

УДК
ББК 74.261.4(2Рос=Аба)
Л 292

Арецензентква:
Егъзакъ С. А., Аджъбакъ А. А.

Лачвыш А., МалхІваз ГІ.
Л 292 «Абаза ажва» арыпхъащала цхърагІага, 2 акласс.
1-хауа агІацІцтра.– Майкоп: ООО «Полиграф-ЮГ»,
2016.– 172 с.
ISBN 978-5-9909343-4-4

ББК 74.261.4(2Рос=Аба)

ISBN 978-5-9909343-4-4

© РГБУ ДПО «КЧРИПКРО», 2016
© ООО «Полиграф-ЮГ», 2016

АПХЪАЖВА

Хвы зму арыпхъагІвчва!

Ари арыпхъага цхърагІага ззынарху 2 акласс арыпхъагІвчва ракІвпІ. Ауи зквыргІапсу Тлыс Луиза, Смыр Лыльа «Абаза ажва» 2 акласс, йапхъахауа агІацІцтра, Къарча-Черкес республика анаукали арыпхъарали а-Министерства йарыбагъяз, асквш 2012 йгІацІцыз апхъага акІвпІ.

Ари ацхърагІага апны йгІашвауаштІ апхъарасахІат злакІвшвыршуш йамцІыху апланква. Ауат раныргІалца 2 акласс а-Программа йшгІанатуа йаквыргІапспІ.

Апрогграммала мчыбжъыкІ апны сахІаткІ акІвпІ йгІанатуа, асквш ауацІала 34 сахІат йнадзитІ. АцхърагІага ауат апхъарасахІатква ртематика плангы ацгІайитІ.

Ари ацхърагІага йадынхалыз зцІыхъва йтагылаз амурад закІыпІ: апхъарасахІатква джъащыхъвата, асабиква ргвы аквымшыгыъуата, йамрыгІапсауата йакІвшарныс. Асаби йымагІальаматта дапхъарквын ауи рыцІа щарда йгвникІылитІ, рыцІа бзита, рыцІа ласыта дапхъитІ. Ауи ахІатырла ари ацхърагІага йшвзадыгІгалыз апны щардата йгІахІрысабаптІ акытчаква, ажважкква, аласхІвараква, ахъвмарца элементква, акроссвордква.

АпхъарасахІаткІгы гъакІвшум тшпсщаразаман азалхІымхуата. Ауи атшпсщаразаман йгІашврысабап ауаш ауысачкІвынква ацхърагІага ацІыхъва апны йшвауаштІ.

Апхъарта апны йапшым абжъарасахІатквагы акІвшитІ. Ауи йапшу абжъарасахІатква анакІвйыршауа арыпхъагІв мурадта йымапІ: асабиква рдунайпшыща тшауацІнарыхра, рыбызшва рбайара, ртшазыдырра йалархІара. АбжъарасахІат асаби йцри бызшвала йакІвшарыквын рыцІагы сабапра гІалцІуата йазыгІбитІ. Ауи ахІатырла ацхърагІага апны йгІашвауаштІ бжъара сахІатта йакІвырша ауаш асценарийквагы.

АпхъарасахIатква рпынги, абжъарасахIатква рпынги арыпхъагIв шардала йгIайрысабапитI хIыбызшва, хIцIаск-ква, хIкультура, хI-Абашта йырзынарху ауысаква. Апхъ-рагIага ацIыхъва йгIашврысабап ауаш ауыса чкIвынквагьи аныргIалпI.

Апхъарала лшарата, щцалрата йрымазлара атахъу

1 асквшбжа. Тшазырдыруа, йщаквкIыта, мацI-мачIым-ца ажвакв йрыпхъауа, уадыргIвана ажвакв йшабгу рыцIа ласыта йапхъауа, йрымдыруа 20–25 ажвала йалу атекст дакъикъакIла йапхъауа йарыщцара атахъыпI.

2 асквшбжа. Ажвакв (йбаргвдзу ракIвмызтын) йабгата йапхъитI. Йрымдыруа 25–30 ажвала йалу атекст дакъикъакIла йапхъара атахъыпI. АпхъагIвчва йанапхъауа ашIас-раква, ардырга знакква йырквнагу бжъыла тшацырчпа-ра атахъыпI. БжъыламкIва дара-дара гвыла йдучвам атекст-ква йзрыпхъара атахъыпI.

Акнига йанапхъауа йзпхъаз йзаквчважвахра атахъыпI, йапхъауа (арыпхъагIв йа дара апхъагIвчва рыуа заджвы) йыздыргIвра рылшарачIвпI.

Асуратква агIвыра апны йзынарху ахъвы рызгIауата, планла йзчважвауата йарыщцачIвпI.

АпхъагIвчва йрылшара атахъыпI: магIныла йазаргвану ажвакв рызгIаура, ажва амагIын шарда гIаргвынгIвра, агIвыра апны арыпхъагIв йцхърагIарала рыцIа йхъаду агIан-шараква рзгIалкIгIара, апсабара квпшыраква гIазырбауа ажвакв ажванахъакви рзгIауа, ажвала сурат рзыгIвра...

Атекст хъвы-хъвы йырзышара, азцIгIара рзыргылра, арыпхъагIв дрыцта йызпхъаз магIын хъадата йгIанарбауа рзгIалкIгIара атахъыпI.

АгIвыраква иллюстрация рымазтын ауатла йзынхара, зсюжет майру агIвыраква рзыхIвахра, йырбазла йа йыз-пхъазла, рхъвмарщаквала, рымшцацала гIахIвахра рза-лацIара атахъыпI. Уыса, локI, гIахIвахра, кытча ззырхIва-уа гIаргвынгIвра атахъыпI.

Агвацпчпа гIвыраква йгIарылхта йыргвапхаз йзапхъара атахъыпI, йара акнига ахъызла темата йзквчважвауа шгIар-дырхуаш агъиквала йарыщцачIвпI. Саби книгата йауу рдыруа, ауат згIвыз ргвныркIылуа, акнига злалу ахъвкв-рабауа (акнига ахъкъа, анапа, алгага...) йбжъара атахъыпI.

2 АКЛАСС АПХЪАГА «АБАЗА АЖВА» АРЫПХЪАРАЛА КАЛЕНДАРЬ-ТЕМАТИКА ПЛАН

№ п/п	АпхъарасахIат атема	АсахIатква рпхъадзара	Амшква
Сетябрь а-ЗакI			
1	Дырра мшы. Ната лгвыргъара	1	
2	Араъа у-Псадгьыл гъагъахитI. <i>ТхIайцIыхв Бемырза</i>	1	
3	ХIапхъарта лашарапI	1	
Ацкъари азгIвадари			
4	Атшывджвджвари апыцрыцкъари АзгIвадара ахъазла йчпачIву Физкультура-згIвадарапI!	1	
АгIамтаква			
5	АгIамтакви амызкви Мчыбжъы Амшква рацтацаца	1	
Апхын агIагвалашвахра			
6	Пхны ТшкIвабара	1	
7	Абна апны	1	
8	БзипI. <i>ЧезыкIъа ШахIымби</i> Чвахра. <i>Къвапсыргъан Валентина</i>	1	
Адзын			
9	Адзын гIаталитI. <i>ЧквтIу Михаэль</i> Адзын	1	
10	Абыгъ гIважъква. <i>Мыхц Къарим</i> Нанууи ацIис чкIвыни. <i>Апса ФатIумат</i>	1	
11	СынбжъагIвчва гIасцхърагIатI	1	

ТгІачва. НбжъагІвра			
12	ТгІачва	1	
13	ШатІа-пІай. <i>Шармат МухІарби</i>	1	
14	Апачваквa	1	
15	Кърар. <i>ЧезыкІа ШахІымби</i>	1	
Агъны			
16	Агъны гІайтІ. <i>ТхІайцІыхв Бемырза</i>	1	
17	А-Хътадада. <i>Джъгватан Къали</i>	1	
18	Тимур дызчмазагІвхайа?	1	
Абазашта – хІышта			
19	Абазашта – хІышта	1	
Абаза цІасква			
20	АхІба-айцІбара.	1	
21	Псадгъыл. <i>ТхІайцІыхв Бемырза</i>	1	
ХІанчваквa рымш			
22	Сан. <i>Къанджъа Рацид</i>	1	
23	Хъвлапын баргвы	1	
АгІапын			
24	Мамыр цымтахъа. <i>ЧезыкІа ШахІымби</i>	1	
25	АгІапын гІаталитІ.	1	
Ахабарквa. АлокІквa			
26	Аслъамбакъ-хъартшхъвагІвы	1	
27	Акытчаквa, ажважквa, анашанаквa	1	
28	КІапІатІуц. <i>ТІыгв Владимир</i>	1	
29	Хъвдаш ахъацІара. <i>ЧезыкІа ШахІымби</i>	1	
30	ХІышта афырквa	1	
Апсабара			
31	АцІлаквa ранкъвакъвра	1	
32	Дата йхІацІла. <i>Смыр Лъильа</i>	1	
33	Дата йдзыхъ. <i>Смыр Лъильа</i>	1	
АпсауышвхІаквa			
34	Абна псауышвахІаквa	1	
35	Ашвырквa къабзазауа	1	

2-ХАУА АКЛАСС АПХЪАРАСАХІАТКВА РТЕМАКВАЛА ЙАУАЦІЫХУ АПЛАНКВА

1 апхъарасахІат

АпхъарасахІат атема: Дырра мшы. Ната лгвыргъара.

АпхъарасахІат амурад: асабиквa апхъага шІыц йахаргІвазара, рапхъаца агъчІвра, рыбызшва тшауацІнарыхра: апхъара бзи йырбауа йбжъара.

АпхъарасахІат адгалща: ауысаквa зну акарточкаквa.

АпхъарасахІат акІвшаца

I. АпхъарасахІат тшазрыхІазырра

Асабиквa швгІаздыргІвыстІ,
ЙхІазыругъи швгІаспшыстІ.
ЗымгІва швымазтын швырхъвыхта,
Таразта швчІвазтынгъи швапшыхта
ЙджвыквхІцІуштІ апхъара зымгІва
«ХвбамкІва» йгъгІагІгуашым хІара.

II. Ласыта, хвита апхъара (разминка)

Адзын гІаталитІ,
ХІапхъарта кІкІитІ.
Апхъара джвыквхІцІитІ,
ХІгвыргъытІ хІара.

Ауи таразпІ. ХІара уахъчІва зымгІва хІгвыргъытІ.
УахъчІва адырра йамшпІ. ХІкъраль асабиквa зымгІва
Сенябрь а-ЗакІ апхъарта йгІадгылхитІ. АзджъакІ йапхъахауата апхъарта йгІайтІ. Ауаса хІара бзи йыгІба-

хъаз, йгІахІгвалашваз хІапхъарта хІазгІайхтІ. Швара дзачІвызлакІгъи гІвзачва щарда швымапІ араъа. СызІвзачваквa щардачвапІ – хІва зынгъи йгъузыхІвушым. Ауаса йанаъазара уахъчІва уыжвгъи гІвзацІабыргкІ тшахахІыргІвазуштІ.

III. Апхъага тшахаргІвазара

1. Айчважвара

Уара гІвзата йуыму гъмачІым,

Ауат йбзипІ йгъи тынчдзапІ.

Ауаса рыцІагъи гІвза бзита

АпхъагачкІвын уара йузалпІ.

– ШвапшыстІ, дзачІвызлакІгъи апхъага пшдзачкІвынквa швымапІ. Ауи швара йшвыгІвзахарныс атахъыпІ. Ауаса йанаъазлара шваргъи ауи швазсакъра атахъыпІ.

– ЙгІахІшвыргвалашвахстІ апхъагаквa хІырзаъазлара шатахъу.

(асабиквa йгІаргвалашвахитІ)

– АчІвыйа йара апхъага гІвзата йзырбауа?

(Ауи гвыбзыгъара щарда гІахІнахІвитІ, йгІахІайбжытІ, дырра гІахІнатитІ).

2. Ажважквa рапхъара

– ХІгІашврыпхъастІ ажважквa:

Дырра зму адунай йдунайпІ.

Щарда йапхъауа щарда йдыритІ.

Дырра зму насып йымапІ.

Дырра змам длашвпІ.

– Арат ажважквa шпагІашвгвынгІвуа?

– Щта, щарда швапхъарквын щарда жвдыруаштІ.

Щарда жвдырырквын насып швымазлуштІ.

– УахъчІва хІара уыжвгъи апхъара сквышкІ джвыквхІцІитІ. ЙмамырызтІ адунай. ЙлашаразтІ апхъагІвчва швымгІва.

– Апхъара сквышы джвыквхІцІахызтын швара швымшцаца тшашврыщцахра атахъыпІ: щажы

швгІагылуа, швхъа швахъпшуа, зарядка швчпауа, швшымчмазагІвхуш ацІыхъва швтагылра атахъыпІ.

– Ужвы йхІшврычпастІ хІаргъи йдучвам зарядка.

IV. Тшпещара заман

Апхын шпашвщти шва зымгІва?

Абараса.

ШвшпагІамдуз швара?

Абараса. (*йымгІвайситІ*)

ШвшпагІвуаз?

Абараса. (*йыгІвитІ*)

Швшпахъвмаруаз швара?

Абараса. (*йхъапалитІ*)

Швшпадзцуз?

Абараса. (*йыдзцауа тшырчнитІ*)

Швпамаджъануаз?

Абараса. (*рдзамгІваквa дырчитІта йасхитІ*)

ШвшпадзыргІвуаш ужвы швара?

Абараса. (*рымачквa рыкв йадырцІитІ*)

ШвшпачІвуш тынчта щта, зымгІва?

Абараса. (*тынчта йчІвахитІ*)

V. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра нар-дзахра

1. Асурат «Дырра мшы» йадынхалитІ

– Асурат апны йыгІбауа дзачІвыйа?

– Йабацауа ауат асабиквa?

– Ауат апхъарта йшцауа злаудыруайа?

– Асабиквa зрайгвауа дзачІвыйа?

– Рнашквa шпаъу асабиквa?

– АчІвыйа ауат згвыргъауа?

2. АрыпхъагІв атекст «Ната лгвыргъара» дгІапхъитІ. (4 анапа)

– Шваргъи швгвыргъузма апхъарта швангІайуаз?

3. ЙалкІгІу апхъара

Асабиквa апхъарта йгІарнахІвра атахъу ажваквa хІгІашврыпхъастІ.

– ХІара хІапхьартагъи ауи акІвпІ йгІашвнахІвуа:
ШвгІайгва!

ШвгІвычІвгІвыс бзиха, швымчха. Жъыхьра швы-
мата швгІадзынгыл.

Швгвыбзыгъаха, сара дырра швауырнысла сшвцхъ-
рагІуштІ!

4. Асабиква хъвы-хъвы йгІапхьитІ.

VI. ХІхъа хІырхъвыхпІ. ЦІхъважва

– Йшвгвапхама уахьчІва хІапхьарасахІат?

– ХІапхъага швгвапхама?

– ХІапхъага ахъыз ачІвыйа?

VII. ПынхачІвы

«Ната лгвыргъьара» бзита швзапхъауа тшыжвбжъа
(3–4 напа)

Асурат «Апхын агІагвалашвахра» швчпа.

VIII. Аннапхъара йазалху агІвыраква

Джъана хвыци асахІати. Тлабыча Мира

2 апхьарасахІат

АпхьарасахІат атема: *ТхІайцІыхв Бемырза*. «Араъа
у-Псадгъыл гъагъахитІ».

АпхьарасахІат амурад: асабиква ауыса пщдзата,
йалыргата йзапхъауа, апхъара бзи йырбауа йбжъара;
рыбызшва тшауацІнарыхра; р-Псадгъыл бзи йырбауа
йбжъара.

АпхьарасахІат адгалща: ажважкква зну акарточ-
каква.

АпхьарасахІат акІвшаца

I. АпхьарасахІат тшазрыхІазырра

ЗымгІва швымума, йшвырхъвыхстІ

Азаджв азаджвгъи швишыхстІ.

ХІабадыритІ, хІабабитІ,

ХІапхьарнысгъи бзи йыгІбитІ.

II. ПынхачІвы рхъвыхра

(пынхачІвыта йрымаз дырхъвыхитІ)

**III. Асабиква рдырраква гІарысабапра, апхъара-
сахІат амурад лыхра.** ЙгІахІшвыргвалашвахстІ йагІв-
сыз апхьарасахІат хІызпхъаз, хІызлачважваз.

– Швара апхьарта швгвыргъьауа швгІайма, мом-
кІва йшвтахъымкІва швгІайма?

– Апхьарта бзи йыжвбума?

– Апхьарта апны йхІчпауа ачІвыйа?

– АчІвыйа йара хІапхъара затахъу?

IV. АпхьарасахІат атема шІыц адынхалра

1. Ажважкква рапхъара

Апхъара лашарапІ, ампхъара – лащцарапІ.

Щарда йапхъауа, щарда йдыритІ.

Адунай гІазыркІкІауа, йгІазрылашарауа амара
акІвпІ, агІвычІвгІвыс – йдырраква ракІвпІ.

– ЙшпагІашвгвынгІвуа швара арат ажважкква?

2. Ауыса апхъара

– ХІаргъи щарда гІдырырныс апхьарта хІгІайтІ.

– УахьчІва хІара ТхІайцІыхв Бемырза йуыса
пщдзакІ апхьарта ахъазла хІапхъуштІ. Ауи ахъыз
«Араъа у-Псадгъыл гъагъахитІ». Бзита швдзыргІвы,
уацІыхъван хІайчважвуштІ.

(ауыса дгІапхьитІ арыпхъагІв 6-7 анапква)

V. Тшпсщара дакъикъа

ХІара хІапхъун, хІа хІгІапсатІ

Псайспадзата хІа хІгІагылтІ.

ХІнапІычкІвынкква аквхІкъьитІ: закІы, гІвба,

ХІщапІычкІвынквалагъи хІаквпитІ: закІы, гІвба,

ХІчІватІ, хІгІагылхтІ, хІчІватІ, хІгІагылхтІ

Азаджв азаджвгъи хІипшыхтІ.

ХІара бзитагъи тшпсхІщан

ХІапхьарнысгъи хІчІвахтІ зынла.

**VI. АпхьарасахІат атема шІыц адынхалра нар-
дзахра**

1. Айчважвара

– Арат ажвакша шпагIашвгвынгIвауа?

Араъа у-Псадгъыл гъагъахитI,

Араъа у-Псадгъыл мчхитI,

Араъа у-Псадгъыл гвапахитI,

Джъащахъвата йпщдзахитI.

– Ауи ззихIвауа ауысагIв у-Псадгъыл ахъазла щарда удырпхъадза ауи рыцIа-рыцIа йдухауата, йгъа-гъахауата йубитI. Апхъала шванзампхъуз швъагIа-тадриийыз акытгIваца акIвдзшвшун хI-Псадгъыл йна-дзауа. Ужвы хI-Псадгъыл швабыжта йшдуу, йшпщдзу хIнардыритI хIапхъарта.

Араъа у-Псадгъыл мчхитI.

– Ари асатыр шпагIашвгвынгIвауа?

ХIара хIкъраль йбзазауа аугIаква щарда рдырыр-квын, йгвыбзыгъахарквын хIкъраль ахъакIъраквагьи рыцIа йрылахитI, рыцIа ймчхитI. Швара бзита швап-хъарквын швандухара азаджв дврачхуштI, азаджв длётчикхуштI, азаджв ддзахыгIвхуштI, азаджв да-рыпхъагIвхуштI. Шваргьи зымгIва хI-Псадгъыл шва-зынхуштI, йаргьи рыцIа-рыцIа йымчхуштI.

Араъа у-Псадгъыл гвапахитI.

Джъащахъвата йпщдзахитI.

– Арахъарат агIвсатыркIгьи ари акIвпI йыззыр-хIвауа.

– ХI-Псадгъыл йпщдзапI, йгвапапI.

ХIкъраль датша къралькIгьи гвауара гърызнахум, зымгIвагьи йрынгIалитI, йырцхърагIитI. Шваргьи швандухара швара швакIвпI хIкъраль зхчуш, апщдза-ра, акъару йалазырхIуш. Ауи ахIатырла бзита швап-хъара атахъыпI. **Дырра зму къару йымапI!** Урышв-ла: Знание – это сила! – хIва йырхIвитI.

2. Асабиква ргвыла йапхъитI ауыса.

3. Асабиква хъвы-хъвы йгIапхъитI.

VII. ХIхъа хIырхъвыххпI

– Йшвгвапхама швара уахъчIва хIызпхъаз ауыса?

– Запш сатырквайа рыцIа йшвгвапхаз?

– Швара швшынхаз швгвапхама?

VIII. ЦIхъважва.

– УахъчIва хIызпхъаз ауыса ахъыз ачIвыйа?

– Хъзыта йахъшвцIарызйа швара ауи ауыса?

IX. ПынхачIвы.

Ауыса збарла йшвшвырдыр (6-7 анапаква), хIап-хъарта асурат швчпа.

3 апхъарасахIат

АпхъарасахIат атема: «ХIапхъарта». *ЧквтIу М., «СапхъитI». Цекъва П.,* Саби ларбагIвыга.

АпхъарасахIат амурад: асабиква цкъата, йалыр-гата йапхъауа йбжъара, рыбызшва тшауацIнарыхра, апхъара бзи йырбауа йбжъара.

АпхъарасахIат адгалща: ажважкша зну акар-точкIаква, асурат «Дырра мшы».

АпхъарасахIат акIвшаша

I. АпхъарасахIат тшазрыхIазырра

Апарта гъчвартагъвым, йшвшвырдыр, Ауаъа йгъщIалуам, йшвгвыншвкIыл, ШвадзхъачIва апарта пщдзата, АрыпхъагIв швйыздзыргIвы тынчдзата.

II. ПынхачIвы рхъвыхра

(пынхачIвыта йрымаз дырхъвыхитI)

III. Асабиква рдырракша гIарысабапра, апхъара-сахIат амурад лыхра

– ЙацхIшвырхIвахстI ужвы зымгIва ауыса «Араъа у-Псадгъыл гъагъахитI». (зымгIва збарла йацырхIвахитI)

– Швара швапхъарныс бзи йыжвбума?

– ХIара хIапхъарта шпаъу? (*йдунI, йлашаранI, йпщдзапI*)

– Йшпажвбауа, уахъчIва хIызлачважвуш ачIвыйа?

IV. АпхъарасахIат атема шIыц адынхалра

1. Айчважвара

– ЙгIахIшвыргвалашвахстI ажважв:

Апхъара лашарапI, ампхъара-лащцарапI.

– Датшагъи апхъара ахъазла ажважвта йыжвдыр-уайа?

– ШвылачкIвынква хъыжвгIвастI, кIара жвбума?

– Йгъыжвбум, лащцарапI. Ужвы гвыбзыгъара щарда, сабапра щарда аныта, датша бызшвакIла йгIвыта книга бзидздзакI швыстпIта швзапхъушма?

– Ауи йану уанзампхъара йлащцарата закIгъи ан-уымбауа йапшпI. Ауи акIвпI «ампхъара лащцарапI» ззырхIвауа.

– XIаргъи хIдунай йлашарахара ахъазла, хIапхъар-ныс, щарда гIдырырныс апхъарта хIгIайтI.

– XIаргъи уахъчIва апхъарта ахъазла гIвуысакI йгъи гIахIвахра тшыткI хIрыпхъуштI.

ЧквтIу М. йуыса «XIапхъарта»

Цекъва П. йуыса «СапхъитI», агIахIвахра «Саби ларбагIвыга»

2. Ауыса апхъара

(арыпхъагIв ЧквтIу М. йуыса «XIапхъарта» дгIап-хъитI, 8 анапа)

3. Ажвар нхара

гвлахIара – угвы йаланархIитI, уаргвыргъыитI

4. Ауысала нхара

– ЧквтIу М. дгIазквчважвауа апхъарта хIапхъарта гъгIашвнамыргвалашвума?

– Ауи хIапхъарта ахъазла йгIвызшва акIвпI йшаъу. Датша сабиквакI апхъарквын ауатгъи дара рапхъар-та йазынархата йазырбуштI. Йауа ухIварыквын, ап-хъартаква зымгIвагъи йпшдзапI, йгвлахIарапI, йла-шарапI. ЗымгIвагъи апхъагIвчвакIва бзи йырбитI, йрыз-пшитI, йрызшIыртитI.

V. Тшпсцара заман

Ужвы швгIагылстI швара ласыта.

Атшпсцара заман надзатI.

Абна йылу атIква рапшта

ЙхъынхIыркIвыпI хIара хIхъаква.

Ужвы ажъачкIвынква рапшта

XIхъапалуаштI хIара ласдзата.

АцIиспшдзачкIвынквагъи хIрыла

XIпсстIуштI хIара аныла-арыла.

АпстхIвачкIвынква рапш хIара

ЙгIахIырквуштI уахъчIва аква.

Ауаса аква тшахIмырбгIауата

XIчIвахпI ужвы хIара тынчдзата.

(йчIвахумI)

VI. АпхъарасахIат атема шIыц адынхалра нар-дзахра

1. Ауыса апхъара

(арыпхъагIв Цекъва П. йуыса «СапхъитI» дгIап-хъитI, 9 анапа)

2. Ажвар нхара

быгIвнифа – мгIва рызкъы

хIыпшцIа (пшцIа) – урышвла «двор»

йфгIвырчитI – фгIвы гIахъыцIитI

3. Ауысала айчважвара.

– Цекъва П. йуыса гIазквчважвауа дзачIвыйа?

– ТаразпI. Ауи апхъара бзи йызбауа, апхъарта дгвыргъяуа йцауа сабикI йгIайыквчважвитI.

– Швара дзачIвызлакIгъи йшвзыхIвушма Це-къва П. ари ауыса сара сыхъазла йгIвытI – хIва?

– Ауаса йаъазтын ауи гвыргъяарапI.

4. «Саби ларбагIвыга» апхъара

(арыпхъагIв атекст дгIапхъитI, 10 анапа)

5. Атекстла айчважвара

– Швара йшпагIашвгвынгIв. Дада ахIарыфба саби ларбагIвыга – хIва дзапхъа ачIвыйа?

6. Асабиква ргвыла йапхъитI.

7. Ауысаква зымгIва йацгIапхъитI.

8. АгIахIвахра хъвы-хъвы йгIапхъитI.

VII. XIxъa xIыpxъвыххпI

– Йшвгвапхама швара уахъчIва xIызпхъаз ауыса-ква?

– РыцIа йшвгвапхаз запшыа?

VIII. ЦIхъважва

– АчIвыйа уахъчIва шIыцрата ауок апны йыжвдырыз?

– Швара «Саби ларбагIвыга» шванбапхъуз?

IX. ПынхачIвы

– РыцIа йшвгвапхаз ауыса збарла йшвшвырдыр (8–9 анапква).

X. Апнапхъара йазалху агIвыраква

1. Лида ддежурнапI (11 анапа).

2. Йжъахада. ТхIайцIыхв Б. (11 анапа).

4 апхъарасахIат

АпхъарасахIат атема: Ацкъари азгIвадари

АпхъарасахIат амурад: Асабиква азгIвадара гIа-малъта йаму йахаргIвазара, рапхъара агъьчIвра, рыбызшва тшауацIнарыхра.

АпхъарасахIат адгалща: «Мойдодыр» йсурат дута, асабиква йыршвыхра атахъу «Мойдодыр» йсуратква.

АпхъарасахIат акIвшаца

I. АпхъарасахIат тшазрыхIазырра

Апарта гъчвартагъвым, йшвшвырдыр,

Ауаъа йгъщтIалуам, йшвгвыншвкIыл,

ШвадзхъачIва апарта пшдзата,

АрыпхъагIв швйыздыргIвы тынчдзата.

II. ПынхачIвы рхъвыхра (пынхачIвыта йрымаз дырхъвыхитI)

III. Асабиква рдырраква гIарысабапра, апхъарасахIат амурадква лыхра

– Швара зынги йымчмазагIвхаз аджвырагIв швылазтын швнапIычкIвынква щтIышвхстI. Ауи апш дгъаъам. ЗымгIвагъи знымзарагъи зны xIчмазагIвхитI.

– Ужвы йгIасашвхIвстI, йуыхъырныс рыцIа йагъь-йа: ухъа, улымхIа, упыц, унапIы...?

– ЗакIгъи гъуызгIалхуам. УанызгIваду рыцIа йагъьпI.

– УахъчIва xIара азгIвадара ахъазла йучпара ата-хъу xIалачважвуштI.

IV. АпхъарасахIат атема адынхалра

1. Айчважвара

– УахъчIва xIара сасыкI дхIызгIайтI.

– Ауи дгIаздыруада? (Мойдодыр)

– ЙзапшгIвырайа ауи дызлу?

– Ауи згIвыда? (К.И. Чуковский)

– Ауи xIара ацкъара бзи йыгIбузтын йырхъвых-уаштI.

– Щымтала уангIагылра йапхъахауата ачIвыйа йучпара атахъу? (*тиуджвджвара*)

– УацIыхъван? (*аныцква урыцкъара*.)

– Упыцква зъараны йурыцкъара атахъыйа?

– Ауат зымгIва йахъуымрыпауата мшигIадза йуч-пара атахъыпI.

2. АрыпхъагIв атекст дгIапхъитI. (13 анапа)

3. Асабиква закIы-закI ажванахъа йгIапхъитI.

V. Тшпещара дакъикъа

Тшхъагыл зны,

Тшхъагыл гIван.

ТшрычIвай зны,

ТшрычIвай гIван.

Йаншара пха-пха тшхъуымгIван

ЙгIатIы ахъышв,

ЙгIаурыс апшыхъ

ЙыгъгIауыдсылуашым хъыхъ.

VI. АпхъарасахIат атема шIыц адынхалра нар- дзахра

- ШвапшыстI ужвы й-14 анапа йану асуратква.
- АчIвыйа асабиква йырчпауа?
- Швара бзи йыжвбума физкультура чпара?
- ТаразпI. **Физкультурачпара – згIвадарапI.**

1. АрыпхъагIв ауыса дгIапхъитI (14 анапа).

– Ари йану ауысачкIвын Тлабыча Мира луыса «ЗакIы, гIвба, хпа, пщба...» йгIалхпI.

Ауыса шабгу дрызгIапхъитI арыпхъагIв. (Тлабыча Мира. Ймарамзу дунай:ан. 44-45.)

– Шваргъи швыламчвуата ауи ачкIвынхвыц йапш-та швара-швара швгIагылума?

2. Асабиква ауысачкIвын заджвы-заджв йгIапхъитI.

VII. XIxъa xIыpxъvыxхпI. ЦIхъважва

– Йшвгвапхама уахъчIва xIара xIапхъарасахIат?

– УызгIвадазларныс ахъазла йучпара атахъу ачIвыйа?

– Бзита швъанхаз ахъазла «Мойдодыр» йсурат пщдзата йшвшвырныс йгIашвититI.

VIII. ПынхачIвы

Швара физкультурачпара апны йшвчпарныс бзи йыжвбауа сураткI швчпитIта йгIажвгитI.

АуысачкIвын збарла йшвшвырдыритI.

IX. Апнапхъара йазалху агIвыраква

1. Акласс апны учIвара шатахъу (15 анапа).

2. ЙзачIвчгIвычазлакIгъи йара ащтIацIарта амапI (15 анапа).

3. Апхъарта йзлацауа ачгIвычаква (16 анапа).

5 апхъарасахIат

АпхъарасахIат атема: АгIамтакви амызкви. Мчыб-жы. Амшква рацтацаца.

АпхъарасахIат амурад: агIамтакви амызкви рацтацаца, амчыбыжъ амшква рацтацаца йахаргIвазара, рапхъара агъчIвра, рыбызшва тшауацIнарыхра, апсабара бзи йырбауа йбжъара.

АпхъарасахIат адгалща: ауысаква зну акарточка-ква, апщгIамтакIгъи гIазырбауа асуратква, амызкварыхъызква хIыбызшвала йызну ахъылпа чкIвынква.

АпхъарасахIат акIвшаца

I. АпхъарасахIат тшазрыхIазырра

Асабиква швгIаздыргIвыстI,

ЙхIазыругъи швгIаспшыстI.

ЗымгIва швымазтын швырхъвыхта,

Таразта швчIвазтынгъи швапшыхта

ЙджвыквхIцIуштI апхъара зымгIва

«ХвбамкIва» йгъгIагIгуашым хIара.

II. ПынхачIвы рхъвыхра

ЙагIвсыз апхъарасахIат йгIарнатыз апынхачIвы дырхъвыхитI.

III. Асабиква рдырраква гIарысабапра, апхъарасахIат амурадква лыхра

Кытча гIадырра

XIара уахъчIва хIызлачважвуш ари акытча гIагIдырырквын йгIахIнахIвуаштI.

СквшигIадза ауат хIызгIайитI:

Азаджв дшлапI, (*гъны*)

ЙгIвыджъхауа дшлапI, (*гIапны*)

ЙхыгIвхауа дхъапалитI, (*пхны*)

ЙпщыгIвхауа дчIвыуитI. (*дзны*).

– ТаразпI. УахъчIва хIара агIамтаква хIрыквчважвуштI.

IV. АпхъарасахIат атема шIыц адынхалра

1. Айчважвара

– Зъарайа агIамтаква йнадзауа?

– РыцIа йхъаду запшгIамтайа?

– Ауи азцІгІара ЛагІвычв Джь. йуысала джъауап астырныс стахъыпІ.

ГІамтата йаъу пщба йнадзитІ,

Хъадата апщбагъи рпхъадзитІ;

ГІамтакІ хътахитІ, гІамтакІ пхагІвхитІ-

АуагІа дыргвыргъытІ, йыргвапхитІ.

– Зъара мзы йнадзауайа асквш? (12)

– Ауат хІшвырхІвастІ (*Январь, февраль, мартІ ...*)

– Асквш злагІалагауа запшгІамтайа? (*гъны*)

– Агъны мызкава запшыйа? (*декабрь, январь, февраль*)

– Агъны амщтахъ запшгІамтайа? (*гІапны*)

– АгІапынмызкава запшыйа? (*мартІ, апрель, май*)

– АгІапын амщтахъ йгІайуа запшгІамтайа? (*пхны*)

– Апхын мызкава запшыйа? (*июнь, июль, август*)

– Апхын амщтахъ запшгІамтайа? (*дзны*)

– Адзынмызкава хІшвырхІвастІ (*сентябрь, октябрь, ноябрь*)

– Арат амызкава рыхъызква урышвла йхІхІвауа хІащцатІ. Ауаса ауат хІыбызшвалагъи хъзы рымапІ. Ауат ауагІа йрыхъырцІун, йанчвагъвуз азаман – чвагъван (апрель), кІапсара йаназаманыз, жвла анкІарпсуз – кІапсан ауасамца...

Гъынчыльа – январь

МазахІван – февраль

Уасахъан – мартІ

Чвагъван – апрель

КІапсан – май

Лашван – июнь

Пхынчыльа – июль

Братыхын – август

Чвыббын – сентябрь

ЩхъахъынхІвын – октябрь

Тыгъауштын – ноябрь

ГъынпынцІа – декабрь

2. Амызкава ращтацаща гІащаквыргылхра

Ужвы ЛагІвычв Джъамльадин йуысачкІвынква зну алисткава швыститІта амызкава ращтацаща гІащаквхІыргылхуаштІ. Акарточка йану ауыса швгІапхъитІ, амыз ахъыз хІыбызшвала йызну ахъылпа чкІвын гІалшвхитІ, йшвхъашвцІитІта швгІагылитІ.

Декабрь: Декабрь амыз хътадзахитІ,

Ахъышвкка рпны ауи дзахитІ:

Суратта йаъу рыннацІитІ,

Щардата сгъи гІащтІанацІитІ.

Февраль: Араса йхІвапсауа Февраль

ТшарбабитІ йшамамгъи амаль –

Асхъычвкка псайспадза йратитІ,

Арахъ а-МартІгъи йгІашІнатитІ.

МартІ: АмартІ хІальальпІ, ауи марапІ,

Ауыс джъащахъвата ймайрапІ:

Асква гъубахуам зджъарагъи,

Ласдза йратыхитІ йгІасуагъи.

Январь: Апхыз джъащахъва бзи абар:

АлокІква йрылазшва Январь

ХІвапсагІва дута хІара хІышта

ЙагІвычитІ шкІвокІва-шкІвокІвасышта.

Апрель: ХІвапсагІва дупІ уахъчІва хІа хІпны –

Апрель тшгІатнахитІ агваны.

ХъващыракІ гъаъам зджъарагъи,

ГвлахІара бзипІ рхъагъи гІвнагъи.

Май: ДжъанатхитІ майла адунай, –

Апщдзара гІаквлитІ асатай, –

Къадаба пщдзата адгъыл чІыхвпІ,

Авишна пІанкІытІ-шкІвокІвасышпІ.

Июнь: Июнь абзираква щардапІ, –

Ауыс алачпаква йыртапІ, –

ЙынхитІ, йбззитІ зымгІвагъи,

Атхаджъра йадунайпІ ауи.

Июль: МарапІ зымгІва июль шабгу, –

ЙгъгІващум агІамта йшагву, –

Ахъвы ахитІ, ахъвы абитІ,
Уыс дута йаъакву хІнарбитІ.
Август: МачІсачІхитІ август акваква,
АчІыхвра рхъыцІитІ ахІвраква,
АдзыгІвква йрылдзгІитІ, рбжы щаквчІвитІ,
АжвцІква алалпсегІитІ, ргвы дырчІвитІ.

Сентябрь: Сентябрь – адзын йабаракъпІ...
ЙырхІвитІ араса анцІрагъи...

Йызму насып нхарала дсакъпІ –
ТшыгІврала йчвыпІ рхъагъи гІвнагъи.

Октябрь: Сара заджвыла йысгвапхитІ
Октябрь амшква рнур пхаква:

Пхын хвыцкІ гІаталхызшва уарпхитІ
ЙанмачІу адзын акваква.

Ноябрь: Агъны гІаскІьитІ, йгІанапІырщитІ,
ЙгІанагуа ахъта уанарщитІ.

Апахъ апны адзква ташвитІ,
АдзыгІвква ргІвынаквагъи швитІ.

V. Тшпсщара дакъикъа

ГІамтата йаъу пщба йнадзитІ
Ауат хІдыргвыргъьитІ, йхІгвапхитІ.

Бзи йыгІбитІ хІара агъны

ХІанхъвмаруа сыла агваны.

Агъны амщтахъгъи йхІтахъдзата

ХІапылитІ агІапын пщдзадзата.

ЦІла лахІцІитІ, йгІаквхІчвитІ хІаш

ЙдухуштІ ацІлаквагъи хІара хІапш.

Апхын ашуарагъи ангІайра

ХІтаххитІ зынла адзыгІв аквтштшара.

ХІапхъанысуа хІа хІыдзцитІ.

Ауаса хІхъвмаруа апхын цитІ.

ЙгІаталитІ адзын хъапщгъи хІышта

Апхъартагъи хІгІайхитІ хайыр мшыта.

**VI. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра нар-
дзахра**

1. Айчважвара

– Ужвы амызква алхІыргапІ.

– Амыз мчыбжы мчыбжыла йалапІ.

– МчыбжыкІ зъара мшы йнадзауайа?

– Амчыбыжъ злагІалагауа запшмшыа?

– УачІвы запшмшыа?

– УахъчІва запшмшыа?

– Ахаша йацтагІайуа запшмшыа?

– АуагІа тшанпсырщауа запшмшыа?

2. АуысачкІвын апхъара

Абар мчыбжы

Ауи тшаргІваза зны.

Амчыбыжъ быжъмшкІы йнадзитІ.

ХІаргъи ауи хІайгвыргъьадзитІ.

Йапхъахауа амш мчыбжыгІадза

Швахъа – хІва хІапхъитІ хъагІадза.

ЙгІвбахауа – **гІваша**,

Йхпахауагъи – **хаша**,

Йпщбахауа – **пщаша**,

Йхвбахауатагъи – **хваша**

Ауи зымдыруада хІа хІышта.

Йцбахауа гвыргъьахъв мшыта

Ахваша йацтагІайитІ **сабша**.

ЙыхІнамрадзауа хІазпшуазшва

ТшпсхІнарщарныс йгІайитІ **мтшаша**.

VII. ХІхъа хІырхъыххпІ. ЦІхъважва

– Йшвгвапхама уахъчІва апхъарасахІат?

– ЗапшгІамтайа рыцІа бзи йыжвбауа?

VIII. ПынхачІвы

Амшква рацтацаца, амызква рыхъызква бзита
йшвшвырдыритІ.

Проект «АгІамтаква» адыжвгалитІ.

IX. Апнапхъара йазалху агІвыраква

1. ГІапны. ТхІайцІыхв Б. (17-18 анапаква)

2. Пхны. ТхІайцІыхв Б. (18 анапа)

3. Дзны. ТхІайцІыхв Б. (19 анапа)

4. Гъны. ТхІайцІыхв Б. (19-20 анапаква)

6 апхъарасахIат

АпхъарасахIат атема: Пхны. ТшкIвабара

АпхъарасахIат амурад: асабиква апхын мызква
рыхъызква гIаддыргвалашвахра, рапхъара йагъьчIвра,
рыбызшва тшауацIнарыхра, апсабара бзи йырбауа,
йырхчауа йазыбжъара.

АпхъарасахIат адгалща: апхын асурат зларчпуш
ахъвква, акытчаква зну акарточкаква.

АпхъарасахIат акIвшаца

I. АпхъарасахIат тшазрыхIазырра

ЗымгIва швымума, йшвырхъвыхстI
Азаджв азаджвгъи швипшыхстI.

XIабадыритI, xIабабитI,

XIапхъарнысгъи бзи йыгIбитI.

II. ПынхачIвы рхъвыхра

ЙагIвсыз апхъарасахIат йгIарнатыз апынхачIвы
дырхъвыхитI.

III. Асабиква рдырраква гIарысабапра, апхъара- сахIат амурадква лыхра

ЙагIвсыз апхъарасахIат xIара агIамтаква
хIрылачважватI.

Зъара гIамтайа йыгIдыруа?

Ауат рыцIа йхъадата йырпхъадзауайа?

ТаразпI, ауат апщбагъи хъадапI.

ЙгIахIшвыргвалашвахстI ЛагIвычв Джъ. йуыса-
чкIвын.

IV. Ласыта хвигта апхъара (разминка)

ГIамтата йаъу пщба йнадзитI

Хъадата апщбагъи рпхъадзитI,

ГIамтакI хътахитI, гIамтакI пхагIвхитI –

АуагIа дыргвыргъьитI, йыргвапхитI.

– Ауаса асабиква апхын мачIкI рыцIа бзи йырбитI
схIварыквын сгъымгIващущапI.

– АчIвыйа апхын бзи йзыжвбауа?

– ТаразпI: швхъвмаритI, швгIамдитI, тшпсшвцитI.

– Йшпажвбауа уахъчIва хIапхъарасахIат хIызкв-
чважвуш ачIвыйа?

– ТаразпI. XIара уахъчIва апхын йазынарху агIа-
хIвахраква хIрыпхъуштI.

V. АпхъарасахIат атема шIыц адынхалра

1. Айчважвара

– Апхын мызква йзапшквейа? (июнь, июль, ав-
густ.)

– Швара апхын мызква шпажвгауа?

– РыцIа швгвы йгIатахаз ачIвыйа?

2. Акытчаквала сурат гIаныршара

– Ужвы хIара акытчаква гIагIдыруамцара апхын
асурат гIахIхIыргвалашвахпI.

– КытчакI гIагIдырырквын асурат кIыдхIцIуштI.
МцакI адунай шабгу арпхитI. (*мара*)

АгIапынла уаргвыргъьитI

Апхынла уархъшвашвитI

Адзынла уарчитI

Агъныла уарпхитI. (*бна*)

Адгъыл срыхвхвуамца сгIакIылсын

Хъылпа пщдзакIгъи схъасырчIван

ЩапIзаджвыкIла ацIла ацIахъ

СшвызпшитI сгыла, швгIайстI арахъ. (*хъварп*)

Апхынла йыгIвитI,

Агъныла йычвитI,

АгIапын ангIаталра – йатагIаджвыквххитI. (*дзыгIв*)

Абамби баба

ЙыдзцитI зджъарала.

Абамби гIанакъвыпхъадза

Аква гIаргванхитI. (*пстхIва*)

Зны хIврапщдзачкIвынкI са йназбан

Ауи йшабгу йпIатIауан.

Снапкѳа ансрау ауи зынла
ЙпсегІахтІ йсымпшуа зджъарала. (*лымхІарыгІв*)

АхІврапшдза чкІвын йанызба
Ауи ахъапщ йагІвызан.
АхІвра йшылазымца ауи
Йшлан йпсегІахтІ хъарата. (*къараба*)

АхІврапшдза чкІвынкѳа амнадауа
Уахъгы тшынгы йамайчуа
ЙашІамсуа ацха азнакІкІитІ.
ХІаргы ауи бзидздза йыгІбитІ. (*цха*)

Йшвгѳапахѳа хІара йгІанхІыршаз асурат? Йапш-
хама хІапхъага йану асурат?

– Пхны хІхІварыквын зынла хІыла йгІацІалитІ
амара гѳапа, абна, адзы, ахІврапшдзакѳа.

3. Апхъага йану атекст арыпхъагІв дгІапхъитІ
(22 анапа)

4. АлкІгІара апхъара

– Асабикѳа апхын амшкѳа шырщтиуа гІашѳаута
швгІапхъа.

– Апхынла адзыгІвкѳа ркѳпшыра шаъу гІашѳау-
та швгІапхъа.

5. Апсабарахчара алачѳажѳара

– ХІара хІшІыпІакѳа шѳабыжта йпшдзапІ: Дом-
бай, Архыз, Теберда. Ауаъа уагІа щарда гІайитІ
тшпсырщарныс. Шѳара абна, апсабара апны тшпсыз-
щазгы дшѳылазапІ.

– Апсабара апны тшанпсущара ауи уамзарархар-
ныс ахъазла йудырра, йучпара атахъыйа?

а) анышѳкѳара гІаныжь гѳауашым;

б) амца урычѳхра атахъыпІ дзы акѳучѳауамца,
нышѳгы акѳупсахра атахъыпІ;

в) быжьду уырга гѳауашым.

– ТаразпІ, арат апсабарахчара гІамальта йаму
шѳырхъйарыквын хІпсабара пшдзагы гІахчахуштІ.

VI. Тшпщара дакъикъа

Апхын шѳашѳѳти шѳа зымгІѳа?

Абараса. (*рмачѳхъаба щтІыхта йгІадыр-
битІ*)

ШѳшпагІамдуз шѳара?

Абараса. (*йымгІѳаиситІ*)

ШѳшпагІѳуаз?

Абараса. (*йыгІѳитІ*)

Шѳшпахъѳмаруаз?

Абараса. (*йхъапалитІ*)

Шѳшпадзѳуз?

Абараса. (*йыдзѳауа тшырчнитІ*)

Шѳшпамаджъануаз?

Абараса. (*рдзамгІѳакѳа дырчитІта йасхитІ*)

ШѳшпадзѳыргІѳуаш ужѳы шѳара?

Абараса. (*рымачѳкІвын рпыкѳа йазыргитІ*)

ШѳшпачІѳуш тынчта ужѳы зымгІѳа?

Абараса. (*йчІѳахитІ*)

VII. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра нар- дзахра

1. Апхъага йану атекст апхъара

2. Айчѳажѳара

– Шѳаргы апхын тшкІѳабара щарда шѳѳалузѳа?

– Джъащахъѳарата йыжѳбайа?

– Книгата шѳызпхъайа?

3. Асабикѳа атекст хъѳы-хъѳы йгІапхъитІ

VIII. ХІхъа хІырхъѳыхпІ

– Йшѳвгѳапахѳа шѳара уахъчІѳа апхъарасахІат?

– РыщІа йшѳвгѳапахѳа?

IX. ЦІхъѳажѳа

– ЗапшгІамтайа уахъчІѳа хІызлачѳажѳуз?

– Апхын мызкѳа запшыйа?

X. ПынхачІѳы

Атексткѳа шѳрыпхъитІ.

АлацІара «Сара апхын шѳѳтийыз» жѳвгІѳитІ.

XI. Апнапхъара йазалху агIвыраква

1. Йшвада.
2. Август. Хвыжь Рацид
3. XIара xIквтIуква. Йуан ГIалиса

7 апхъарасахIат

АпхъарасахIат атема: Абна апны (апхъарасахIат-гIамдара.)

АпхъарасахIат амурад: рапхъара агъьчIвра, аса-биква абна аквпшыра йахаргIвазара, рыбызшва тша-уацIнарыхра, апсабара ахчара агIамальква йахаргIва-зара, апхъара бзи йырбауа йбжьара.

АпхъарасахIат адгалща: алокI «ГъажьльантIутI» йызлагIахъвмаруаш атурасква рсуратква, йырхъар-цIуш ахъылпаква, ацIисква рбыжьква, адзыгIвчкIвын абжьи зну адиск, абна гIазырбауа авидео.

АпхъарасахIат акIвшаца

I. АпхъарасахIат тшазрыхIазырма

XIапхъума, xIхъвмарума, xIгIамдума,
АпхъарасахIат апны зымгIва.
XIчважвитI пшдзата, йалыргата
Йгьи xIдзыргIвитI тынчдзата xIчIва.

II. АпхъарасахIат амурад лыхра

- Швара локI бзи йыжвбума?
- УахъчIва xIаргьи алокI xIалазлуштI.
- ЙзапшлокIу гIаздыруашда?
- Ари дзачIвыйа? (*ГъажьльантIутI.*)
- ЙшпагIалагуз алокI.

ТажвкIи лыгажвкIи бзасун. Зны алыгажв атажв араса йлайхIвтI:

- Тажв, гъажьльантIутIкI хIызбымрыдзума.

Атажв гъажьльантIутIкI лрыдзын ахъышв йы-квылцIатI йхъырныс. АгъажьльантIутI ахъышв йкIыл-пан амгIващла йгъажьытI.

АмгIващ чкIвын йара абнала йцун.

– XIаргьи уахъчIва АгъажьльантIутI хIацта гIам-дара абна хIцуштI.

Ауаъа джъащахъвара щарда гIбуштI. Абна шва-быжта йпшдзапI, йгIальаматпI, йалкIгIата апхынла.

– Швара швхIазырума?

III. АпхъарасахIат атема адынхалра

1. Абна апны гIамдара.

– АгъажьльантIутI шгъажьуаз пыжвкI гIашIашватI.

Апыжв араса йахIватI:

– ГъажьльантIутI, гъажьльантIутI! Сара уара ус-фуштI.

ГъажьльантIутI йахIватI:

– ЙауаштI, сара кытчакI уасхIвуаштIта йгIаудыр-уазтын суфарныс уасрыхвититI:

Апсахъва ацIахъ хъчычкIвын щтIан

Ауи йшабгугьи гвырла йхъгIван

XIпны йызгапI ансхIва ахъчы

ЙыгIвхтI зджъарала йагърарчы.

– Йыгъсыздырам, – ахIватI апыжв.

– Йуымдыруазтын сара сгъажьытI, уаргьи уымгIва уапшых, – ахIватI АгъажьльантIутI.

– Швара йгIажвдырма акытча?

– ТаразпI, пыжв.

– АчIвыйа апыжвква рыхъазла йыгIдыруа?

– Йабабзазауа апыжв? Йафуа ачIвыйа? (Тшыз-рыхIазырыз апхъагIв апыжвква дгIарыквчважвитI).

АгъажьльантIутI амгIващла йшгъажьуаз ажъа-чкIвын гIашIашватI.

– ГъажьльантIутI, ГъажьльантIутI. Сара уара ус-фуштI.

Сара уара усфуштI.

– ЙауаштІ, – ахІватІ АгъажьльантІутІ. Скытча гІа-
удыруазтын, усырхвититІ.

Швхы, кІамбыста бзи йабитІ,

Нына луатрагъи йгІапшлитІ.

АцІыхъва айшыспІ, йауыпІ алымхІа

Щта тшшваркІыхпІ ауи, швазыпшгІах!

– Йгъсыздырам ахІватІ ажъа.

– Щта, йуымдыруазтын, сара сгъажьитІ, – ахІван
йгъажьыхтІ АгъажьльантІутІ.

– Швара йгІажвдырма акытча?

– ТаразпІ, ажъа.

– ЙшпагІажвдыр, ачІвыйа ажъа йафуа? Йабабза-
зауа? (ТшызрыхІазырыз апхъагІв ажъа дгІаквчва-
жвитІ).

– Датшагъи ажъа алата локІта йыжвдыруайа?

– ЙшпагІарбу ауи алокІква рпны? (*йшвагІвыта.*)

IV. Тшпсцара дакъикъа

Абна хІшылалуаз зынла,

АгІвыдаква гІахІыжвылтІ хІа.

АгІвыдаква зымгІва амцІхІцан,

ХІджвыквылхтІ хІа тшабахІыркІын.

АмгІваццла хІшымгІвайсуаз хІа

Амшв гІахІпыралтІ йщаквкІдза.

Амшв гІымбузшва тшыхІчпан хІа,

Тынчта хІгІагІвстІ бжъы хІмыргауа.

Ауаса хІпшыхвуа хІа хІшымгІвайсуаз,

ХІнадзатІ адзыхъчкІвын йкІаукІауаз.

Адзыхъ хІахъыпан майрадза,

ХІнаджвыквылхтІ абнала ласдза.

ХІпшызтын, акыбцІагъачкІвын ацІахъ йчІвата,

Абага гІахІпшитІ къвыщдзата.

ХІа ауи ласдза йгІагІжъата

Щачвла хІагІвсуаштІ псайспадзата.

АжъачкІвын гІахІыгІвкъьатІ амгІва,

ХІымпІуштІ хІаргъи ауи апщдзата.

Ауаса къахвта хІа хІгІамдатІ,

Ужвы хІчІвахра атахъхатІ.

V. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра нар- дзахра

– ГъажьльантІутІ абна амгІваццла йгъажьитІ. Ауи
йнапшыгІапшитІ.

Апхынла абна апны швабыжта йпщдзапІ. (авидео
йапшитІ, ацІисква рбыжъква йаздыргІвитІ.)

– Йшгъажьуаз аквыджъма гІашІашватІ.

– ГъажьльантІутІ, ГъажьльантІутІ. Сара уара ус-
фуштІ.

– ЙауаштІ уасрыхвитуаштІ, скытча гІаудыруаз-
тын, – ахІватІ АгъажьльантІутІ.

ЙанакІвызлакІгъи амла йагауа,

ЙаквацІситІ абна апыцква ахуа.

ТшачвыкъарчІвахитІ, бзи йгъырбум ауи,

Абна йылу зымгІвагъи.

– Йыгъсыздырам, ахІватІ аквыджъмагъи.

– Йуымдыруазтын, уымгІва уапшых, – ахІван
йгъажьыхтІ ГъажьльантІутІ.

– Швара йгІажвдырма акытча?

– ТаразпІ. Аквыджъма йанакІвызлакІгъи йымла-
цийитІ.

– ЛокІ щарда йрылапІ аквыджъма.

– ЙгІахІшвыргвалашвахстІ ауат: «Абаги аквыджъ-
ми», «Ахъылпа къапщы чкІвын», «Аквыджъми аджъ-
мачыркви».

– Ауат алокІква зымгІва рпынгъи аквыджъма
шпагІарбу? (йгвыбзыгъамкІва, йчвгъата, йымлащи-
уата.)

– Аквыджъма алата ажважв щардагъи аъапІ.

Аквыджъмаква йырчвшвауа абна дгъцум.

Аквыджъмаквагъи рымгва нахъата, ауасаквагъи
зымгІва абгата.

– ЙшпагІашвгвынгІвуа арат ажважкква?

– ГъажьльантІутІ амГІващчкІвынла йышгъажь-
уаз амшв гІашІашватІ.

Ауи араса йахІватІ:

– ГъажьльантІутІ, ГъажьльантІутІ. Сара уара ус-
фуштІ.

– ЙауаштІ, йауа сызуымфауа. Ауаса кытчакІ
уасхІвпІта, ауи гІаудыруазтын суфарныс усырхвититІ.

Асы ацІахь агІвара пха йщтІата

ЙычвтІ ауи агъны шабгу тынчдзата.

Амш пхаква анГІайх ласдза

Ачва йгІалцІхтІ йамлагадза.

– Йгъсыздырам, – ахІватІ амшвгъи.

– Йуымдыруазтын, сара сгъажьитІ, – ахІван
ГъажьльантІутІ йгъажьыхтІ.

– ЙгІаздырда, амшв йамдырыз акытча?

– ТаразпІ. Амшв акІвпІ агъны шабгу йычвуа.

– АчІвыйа швара амшвква рыхъазла йыжвдыруа?
(ТшызрыхІазырыз апхъагІв амшв дгІаквчважвитІ).

– АчІвыйа амшв йафуа? (хІвра, цха, хвымбыр-
цІакІѡа, пслачва, ада, акыбква ршвырква, бнахІва,
шварах).

– Амшв йамфуа гъаѡам. Ауи хІвралагъи щарда
йзбазитІ, ауаса хІвра анамйаухра йдучвам ашвыр-
квагъи афитІ.

– Агъныла йыччуагъи ауи акІвпІ. Агъныла йаф-
уаш хІвра гъайаухуам, йаргъи дупІ, асы апны йачвхІа-
хапІ йныкъварныс.

– Амшв абна апны йайгІайуаш гъаѡам. Ауи абна
апшвыма – хІва йапхъитІ. Амшв ацІлагъи йызхъалитІ,
адзы апынгъи бзита йыдзцитІ. Ага ауаса йхахвазтын-
гъи ауи аѡара гвыбзыгъара, хІайльара гъалам.

– АлокІква рпынгъи ауи акІвпІ йшгІарбу.

– ЛокІта йыжвдыруайа амшв алата? («Амшви
ахъацІи», «Атдзы чкІвын», «АпхІвыспа чкІвыни ам-
шви»).

– ХІара хІѡадзачважвуз а-ГъажьльантІутІ хъара
йгъажьытІ. Сара сызчвшвауа жвдырума? Арахъарат
ашвырква йрыгІвсыргъи абага хІайльа йафпІ – хІва
сшвитІ. Ауи хІацхърагІара атахъыпІ, йгъакІвымма?

– ГъажьльантІутІ, ГъажьльантІутІ! ХІара хІуцхъ-
рагІарныс хІтахъыпІ.

– Абага швабыжта йкъвышпІ, ауи кытчакІла угъ-
загІвсуашым.

– Ауи ахІатырла, ужвыгъи кытчакІ уызсрыхІа-
зыртІ.

– Ауатква шхІхІвуз йахъѡагІацІкІвыргъи гІымды-
руа абага гІаншатІ.

– ГъажьльантІутІ, ГъажьльантІутІ. Сара уара
усфуштІ.

– Йауа йзамуа. Сара закІыта схъагІапІта, ахІакв
сгІаквцІгІвацатІ.

Ауаса гІвкытчакІ уасхІвуаштІта йгІаудыруазтын
сузыхІалъальхатІ, сфа.

Йапхъахауа акытча:

Ахъвы бабапІ йгъи йпшдзапІ,

ЦІыхъва ауырапІ йгъи хІайльапІ.

АквтІуква апхъадзан хІѡадац

Абна йылалхтІ напа чвкъащ.

– Йауа йыззымдыруа. Сара тшгъызымдырхума.
Сара йгъи спшдзапІ, схъвгъи бабапІ, сцІыхъва апш
цІхъва пшдза ари абна апны заджвгъи йгъйымам,
аквтІуквагъи бзидздза йызбитІ, – ахІватІ абага йшІар-
бзауа.

ЙыгІвбахауа акытча:

АгІапынла хІаргвыргъытІ,

Апхынла хІархъшвашвитІ,

Адзынла хІарчитІ,

Агъныла хІарпхитІ.

– Абага йхъвыцтІ, йхъвыцтІ, ауаса йгъамдыртІ.
Йаргъи йшІарбзауа амГІвацла йымГІвайсхтІ.

– Швара йгІажвдырма акытча?

– ТаразпІ, ауи хІыбна пшдза акІвпІ.

2. Апсабара ахчара алачважвара.

– Йыжвбума ауи сабапрата йхІызгІанагуа. Ауи ахІатырла хІаргы абна хІхчара атахъыпІ.

– ЙгІахІшвыргвалашвахстІ апсабара ахчара гІа-малыта йаму (йгІаргвалашвахитІ).

– Абнаква йшрыпхъауа здыруада?

Абнаква хІадгъыл йарапхІапІ! (Лес – это лёгкие нашей планеты!)

– Ауи шпагІашвгвынгІвуа?

– Абнаква, ацІлаква ахІауа дрыцкъитІ. Абнаква ъащарду ахІауа рыцІа йцкъапІ, йбзипІ. Ауи ахІауала йпсыпынкъвгауа ауагІаква рыцІа йызгІадапІ.

– Ужвы абна апшдзараква мачІкІ хІырпшыпІта ГъажьльантІутІгыи хІыцта хІпны хІцахпІ. (авидео йап-шитІ.)

– Ари акытча гІагІдыруазтын хІымгІвацауата ла-сы хІпны хІнадзахуаштІ.

ХІпны йгІалагитІта

ХІпны йалгахитІ.

– ТаразпІ. Ауи мгІвапІ.

– АмгІва гІахІцхърагІан ласдза хІпны хІгІанар-дзахтІ.

– Ужвы арат ажваква хІгІашврыпхъастІ:

Марадъа йгъаъам жвгІванд,

ЖвгІвандыдъа йгъаъам пстхІва.

ПстхІвадъа йгъаъам ква,

Квадъа йгъаъам хІвра.

ХІврадъа йгъаъам швыр.

Швырдъа йгъаъам бна.

Бнадъа йгъаъам хІауа.

ХІауадъа йгъаъам бзазара.

Ауи швгвыншвкІыл, швара!

– ЙгІашвгвынгІвыма хІызпхъаз ажваква йгІар-ныцІуа?

– Апсабара апны зымгІва атахъыпІ, зымгІва апщы-лапІ. Ауи рыцІа бзи йгІымбауа аквыджъмаквагыи апсабара йатахъыпІ.

– Адгъыл зымгІва йацыхІчІвпІ, зымгІва йхІбзазар-тапІ. Ауи ахІатырла, зымгІва хІалалта хІтдзы хІхчара атахъыпІ!

VI. ХІхъа хІырхъвыххпІ

– УахъчІва хІапхъарасахІат згвапхада?

– АчІвыйа рыцІа йшвгвапхаз?

– РыцІа швгвы йгІатахайа?

VII. ЦІхъважва

– УахъчІва хІызквчважвуз ачІвыйа?

– Апхынла абна аквпшыра шпаъу?

– Абна йылабзазауа запшшвырквайа?

VIII. ПынхачІвы

Атекст «Абна апны» бзита швапхъауа тшыжвб-жытІ (26-27 анапаква.)

IX. Апнапхъара йазалху агІвыраква

1. БзипІ. ЧвзыкІа III. (28 анапа.)

8 апхъарасахІат

АпхъарасахІат атема: *ЧвзыкІа III. «БзипІ», Къвал-сыргъан В. «Чвахра»*

АпхъарасахІат амурад: Асабиква цкъата, йалыр-гата йзапхъауа йбжъара, рыбызшва тшауацІнарыхра, ауысхара бзи йырбауа йбжъара.

АпхъарасахІат адгалща: ауыса зну акарточка, асурат «Чвахра».

АпхъарасахІат акІвшаца

I. АпхъарасахІат тшазрыхІазырра

ЗымгІва швымуа, йшвырхъвыхстІ,

Азаджв азаджвгъи швицшыхстІ.

ХІабадыритІ, хІабабитІ,
ХІапхъарнысгъи бзи йыгІбитІ.

II. ПынхачІвы рхъвыхра

ЙагІвсыз апхъарасахІат йгІарнатыз апынхачІвы
дырхъвыхитІ.

III. Асабиква рдырраква гІарысабапра, апхъара- сахІат амурадква

1. Ласыта, хвितта апхъара (разминка)

Ужвы хІгІашвырпхъастІ ЛагІвычв Джъ. йуыса
«АгІамтаква» йгІалхта июль мыз йазынарху асатыр-
ква:

МарапІ зымгІва июль шабгу, –
ЙгъгІващум агІамта йшагву, –
Ахъвы ахитІ, ахъвы абитІ,
Уыс дута йаъакву хІнарбитІ.
Абан атшбыгква хІвачвакъыитІ,
Чвахрала ачкІвынчва йыркъыитІ –
Астогква рчпитІ, ахІаджвква рчпитІ,
Акыт ауат йабадырбитІ.

– Йшпажвбауа, йзапшгІамтайа уахъчІва хІыз-
квчважвуш? Апхын мызква хІшвырхІвастІ.

IV. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра

1. Айчважвара

– Апхын мызква хІшвырхІвастІ.
– Апхын уысщардагъи аъапІ. РыцІа уысхъадата
йырпхъадзауа акыт апны ачвахра акІвпІ.
– Ачва апхын йадуымгалырквын агъны арахвква
фачІвыдгъа йгІанхуштІ.

– Апхынла швабыжта йшуарапІ. Ауи ахІатырла,
ачвахыгІвчва щажъдзата йгІагылитІта ачвахра йала-
гитІ.

– Швара щажъдзата кІаразын швгІагылхъама?

– Ауи азаман швабыжта йпщдзапІ.

2. Асурат «Чвахра» адынхалра

– Асурат апны йыгІбауа дзачІвыйа?

– Ауат йшпарыпхъауа?

– Йанбархуа ачва?

– Ачва шырхуа збахъада?

– Ауи злархуа йшпапхъауа?

3. Апхъагала нхара

– УахъчІва хІара ЧвзыкІа Ш. йуыса «БзипІ» йгъи
Къвапсыргъан В. лгІахІвахра «Чвахра» хІрыпхъуштІ.
Бзита швдзыргІвы, уацІыхъван хІайчважвуштІ.
АрыпхъагІв ЧвзыкІа Ш. йуыса «БзипІ» дгІа-
пхъитІ (28 анапа).

4. Ажвар нхара

ПетІа – урышвла «роса».

Рызна – серебро.

Амара апстІа ацыраква йангІарыквпхара, ауат
йкІазкІазитІ арызна йапшта.

5. Ауыса адынхалра

– Сара йгІалскІгІарныс стахъыпІ ауысагІв й-Псад-
гъыл бзи йшибауа.

– ШваздзыргІвыстІ арат ажваква:

БайапІ с-Псадгъыл апхын амш!

Йаъума са сышта апш!

– Ауи й-Псадгъыл ацкІыс пщдза, бзи аъамкІва
йпхъадзитІ.

– Шваргъи ауаса йшвпхъадзума?

V. Тшпещара дакъикъа

ХІа уахъчІва щажъдза хІгІагылтІ

ЙымшаскІва ачвахра хІцарныс.

ПетІала тшыгІджвджатІ хІа цкъадза

Атшбыг нахІахвтІ йцІарадза.

ХІнаситІ, хІгІаситІ,

ХІнаситІ, хІгІаситІ,

АргІыната йщтІалитІ ачва пщдзадза,

ХІайгвыргъахпІ агъын хътадза.

Амбатата йнадзаз швапшыстІ!

Чва анбащарду сынчІва ацкІыс?

VI. АпхъарасахIат атема шIыц адынхалра нар- дзахра

1. АрыпхъагIв йа бзита йапхъауа сабикI атекст дгIапхъитI (28-29 анапаква).

2. Ажвар нхара

АргIына – ачва анырхуа ауи йацапшыта пшдзата йщтIалитI, ауи аргIына – хIва йапхъитI.

Амбата – аргIыната йщтIу ачва гIазыркIкитIта йдучвамква йаквырцIитI.

КIапIина – амбатаква гIазыркIкитIта кIапIината йаквырцIитI.

ХIаджв – ауат акIапIинаквагъи гIазыркIкитIта хIаджвта йаквырцIахитI.

1. Асабиква атекст закIы-закI ажванахъа йгIап-хъитI.

VII. XIхъа хIырхъвыххпI

– УахъчIва апхъарасахIат швгвапхама?

– Дасу дшынхуз згвапхаз швнапIква щтIышвхстI.

VIII. ЦIхъважва

– УахъчIва хIызпхъаз йзапшуысайа?

– Ауи згIвыда?

– Къвапсыргъан Валентина лгIахIвахрата хIыз-пхъаз запшыйа?

IX. ПынхачIвы

Ауыса збарла йшвшвырдыр, агIахIвахрата бзита швзапхъауа тшыжвбжъа.

X. Апнапхъара йазалху агIвыраква

1. Ащха. Мыхц Къарим (29 анапа)

2. Ащха чкIвын пшыхвра йцатI. (30 анапа)

3. ПслачвакIра. ЧквтIу Микаэль (31 анапа)

4. Адаква-амгIадаква. Къвапсыргъан В. (32 анапа)

9 апхъарасахIат

АпхъарасахIат атема: Адзын гIаталитI. Адзын.

АпхъарасахIат амурад: асабиква адзын апсахраква йрыхаргIвазара, рапхъара агъьчIвра, рыбызшва тша-уацIнарыхра, ауысхара йазыбжъара.

АпхъарасахIат адгалща: ауыса зну акарточка, ауатралыцIкви ашвыркви зну акарточкаква.

АпхъарасахIат акIвшаца

I. АпхъарасахIат тшазрыхIазырра

Асабиква швгIаздыргIвыстI,

ЙхIазыругъи швгIаспшыстI.

ЗымгIва швымазтын швырхъвыхта,

Таразта швчIвазтынгъи швапшыхта

ЙджвыквхIцIуштI апхъара зымгIва,

«ХвбамкIва» йгъгIагIгуашым хIара.

II. ПынхачIвы рхъвыхра

ПынхачIвыта йрымаз дырхъвыхитI.

III. Асабиква рдырра гIарысабапра, апхъарасахIат

амурад лыхра

1. Апхъара разминка

Ужвы хIызту запшгIамтайа?

ЛагIвычв Джъ. йуыса «АгIамтаква» йгIалху сатыр-квалI хIгIашвырпхъастI.

ПхындукI тшпсызщаз къаругъи зчпаз

АцIайква апхъарта дырчвыхтI.

Злакта лашарата йызгаз

ПстхIвала ажвгIвандгъи тшарчвыхтI.

2. Айчважвара

– ТаразпI, апхын тшпсхIщан хIкъаруаквагъи йры-лахIан апхъарта хIгIайхтI адзын.

– АпстхIваквагъи рыцIа щардала ажвгIванд йгIа-хъылитI.

– АчIвыйа ауи акIвымкIвагъи адзын квпшырата йамакву?

(Амшква айшысхитІ, ацІхква ауырахитІ, аква гІа-квалитІ, апсегІачІвквaгъи ашІыпІа пхартаквала йпс-сегІахырныс тшадыргалитІ, абыгъьква йгІважъхан йгІакІашвшвитІ).

– Щта хІгвы йастІ апхын шалгаз, ауаса адзынгъи гвыргъьара щарда хІызгІанагитІ. ЙгІасахвпІта, агІв-зачваква хІашІашвахитІ.

– Адзын нхара щардагъи гІанагитІ. АтшыгІвраква ацІаргахитІ.

– Швара швырцхърагІума швпынква атшыгІвра анацІаргахуа?

– ХІаргъи уахъчІва тшыгІвра ацІагІахуаштІ.

– Ауаса ауи апхъала адзын йазынарху ауыса чкІвын хІгІапхъапІ.

IV. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра

1. Ауыса апхъара (33 анапа)

Ужвы ЧквтІу М. йуыса чкІвын «Адзын гІаталитІ» хІгІашврыпхъастІ.

ЙгІакІашвшвахитІ абыгъь гІважъква,

Йгъаъахым хІвра чІыхвкІгъи,

Зынла йымцырахатІ амгІвацквa,

ЙгъхІахуам апхын дыхвгъи.

2. Айчважвара

– Швара йшпагІашвгвынгІвуа?

ЙгъхІахуам апхын дыхвгъи.

– Апхын фыгІв пшдзата ахІврапшдзаква, ахІвраквa, ацІлаквa йгІархъыхІуз адзын йгъхІахуам.

– Ужвы мацІкІ тшпсхІцапІта хІапхъара джвыквхІ-цІахпІ.

V. Тшпсцара дакъикъа

ДзынбыгъьчкІвынта ужвы хІара

АцІла хІашІачІвапІ.

Апша чвгъа ангІас хІара

ХІгІанарпсегІатІ хъара.

ХІнапсегІа-гІапсегІан щарда хІара

Адгъыл хІгІакІачІвалхтІ.

Апша хъшвашва ангІас зынла

ХІгІацтІначІвахтІ хІаргъи пшдзадза.

ХІгІанарыхъванчтІ, хІгІанарпсегІатІ

Адгъылгъи пшдзачкІвынта хІщтІалхтІ.

VI. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра нар-дзахра

1. Атекст «Адзын» арыпхъагІв дгІапхъитІ (34 анапа)

2. Айчважвара

– Адзын квпшырата йамайа?

– Ауатра йгІатыргауа запшшвырйа?

– АцІлауатра йгІатыргауа запшшвырйа?

3. Хъмарра «ТшыгІвра ацІагахра»

Ужвы хІаргъи тшыгІвра ацІагІахуаштІ. ХІара хІкІлат апны атшыгІвра шабгу йалапІ. ХІара йал-хІыргахра атахъыпІ: ацІлауатра йгІатыргази, ауатра йгІалыргази: къаб, джъымщы, пІатІражана, хырбыз, наша, чІва, хІа, хІваса, виноград, швхы, кІамбыста, джыш.

VII. ХІхъа хІырхъвыхпІ

– АпхъарасахІат швгвапхама?

– РыцІа йшвгвапхайа?

VIII. ЦІхъажва

– УахъчІва запшгІамтайа хІызлачважваз?

– Адзын мызква запшыйа?

IX. ПынхачІвы

Атекст бзита швапхъауа тшыжвбжъа.

Ауыса «Адзын гІаталитІ» ЧквтІу М. збарла йшв-швырдыр.

X. Апнапхъара йазалху агІвыраквa

Адзын джъащахъва. ТхІайцІыхв Б. (35 анапа).

10 апхъарасахІат

АпхъарасахІат атема: *Мыхи Къ.* «Абыгъь гІважъ-квa», *Апса Ф.* «Нанууи ацІис чкІвыни».

АпхьарасахІат амурад: асабиква бзита, йалыргата йапхьауа йбжьара, рыбызшва тшауацІнарыхра, апсегІачІвква бзи йырбауа йбжьара.

АпхьарасахІат адгалща: ауыса зну акарточка, апсегІачІвква зну асуратква, апсегІачІвква рбыжъква зну адиск.

АпхьарасахІат акІвшаца

I. АпхьарасахІат тшазрыхІазырма

II. ПынхачІвы рхъвыхра

ПынхачІвыта йрымаз дырхъвыхитІ.

III. Апхьара разминка

Къвапсыргъан В. луыса чкІвын «АцІараква» хІацгІапхъитІ.

АцІараква

АцІараква цІыр-цІыр – хІва йхІвачвитІ.

АцІараква цІыр-цІыр – хІва закІы рхІвитІ.

ЙцІырцІыритІ уахъгъи, тшынгъи,

Ргвы йтыхъуа гъсыздырам саргъи.

IV. Асабиква рдырраква гІарысабапра, апхьарасахІат амурад лыхра

– АчІвыйа уахъчІва хІызлачважвуш? Къвапсыргъан В. луыса «АцІараква» згІалхІхыз ачІвыйа? Йшпажвбауа?

– ТаразпІ, хІара уахъчІва апсегІачІвква хІрылачважвуштІ. Ари ауыса чкІвын апны Къвапсыргъан В. йшылхІвауала «АцІараква ргвы йтыхъуа гъсыздырам саргъи».

– Швара йыжвдырума?

– Апхынла ауат йгвыргъауазшва йызбитІ, апсабара йшпшдзу, йырфуш шцарду, ргвы йшалахІауа рхІвауазшва йазызбитІ сара.

– Ауаса адзын гІаталта агъны рыцІа-рыцІа йангІаргванхауа ауатгъи ргвы акъвпуазшва йызбитІ: агъны

шпагІгуш, ахъта хІгъамцуашма, амла хІгъамгушма – хІва йгвыргІвузапІ.

– ЙчпачІвыйа щта? АзцІгІара аджъауап Апса Ф. лгІахІвахра хІанапхьара хІазгІайхпІ.

V. АпхьарасахІат атема шІыц адынхалра

1. Айчважвара

– ЗапшгІамтайа ужвы хІызту?

– Адзынла апсабара штшапсахуа хІалачважвахъатІ, йгІахІхІыргвалашвахпІ.

– АпсегІачІвква рбзаца адзынла псахрата йгІалашвауа ачІвыйа?

(Ауат апхын апшта апшва гъырхІвахуам, азджъакІашІыпІа пхартаквала йпсегІахырныс тшадыргалитІ.)

– ЙпсегІахуата йыжвдыруа запшпсегІачІвыйа?

– ЙгІанхаквауа запшыйа?

2. Хъвмарра «АлапІатІара»

АпсегІачІвква рыхъызкви дари йгъаквшвахуам, йалапІатІатІ. Ауат рыхъызкви дари йаквхІыршвахитІта йалыхІхитІ: йпсегІахквуауа армала, йгъныцІсквуауа агъымала. Пскъау (аист), къанджъа (ворона), лахІва (галка), тІы (сова), бжьандахІв (скворец), жвцІы (ласточка), лахІваквайчІва (грач), кІвыкІва (кукушка), уарба (орёл), къанджъагъра (сорока), къырльу (журавль), уакъвысча (дятел), дзычва (лебедь), дзтас (цапля).

3. АрыпхъагІв Мыхц Къ. йуыса «Абыгъгъ гІважъква» дгІапхъитІ (37-38 анапаква).

а) ажвар нхара

сымгІващ – тропинка

хъамкІыхла – очень быстро

псыпынкъвгара – дышать, дыхание

б) ауысала айчважвара

– АчІвыйа ауысагІв абыгъгъква «ахъапщ тшытква» йзыршІйырпшуа?

– Арат ажваква шпагІашвгвынгІвуа: «ГІапын шІыц швызгІагІгныс хІцитІ»?

в) асабиква гІапхъитІ (1-2 апхъагІв.)

VI. Тшпещара дакъикъа

Адзычваквагъи псегун,
Рдамаквагъи ркъун.
Адзатшпы йгладзан,
Рдамаквагъи ркъан,
ЙацгIачIвалтI ауат.
Рдамаква щтIарцIан,
ЙчIван, дзы рыжвтI.
ЙчIватI, йчIван
Рдамаквагъи ркъан
Зынла йпсегIахтI абан.

VII. АпхъарасахIат атема шIыц адынхалра нар- дзахра

1. АрыпхъагIв Апса Ф. лгIахIвахра «Нанууи ацIис чкIвыни» дгIапхитI (39 анапа).

2. Айчважвара.

– Нану ацIис чкIвын айха хар йантайырчIва йшпаъаз?

– Ауи знашхыйазйа, ашва замхIвуз ачIвийа?

– Йанауищтх йшпаца?

– Адада йгIайайхIвыз ажваквa гIашваута швгIа-
рыпхъа.

– Ауи йажваквa цIабыргума, йшпажвбауа?

– АцIисква бзи йубузтын йучпара атахъу ачIвийа?

– Датшагъи закIы сазцIгIарныс стахъыпI.

– АпсегIачIвквa азджъакI апхартаквала йызпс-
егIахуа ачIвийа? ХIыркъычIта акIвма, момкIва да-
тшагъи швхIаусыгIва амма?

– ТаразпI. Ауат агъны йырфуш гъраухуашымта
акIвпI хIара хIгIаныржъта апхартаквала йзахъхуа.
Ауаъа йызгIанымхауайа?

– ТаразпI. Р-Псадгъыл араъа акIвпI. Ауи ахIатырла
ауат абаргвыраквагъи йырчвымшвауата гIапнипхъадза
хIара йхIызгIайхитI.

– Швыла йгIацIажвжъстI швара: сасра зджъара
швцатI. Ауаъа йгIашвайгвыргъатI, рызкъ алыхла-
гъи швдырчитI.

МшкIы швсасытI, гIвымшкI, хымшкI, мызкIы
швсасытI, ауаса ага ауаъа бзийызтынгъи швара швпны
гIашвгвалашвитI, швпны швгIайхитI.

АпсегIачIвы чкIвынквагъи ауаъа йсасыпI, р-Псад-
гъыл, рпны йгIапсегIахитI.

Ауаса йанаъазара, хIара хIтдзы азакIыпI, хIа-
къыль аквшвауа, хIацацхърагIауа хIацбазара ата-
хъыпI. АпсегIачIвквa сабапра ду гIахIдрайдзитI.

– Йыжвдырума?

– ТаразпI. Ауат ацIлаквa йрызарархауа ахIапш-
хвыпшквa рфитI, ауи акIвымкIвагъи ауат руарад-
чкIвынквa хIгвы йаланархIитI.

3. АцIисква уарад шырхIвауа йазрыдзыргIвара

4. Айчважвара нардахра

– Ауи акIвпIта, хIаргъи ауат бзи йыгIбара атахъыпI.

– Нану «йбзибара» бзибара-хIва узапхъушма?

– ЙшпакIву щта ацIисква бзи йгIбара шатахъу?
(рыгIвараква гъпхIтшуам).

– ЙалкIгIата йыгъныцIсуа апсегIачIвы чкIвынквa
хIырцхърагIара атахъыпI.

– Ачартаква щардата йырзыхIчпара атахъыпI.

5. АлкIгIара апхъара

– Нану ацIисчкIвын анауищтх йшгвыргъуыз
гIазырбауа ажваквa швгIарыпхъа.

VIII. ХIхъа хIырхъвыххпI

– Йшвгвапхама уахъчIва хIапхъарасахIат?

– ЙалкIгIата йшвгвапхайа?

– АпхъарасахIат дшынхаз згвапхада?

IX. ЦIхъважва

– УахъчIва хIызпхъаз запшуысазйа?

– Ахъыз ачIвийа хIызпхъаз агIахIвахра?

X. ПынхачIвы

Ауыса Мыхц Къ. «Абыгъ гIважъквa» збарла йшв-
швырдыр.

АгIахIвахра Апса Ф. «Нанууи ацIис чкIвыни» бзи-
та швапхъауа тшашврыщца.

XI. Апнапхъара йазалху агІвыраква

1. Адзынла. ТхІайцІыхв Б. (40 анапа).
2. Ари анбагІаншауа? (40-41 анапаква).
3. Адзын. Къвапсыргъан В. (42 анапа).

11 апхъарасахІат

АпхъарасахІат атема: СынбжъагІвчва гІасцхъра-гІатІ.

АпхъарасахІат амурад: асабиква рапхъара агъьчІвра, «гІвза цІабыргы» – хІва йызпхъауа йахар-гІвазара, рыбызшва тшауацІнарыхра, анбжъагІвра йазыбжъара.

АпхъарасахІат адгалща: ауысаква, ажважвква зну акарточкаква.

АпхъарасахІат акІвшаца

I. АпхъарасахІат тшазрыхІазырма

ЗымгІва швымума, йшвырхъвыхстІ
Азаджв азаджвгъи швишыхстІ,
ХІабадыритІ, хІабабитІ,
ХІапхъарнысгъи бзи йыгІбитІ.

II. ПынхачІвы рхъвыхра

ПынхачІвыта йрымаз дырхъвыхитІ.

III. Ласыта хвита, апхъара (разминка)

ЙангІалитІ хІара хІбзазара
Ажважв цІараква.
ЙырзалацІитІ абазаргІа
Бзазага ажва...

ЧезыкІа III.

– ХІара ажважв щарда хІымапІ. Ауат бзира, гвыб-зыгъара щарда гІахІыларцІитІ. ХІгІашврыпхъастІ арат ажважвква.

1. Ахча щарда уымамкІвагъи нбжъагІв щарда уыманда.

2. ЙадкІылу акъару абыхъв атнарыпитІ.

3. Йацучпауа ласуыспІ.

– ЙшпагІашвгвнгІвуа ауат?

– УахъчІва хІызлачважвущ ачІвыйа?

– ТаразпІ. ХІара уахъчІва анбжъагІвра хІалачважвущтІ.

IV. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра

1. Айчважвара.

– Швара нбжъагІв щарда швымума?

– АнбжъагІв цІабыргы дшпаудыруаш?

– Ужвы шваздзыргІвырныс йстахъыпІ Е. Стеквашова луыса «Друзья» абаза бызшвала йатакІта.

ХъгІара ансыму са сшапшуа

ГІвзачва сщардахитІ зынла.

АкІанифат салгазтын –

АгІвзачвагъи убазтын.

Ужвы сазхъвыцлитІ са щарда

Йазызгвалайа гІвзачва?

– Шваргъи йшвымума ауи апш гІвзачва?

– Ауат гІвзачва – хІва урыпхъа ауашма?

– УахъчІва хІара хІапхъуштІ агІахІвахра «СынбжъагІвчва гІасцхърагІатІ». Ахъыз йара йгІаунахІвитІ ауат шыгІвзацІабыргу. ШвдзыргІвы.

2. АрыпхъагІв атекст дгІапхъитІ. (43 анапа).

3. Атекстла айчважвара

– ДзачІвыйа апхІвыспа хвыц йгІалцхърагІаз?

– ГІвза цІабыргыпІ – хІва йхІва ауашма ауат рыхъаз?

V. Тшпсщара дакъикъа

ХІара хІапхъун, ужвы хІгІапсатІ

Атшпсщара заман надзатІ.

Ужвы тынчта хІацгІагылпІта

Азаджв азаджвгъи хІипшыпІта

АнапІычкІвынква аквхІкъапІта

АщапІычкІвынквала хІыгІвпІта

ХІчІвапІ, хІгІагылхпІ

ХІхъалпІ, хІГІабгъалхпІ
Псыпгы бзита йтагІгапІта
ХІчІвахпІ ужвы хІаргы тынчдзата.

VI. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра нар- дзахра

1. Атекст закІы-закІ ажванахъа йГІапхытІ.

2. Айчважвара

– ЙаъапІ тажв-лыгажв йырхъазыта йбзазауа. Ауат ртГІачваква йхъаранагата йбзазузтын мшигІадза йгыызгІайуам. Ауи йапшу уырцхърагІара атахъыпІ. Швара аджвырагІв швырцхърагІума?

– ЙГІалскІгІара стахъыпІ сара, абазаква намыс, ъадапІ нкъвыргитІ. Ауи ззырхІвауа ахІба хвы йы-квырцІитІ, ауат гькІадрышвуам, адунай йъадзакву йрызсакъуа, йрайкъангыашуа йынкъвыргитІ.

– Йызхъазу атажв-лыгажвгІвацаква гъракІвым уызцхърагІара атахъу. Швара швпынква йшвымапІ анду, абаду. Ауат швшпарзаъу, швырцхърагІума?

– ШвызларцхърагІауа ачІвыйа?

– Салгарныс стахъыпІ хІапхъарасахІат уахъчІва ЧвзыкІа ШахІымби йуыса чкІвынла

Анасып амГІващ

УыгІвнапІыкІ умыршышын мцала.
ЙарпхарагІатІ анхара.
УынбжъагІвгы ажвагІвацала
Бзи дуымбан зынгы уара.
Анхара уампшын хъвахъвата,
Уакъыль алшара уырдыр.
Зджып знапІква такІу дыртшхъвата
Уацымгъзын зынгы йуандыр.
АмГІва бах тыбГІа утагылта
Тшпнаумырцан зынгы уа ухъа.
ШыцкІ гІахъвыц, щажы уГІагылта
Уызлагаз ауыс нархъа.

УыгІвла, уыгІвза данпщкІласра –
УшынбжъагІвцІабыргу йырдыр.
ЙыцагІвша уа уыгІвла йгвасра,
АцхІа йыт – щапІыла уыр.

– Ари ауыса чкІвынла ЧвзыкІа Ш. дызлашвайб-жъауа нашвырдзузтын насып швымазлуштІ.

– Саргы йшвзыстахъпІ азгІвадари анасыпи швы-мазларныс, швГІвычІвГІвыс бзихарныс.

VII. ХІхъа хІырхъвыхпІ

– Йшвгвапхама апхъара сахІат?

– РыцІа швгвы йГІатахаз ачІвыйа?

VIII. ЦІхъважва

– УахъчІва хІызлачважвас ачІвыйа?

– НбжъагІв цІабыргы – хІва йызпхъауа дзачІвыйа?

IX. ПынхачІвы

Атекст «СынбжъагІвчва гІасцхърагІатІ» бзита швапхъауа тшашврыщца. АлацІара «Сара нани дади сшырцхърагІауа» жвГІвы.

X. Апнапхъара йазалху агІвыраква

1. Йабаца аджыш? Къвапсыргъан В. (44 анапа).

2. Асабии ацІиси. ТхІайцІыхв Б. (45 анапа).

12 апхъарасахІат

АпхъарасахІат атема: ТГІачва

АпхъарасахІат амурад: асабиква рапхъара агъьчІвра, атГІачва разазъаща йахаргІвазара, рыбыз-шва тшауацІнарыхра, ахІбачва хвы рзырбауа йбжъара.

АпхъарасахІат адгалща: ауыса, ажважвква зну акарточкаква.

АпхъарасахІат акІвшаца

I. АпхъарасахІат тшазрыхІазырра

II. ПынхачІвы рхъвыхра

(пынхачІвыта йрымаз дырхъвыхитІ)

III. Апхъара разминка. АпхъарасахIат амурадквалыхра

– Ауыса пшдзата хIгIашврыпхъастI.
(ЙгIалх ауаштI)

Зпа ддухауа аба йашва

Абар, сара сычкIвын сзайгвыгъауа, удухитI,
ЙгIаупылитI марата йджъащахъву заман.
УчIвырхъа щапI багъьала,
Уамайчын, слашара,
Абазара уалал, спельуан.
Абазара уалал, ауаса са суыхIвитI:
ХIхагIагв ацIас бзиква хIарамта йуымчпан.
АхIба уихъамгылуа,
АйцIба дгIаузымгылуа,
Уандухара, сычкIвын, уымцан.
НхарапI дызлабзазауа, агIвы дызладуу,
УнапIы-щапI абгата нхарадъа уымчIван.
Чарала уайныжвта,
Нхарала ужвындуа,
Уандухара, сычкIвын, уымцан.
АнкъвакъврапI абазара пахъла йызцтиуа,
Уыс бзикIла йапхъысуа зынги угIайхъымшван.
УайгIайуа мцхIварала,
Ухвамышвта чхIарала,
Уандухара, сычкIвын, уымцан.
Афырра анцIралагыи чIахIра азырчпитI,
ЧIахIныгIва утахъызтын афыр угIайхъымшван.
АгIвна ухъартшхъвагIвыта,
УанджвылцIра ушвагIвыта,
Уандухара, сычкIвын, уымцан.

Йуан ГIалиса

– ЙшпагIашвгвынгIв ауыса гIазквчважвауа?
– Аба апа дызлайайбжъауа ачIвыйа?

– Ауи дынхагIвыта, дымгъычуа, мцы йымхIвауата,
чхIара йымата, ахIба-айцIбара йдыруата дгIадзын-
гылырныс дйайбжъитI.

– Йшпажвбауа хIара уахъчIва хIызлачважввуш
ачIвыйа? ЙабагIаджвыквылуа ауат ацIас пшдзаква?

– ТаразпI. УахъчIва хIара атгIачва азазаъащаква
хIрылачважввуштI.

– Ан, аба, анду, абаду йгIарархIвуа злазкIуа
дшгIвычIвгIвыс бзихауа хIаквчважввуштI.

IV. АпхъарасахIат атема шIыц адынхалра

1. Ажважкква рыдынхалра

АтгIачва ракъыль аквшвауа йбзаузтын – рына-
сып гIайитI.

Намыс тану насыпги аъапI.

– ЙшпагIашвгвынгIвуа арат ажважкква.

– Намыс ззырхIвауа шпагIашвгвынгIвуа?

Ани аби ахIбачва хвы рыквырцIауа йырбузтын
асабиквагыи рани раби хвы рыквырцIуштI.

2. Айчважвара

– АхIба хвы йыквырцIитI анхIхIвара ауи йгIацIа-
накIуа щардапI:

– АхIба дангIамгIвайсуа айцIба ауи йымгIва
гыпикъуам.

– АхIба дгылата йшатахъым тшгъырчпум, йата-
хъым ажвакква гырхIвум.

– Ани аби мцы гърархIвуам.

– АхIба данчважвауа дапрымкъъауата йыздзыр-
гIвитI.

– АпхIвыс хвы лыквырцIитI. Ауи йшакIвым
тшгъылзырчпум, ажва гвымхаква гълархIвуам, рна-
пIы гыцтIырхуам.

– Ащхъа бзазагIвчва рцIас пшдзаква щарда йна-
дзитI. Ауат зымгIва уахъчIва хIгъызрылачважварым.
Ауаса хIдухапхъадза хIдырраквагыи йрылахIыр-
хIуштI.

– ЙшвгвыншвкІылырныс стахъыпІ анцІралагы: ани аби йгІашвархІвуа швылашвкІырквын зынгыи швггІващущым, швгІвычІвгІвыс бзихуштІ.

3. АрыпхъагІв атекст «ТгІачва» дгІапхъитІ (47 анапа)

а) Ажвар нхара

локІ – сказка

цгІгІва гъамам – очень много, бесконечное множество

V. Тшпсцара заман

ХІа хІтгІачва щарда хІнадзитІ,

ШвгІаздыргІвыстІ ужвы йхІпхъадзитІ.

Нана, дада, саба, сан.

Сахща, сара, саща дабан.

Сахщи сари хІапшыпІ швгІахІпшыстІ.

ЙгІахІпхъадзатІ, ужвы швдзыргІвыстІ.

Уыста йаъу зымгІвагы

ЙацхІырхъйтІ уахъгыи тшынгыи:

Мачва гІджвджвитІ, йхІпситІ уатыкв

ХІа дгъгІахІылцІуашым хвамышв.

**VI. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра нар-
дзахра**

1. Айчважвара

– Швара швтгІачва зъарагІвы йнадзауайа?

– Швани шваби абанхауа?

– Аща, ахща йшвымуда?

– Хъвлапынхъала швтгІачва йшвчпауа ачІвыйа?

ШвгІаквчважва.

2. Атекст асабиква ажванахъа-ажванахъа йгІап-
хъитІ.

VII. ХІхъа хІырхъыххпІ

– Йшвгвапхама уахъчІва апхъарасахІат?

– РыцІа йшвгвапхайа?

VIII. ЦІхъважва

– УахъчІва апхъарасахІат хІызлачважвуз ачІвыйа?

– АтгІачва йрымазлара атахъу ачІвыйа рыцІа
йхъададзата?

– ТаразпІ. Акъыльаквшвара.

IX. ПынхачІвы

Атекст бзита швзапхъауа тшыжвбжъитІ.

ШвтгІачва рсурат швчпитІта йгІажвгхитІ.

Проект «ХІара хІтгІачва» адыжвгалитІ.

X. Апнапхъара йазалху агІвыраква

1. Лина дчмазагІвхатІ. ХІачвыкъва 3. (49-51 ана-
паква)

2. ТІульа. ТхІайцІыхв Б. (53 анапа)

3. МутІа йхъартшхъвара адзыгІв йагатІ. (54 анапа)

13 апхъарасахІат

**АпхъарасахІат атема: Шармат МухІарби «ШатІа-
пІай»**

АпхъарасахІат амурад: асабиква рапхъара агъьчІв-
ра, азгІвадара, ацкъара агІамальква йахаргІвазара,
рыбызшва тшауацІнарыхра, аспорт, афизкультура
йадкІылата йбжъара.

АпхъарасахІат адгалща: акытчаква зну акарточ-
каква, ажважкква зну акарточка.

АпхъарасахІат акІвшаща

I. АпхъарасахІат тшазрыхІазырра

Асабиква швгІаздыргІвыстІ,

ЙхІазыруггыи швгІаспшыстІ.

ЗымгІва швымазтын швырхъвыхта,

Райша швчІвазтынгыи швапшыхта,

ЙджвыквхІцІуштІ апхъара зымгІва.

«ХвбамкІва» йгъгІагІгуашым хІара.

II. ПынхачІвы рхъвыхра

ПынхачІвыта йрымаз дырхъвыхитІ.

III. Асабиква рдырраква гIарысабапра, апхъара-сахIат амурадква лыхра

1. Кытча хIаситI

ЩапIы гъацIам, ауаса йашIамсуа йыгIвитI.
(дзыгIв)

Са йызджвджвитI напIгъи, щапIгъи,

СыртахъыпI рахвгъи, угIагъи.

Адунай абзира сацта

ЙгIасырйитI атшыгIвра бажвта.

Сарадъа мшкIы швгъызбазум,

Сыхъыз жвдыритI, шва швыгъгIвацум. (Дзы)

– Йшпажвбауа, уахъчIва хIапхъарасахIат ззына-хIырхуш ачIвыйа? АчIвыйа хIара адзы ахабар ауатыкв йызгIатагIгаз?

– УахъчIва хIара адзы сабапрата йхIызгIанагуа, йалкIгIата атшыджвджвара, ацкъара хIалачважвуштI.

IV. АпхъарасахIат атема шIыц адынхалра

1. Айчважвара

ХIгIашврыпхъастI хIара ари ажважв.

Дзы ъаным, бзазара гъаъам.

– ЙшпагIашвгвынгIвуа швара арат ажваква?

– ТаразпI. Дзы хIымамкIва хIара хIгъызбазушым.

– АчIвыйа адзы сабапрата йхIызгIанагуа? (ЙхIыжвитI, хIаламацIауитI, агIайыраква йрыцIахIчвитI, тшалагIджвджвитI...)

– ТаразпI. Ауи ахъазла хIаргъи адзы хIазсакъра атахъыпI, хIайгъдзара атахъыпI. Адунай апны шIыпIа щарда аъапI дзы ъамачIу. Ауи йгърызхъум. АгIвычIв-гIвыс йара дзы йымыжвкIва дгъызбазум.

– Йыжвдырхра атахъыпI, ауи хIалачважвахъатI, **асквш 2004 сентябрь а 3** Беслан йгIаншаз арыцIагIара. Асабиква хымшкIы дзы ддымрыжвуата апхъарта йыгIвнакIыта йшрымаз. Йырцквас ракIвымкIвагъи адзы ъарыгхаз ахъазла швабыжта уагIа щардагIв, йалкIгIата асабиква, йаладзтI. Ауи швабыжта йгвасрапI!

– Ауи згIахIгвалашвахыз ари акIвпI.

– Адзы хвы азыгIбара атахъыпI, хIайгъдзара атахъыпI! ЙалкIгIата хIара уахъчIва адзы йхIызгIанагуа ацкъара хIалачважвуштI. УахъчIва Шармат МухIарби йуыса «ШатIа-пIай» хIапхъуштI.

2. АрыпхъагIв ауыса дгIапхъитI (55 анапа)

3. Ажвар нхара

чернила – апхъала йызлагIвуаз.

йгIанарпахвитI – йгIанархIитI афгIвы.

4. Ауысала айчважвара

– Йшвгвапхама швара ауыса?

– ШатIа дшвгвапхама?

– ДхIылума хIаргъи ШатIа йапшта пIай?

– Ауи гвыргъарапI, дгъхIтахъым хIара ауи йапш хIкласс ныжъхта хIапхъарта апынгъи.

V. Тшпещара дакъикъа

ХIа щымта щажъы хIгIагылтI

ТшыгIджвджватI, хIхъабраквагъи хIхIватI.

ЙхIрыцкъатI хIпыцквагъи цкъадзата

Апахъ хIгIаджвылцIтI зымгIва ласдзата

ХIхъапалтI, хIшIапалтI,

ХIчIватI, хIгIагылхтI.

Аныла-арылагъи тшхъхIыркIыхтI.

Ужвы швгIапшыстI швара зымгIва

ЙхIымазлуштI къару щарда!

VI. АпхъарасахIат атема шIыц адынхалра нар-дзахра

1. Асабиква ргвыла йапхъитI

2. Асабиква хъвы-хъвы йгIапхъитI

3. АласхIвара апхъара

ШатIа, ШатIа, ШатIа-пIай!

ДцитI аурамла дамгварпIай!

– Ужвы ари аласхIвара ласыта хIгIашврыпхъастI, хIбжылагъи ауи шпхащару, йшанымгIалуа гIахIыр-бауата.

VII. XIxъa xIыpxъвыxхпI

- АпхъарасахIат xIшынхаз згвапхада?
- АпхъарасахIат амцтахъ йшвчпарныс йшвтахъ-хайа?

VIII. ЦIхъважва

- Запшуысайа уахъчIва xIызпхъаз?
- Датшата уйыпхъа ауашма ШатIа-пIай?
- ЙшпакIву?
- ШатIа-хвамыхв, таразпI. ДзапшхвамыхвызлакI-гъи йгъи дпIайызлуштI.
- Швара ауат зынгъи швырмапшхан!

IX. ПынхачIвы

- Ауыса швапхъа, йшвгвапхаз ахъвы збарла йшв-швырдыр.

X. Апнапхъара йазалху агIвыраква

1. Акъыль нагта унайх. Смыр Лъильа (57 анапа).
2. ТIима. ТхIайцIыхв Б. (58-61 анапаква).

14 апхъарасахIат

АпхъарасахIат атема: Апачваква

АпхъарасахIат амурад: Асабиква цкъата, йалыргата йапхъауа йбжъара, рыбызшва тшауацIнарыхра, ранчва ргIапсара хвы азырбауа йбжъара, ран-раба-чва йырцхърагIауа йбжъара.

АпхъарасахIат адгалща: Ажважкква зну акар-точкаква, ауарад «ЙкIкIарагIатI йанакIвызлакIгъи амара» амакъым адиск йаныта, ауарад ажваква зну алист.

АпхъарасахIат акIвшаца

I. АпхъарасахIат тшазрыхIазырра

II. ПынхачIвы рхъвыхра

(пынхачIвыта йрымаз дырхъвыхитI)

III. Ласыта, хвитта апхъара (разминка)

- Ари ауыса пшдзата, йалыргата xIгIашврып-хъастI.

XIан

БрылапI xIымшква, брылапI xIыцIхкква,
БрылапI xIпхызкква хъагIадзата.
ЙхIыму xIуысаква, xIхъвыцра дуква,
БрылапI xIашвакква, йхъацIа.
XIхвыцта балаган xIазыббжъатI
Анамыс, ъадаб xIагIа.
XIгвы апхара xIшырзамайгъдзуш
XIышта, xIыбызшва, xIуагIа.
Адгъыл бзи йшыгIбуш xIазыббжъатI,
Хвы шазыхIчпуш анхара.
Гвымха-шIымхата xIшгIанымкъвуш,
Амц xIшазгылуашгъи хъара.
Щарда цIуата йыхIбырдырхъатI
АнбжъагIв йыхв шгIанаумыркъвуа.
XIгвы анцIралагъи йхIзанбгIвылгIатI
Акъыль млыквта йшнахъауа.

XIачвыкъва Аминат

- Ари ауыса ззынарху дзачIвыйа?
- ЙанакIвызлакIгъи йгIахIайбжъауа дзачIвыйа?
- АчIвыйа ари ауыса апны йгIалшвкIгIаз ан ды-злагIахIайбжъауа?

IV. АпхъарасахIат амурад лыхра

- Йшпажвбауа, уахъчIва апхъарасахIат xIызлачва-жвуш дзачIвыйа?

(Анкви асабикви разазъаща)

V. АпхъарасахIат атема шIыц адынхалра

1. Айчважвара

- ДзачIвгIвычIвгIвысызлакIгъи ддууызтI, дхвы-цызтI, ан лацкIыс аргваны дгъйымам. Анчваква ргвы швамсын, швыризакъха, йшвхакIуала швырцхърагIа.

– Швара шванчваква швызларцхърагІауайа?

2. Ажважквa рыдынхалра

Ан лацкІыс аргваны дгъаѣам.

Ан лгвнахІ гъузышвушым.

– Ауи ззырхІвауа ан лгІапсарата дзачІвгІвычІв-
гІвысызлакІгъи йыду дашІамсуа бзира йхарыгъи йгъи-
зышвушым.

– УахъчІва хІара гІахІвахракІ хІапхъуштІ. Ауи
ахъыз «Апачваква». Апачваква зъара йнадзауа сшвцІ-
гІуштІ, бзита швдзыргІвы.

3. Атекст арыпхъагІв дгІапхъитІ (61-62 анапаква)

VI. Тшпсцара дакъикъа

ХІара хІан щажъы дгІагылын

Йлырхъйаз уыстагъи йгъмачІым.

Ажвквa лхъатІ,

Апахъквa лпсатІ,

ЛхІасачкІвынквагъи лрашватІ.

АчгІвычаквагъи цкъата йылджвджван

Апшыхъ апны йчвыпІ абан.

Ужвы швабыжта дгІапсан

Тшпсылщарнысгъи дчІвапІ абан.

БахъымгвыргІван закІгъи хІа хІан

ХІаргъи хІбцхърагІушди хІабар.

VII. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра нар- дзахра

1. Атекстла айчважвара

– Дзапшыа ачкІвынчва дрыуата алыгажв пата
йпхъадзаз?

– Йшпажвбауа, алыгажв ауаса йзихІва ачІвыйа?

– ЗъарагІвыйа пачвата йнадзауа?

2. АлкІгІара апхъара

– ЙгІашваута швгІапхъастІ атекст апны апхІвыс-
квa рпачваква шдыртшхъвауа.

– Абазаквa ажважвта йрымапІ.

УтгІачва уырхъыжвжвгІара гъцІасым.

– Ауи ззырхІвауа, усаби уара думыртшхъвахым.
Ауи дбзийызтын ауагІа ддыртшхъвапІ.

Ауат хІылахІкІра атахъыпІ.

– ЙхыгІвхауа лпа йъагІайыквчважвауа гІашваута
швгІапхъастІ.

VIII. ХІхъа хІырхъвыххпІ

– УахъчІва апхъарасахІат швгвапхама?

– РыцІа йшвгвапхайа?

IX. ЦІхъважва

– УахъчІва хІызлачважвуз дзачІвыйа?

(АзцІгІараквa джъауап артитІ)

– ЗымгІва рапхъа щажъы йгІагылда? (Мма)

– ХъагІадзата ймацІауыда? (Мма)

– Лъакъвым йпхапхауа йызрыдзда? (Мма)

– ЙымшаскІва апещквa алзыргада? (Мма)

– ХІхъабрачкІвынквa пщдзата йзхІвада? (Мма)

– ХІчгІвычаквa цкъадза йызджвджвада? (Мма)

– ЗымгІва рацкІыс бзи йыгІбауада? (Мма)

– Бзи йыжвбузтын швпачвабзиха, швпхІвыспа
бзиха!

(Асабиквa ауарад «ЙкІкІарагІатІ йанакІвызлакІгъи
амара» амакъым йацырхІвитІ. Ажваквa – Л. Опанин,
амакъым – А. Островский. Къвмыкъв Хаджъат абаза
бызшвала йаталкІтІ).

Амара гІакІкІарагІатІ

Адунай арпхарагІатІ

Смама лбжъы пшка гарагІатІ

ДсымазтІ сан анцІрагъи!

X. ПынхачІвы

АгІахІвахра «Апачваква» бзита швызгІапхъауа
тшыжвбжъа.

XI. Анпакъара йазалху агІвыраквa

1. Муси нани. (48 анапа)

2. АнбжъагІвчва. (52 анапа)

15 апхьарасахлат

Апхьарасахлат атема: *ЧвзыкІа Ш. «Кърар»*

Апхьарасахлат амурад: асабиква пшдзата, йалыргата йзапхьауа йбжьара, «кърар» ззырхІвауа йахаргІвазара, рыбызшва тшауацІнарыхра, апсегІачІвква йрызсакъуа, бзи йырбауа, кърар рымата йбжьара.

Апхьарасахлат адгалща: апсегІачІвква зну асуратква, ауат рыхьызква зну акарточкаква.

Апхьарасахлат акІвшаца

I. Апхьарасахлат тшазрыхІазырма

Асабиква швгІаздыргІвыстІ

ЙхІазыругъи швгІаспшыстІ.

ЗымгІва швымазтын швырхъвыхта,

Райша швчІвазтынгъи швапшыхта,

ЙджвыквхІцІуштІ апхьара зымгІва.

«ХвбамкІва» йгъгІагІгуашым хІара.

II. ПынхачІвы рхъвыхра

(пынхачІвыта йрымаз дырхъвыхитІ)

III. Ласыта, хвитта апхьара (разминка)

– Арат ашІчІвараква цкъата, йалыргата хІгІашвырпхъастІ.

ажвгІванд йалалхтІ акъырлбу	лбу-лбу-лбу
адзатшпы йгІачІвалтІ адзычва	чва-чва-чва
хІагІадзата йпсегІитІ ауарба	ба-ба-ба
ауатра йылачІвапІ акъанджъа	джъа-джъа-джъа
ачырка гъагІзум рхІвитІ акІвыкІва	кІва-кІва-кІва
йпшгІитІ йагуш акъанджъагъра	ра-ра-ра

IV. Асабиква рдырраква гІарысабапра, апхьарасахлат амурадква лыхра

– ХІгІашвырпхъастІ ацІыхъва йгылакву ажвакв: къырлбу, дзычва, уарба, къанджъа, кІвыкІва, къанджъагъра.

– Арат ажвакІта хІшпарыпхъауа?

– Йшпажвбауа, уахъчІва хІара хІызквчважвуш ачІвыйа?

– ТаразпІ, апсегІачІвква.

V. Апхьарасахлат атема шІыц адынхалра

1. Асуратла нхара

– ХІара ужвы апсегІачІвква шыжвдыруа хІырхъвыхпІ.

– Швара апсегІачІвы ахъыз зну акарточка нашвахвитІта апсегІачІвы ахъизи аквшвыршвитІ.

Къанджъа, кІвыкІва, уарба, къанджъагъра, дзтас, къырлбу, тІы, дзычва.

2. Айчважвара

– ЙауаштІ, швара апсегІачІвква бзита йыжвдыритІ. Бзигъи йыжвбузапІ?

– Ауи хІбзибара шпагІахІырбуш, йгІахІкІыта айхар йтахІырчІвата йхІыргылуашма?

– ЙгІажвдырхма, Апса ФатІмат лгІахІвахра «Нануи ацІисчкІвыни»?

– Щта, йшпахІчпуш?

– ТаразпІ. Ауат ачартаква рзыхІчпуштІ.

– АшІыпІа пхартаквала йпсегІахуа апсегІачІвквагъи баргвыра щарда йашІашвитІ. Ауат рымгІва гъаргваным. РыцІа йкъарусызквугъи амгІва рзымчхІауата йпситІ. Ауаса йшаъугъи ауат гІапнипхъадза хІпны йгІапсегІахитІта рашва пшдзачкІвынквала хІгвы йаладырхитІ.

– Йауа ухІварыквын, ауат р-Псадгъыл гъкІадрышвуам, бзи йырбитІ. ХІара хІ-Псадгъыл бзи йшыгІбауа апшта.

– Датшагъи, ауагІа рпынгъи апсегІачІвква рпынгъи, хвы азубушта аъацкІ аъапІ. Ауи ахъыз кърарпІ. Ауи ззырхІвауа жвдырума? **Кърар** – верность слову, верность дружбе, верность делу...

УахъчІва хІара ЧвзыкІа Ш. йгІахІвахра «Кърар» хІапхъуштІ. Бзита швдзыргІвы. УацІыхъван хІайчважвуштІ. ХІапхъара апхъала мачІкІ тшпсхІщапІ.

VI. Тшпещара дакъикъа

Адзычваквагъи псегун
Рдамаквагъи ркъун
Адзатшпы йгадзан
Рдамаквагъи ркъан
Йацгачгвалтг аут.
Рдамаква щтарцан
Йчван, тшпсырщатг.
Йнапшы-ггапшын
Рдамаквагъи ркъан
Зынла йпсеглахтг абан.

VII. Апхарасахлат атема шыц адынхалра нар- дзахра

1. Аггахвахра апхара (63 анапа)
Арыпхъагв аггахвахра дгапхьитг.

2. Ажвар нхара
хывыча – псегачгв гвып
дзычва – лебедь
лухъара – йызтачауа
тшхъаркылтг – хъахъыла йпсегатг.

3. Айчважвара
– Адзычваквa рыцхлагарата йрызни ачгвыйа?
– Асабиква адзычва хывыча йшпарцхърага?
– «Адзычваквa кърар рымапг» – шпагашвгвын-
гвы?

4. Асабиква ргвыла йапхьитг
5. Асабиква хъвы-хъвы йгапхьитг

VIII. Хихъа хырхъвыххпг

– Уахъгва дшынхаз, дшгапхъаз згвапхада?
– Апхарасахлат згвапхада?
– Рыцга йшвгвапхайа?

IX. Апхарасахлат атема шыц акврыбагъахра.

– Уахъгва хызпхъаз аггахвахра ахъыз ачгвыйа?
– Ауи згвыда?
– «Кърар» ззырхгвауа ачгвыйа?

– Шваргъи кърар швымата швгадзынгылырныс
швзыстахъпг. Кърар швымазтын, ауагга хвы швзыр-
буштг, нбжъагв швщардазлуштг.

X. Пынхачгвы.

– Атекст бзита швапхъуа тшыжвбжъа.

16 апхарасахлат

Апхарасахлат атема: Агъны ггайтг

Апхарасахлат амурад: асабиква рапхъара агъчгв-
ра, агъныла апсабара апсахраква йахарггвазара,
рыбызшва тшауацнарыхра, азггвадара ахчара агга-
мальква йахарггвазара, апсабара бзи йырбауа йбжъара

Апхарасахлат адгалща: акытчаква зну акарточ-
ка, асуратква

Апхарасахлат аквшаца

I. Апхарасахлат тшазрыхгазырма

Зымггва швымума йшвырхъвыхстг.
Азаджв азаджвгъи швиппыхстг,
Хгабадыритг, хгабабитг,
Хгапхъарнысгъи бзи йыггбитг.

II. Пынхачгвы рхъвыхра (пынхачгвыта йрымаз дырхъвыхитг)

III. Ласыта хвитта апхара. Апхарасахлат аму- рад лыхра

Аггапынла-аггапын,
Агънылагъи-агъны!
Аггамтаква йраггамкгва,
Йгъггайуам хгара хппны!

Чквту Микаэль

– Запшггамтайа, йзаггата йггаталыз?
– Йшпажвбауа, уахъгва хызквчважвуш запш-
ггамтайа?

IV. АпхьарасахIат атема адынхалра

– Ужвы хIара кытча хIасуаштI. Саргы мацIкI сна-
швцхърагIитI, ауат зымгIва агъны йазынархапI.

1. Кытча асра

Сара стшычкIвын швабыж йщаласпI.

АтобачкIвын станарххитI.

Ауаса йхъалхырныс йагIщитIта.

ЙсцрахIвата са йызгитI.

(джъанах)

Адзы аныгIвуа – хIара хIщтIапI

Адзы аншвра – хIара хIыгIбитI.

(кIанкIа)

АйачIвачкIвынкIва йхъынхIвуа

АжвгIванд йгIабгъалитI,

Саргы сгылата сырпшуа

СнапIы апны йратыхитI.

(сы)

2. Айчважвара

– Агъны бзи йыжвбума?

– АчIвыйа бзи йзыжвбауа?

– Запшхъвмарщайа агъны швызлахъвмаруа?

– ТаразпI. ХIара зымгIва агъны бзи йыгIбитI.

– Йшпауымбуш ауи? Асы цкъата абамби апш
йангIащтIалра асуратчпагIв сурат пщдзакI йгIвызшва
йыгIбитI.

– АуысагIвкIвагы ауи аъара йпщдзу апсабара
ахъазла уыса рымгIвыкIва тшгъырзычхIум. Абар хIар-
гы уахъчIва ТхIайцIыхв Б. йуыса «Агъны гIайтI» хIап-
хъуштI.

3. АрыпхъагIв ауыса дгIапхъитI (66-67 анапаква)

V. Тшпсцара дакъикъа

ПшачвгъакI гIалаган уахъчIва

Щымтищтара йгIаситI.

АцIлакIвагы хъыннаркIбуа

Аныла-арыла йыкIвхIитI.

ЙгIастI, йгIастI, апша щарда

Зынлагъи йтосынхатI.

Асы шкIвокIвагы пщдзадза

Адунай арышлатI.

VI. АпхьарасахIат атема шIыц адынхалра нар- дзахра

1. Ажвар нхара

ХарпчIар – узор.

2. Асабиква ргвыла йапхъитI

3. АзгIвадара агIамалькIва рылачважвара

– АчIвыйа ауысагIв «йсыхъуагы мдзыргIвзрапI»
ззихIвауа?

– ТаразпI, агъныла майрата учмазагIвхитI. Швдзыр-
гIврыквын, швызгIвадазлуштI:

а) сы швымфан

б) апахъ швхъвмарта швангIашылхра зынла дзы
швымжвын, швтамакъкIва швыхъуаштI,

в) пхата тшыжвгIвыча, апахъ апны шванацIашра
тшшвмыртIлан.

4. Асабиква хъвы-хъвы йгIапхъитI

VII. XIхъа хIырхъвыхпI

– ЙшвгIвапхама уахъчIва апхьарасахIат шакIвхIыр-
шаз?

– Швшынхаз швгIвапхама?

VIII. АпхьарасахIат атема шIыц аквырбагъяхра

– ЗапшгIамтайа рыцIа бзи йыжвбауа?

– Запшуысайа хIызпхъаз уахъчIва?

IX. ПынхачIвы

ЙшвгIвапхаз пщсатыркI збарла йшвшвырдыр.

X. Апнапхъара йазалху агIвыракIва

1. Йапхъахауа асы. (69 анапа)

2. Асы гIаситI.ТхIайцIыхв Б. (69 анапа)

3. ТагIвзра. Меремкъвыль А. (72 анапа)

17 апхьарасахлат

Апхьарасахлат атема: *Джъгвант Къали* «Ахьтадада»

Апхьарасахлат амурад: асабиква цкъата йалыргата ауыса йапхьауа йбжьара, рыбызшва тшауацІнарыхра, ргвы йту ажванахъала пщдзата йырзаныргІалуа, йырзыхІвауа йбжьара.

Апхьарасахлат адгалща: акытчаква зну акарточка, аёлка асурат.

Апхьарасахлат аківшаца

I. Апхьарасахлат тшазрыхІазырра

Асабиква швгІаздыргІвыстІ,
ЙхІазыругъи швгІаспшыстІ,
ЗымгІва швымазтын швырхъвыхта
Райша швчІвазтынгъи швапшыхта
ЙджвыквхІцІуштІ апхьара зымгІва
«ХвбамкІва» йгъгІагІгуашым хІара.

II. ПынхачІвы рхъвыхра

ПынхачІвыта йрымаз дырхъвыхитІ.

III. Ласыта, хвитта апхьара (разминка)

Агъныла ацІхквагъи аухитІ,
Агъныла турых щарда рхІвитІ.
Агъныла сипса аквнапситІ,
Агъныла зымгІвагъи тагІвзитІ.

IV. Апхьарасахлат атема шІыц адынхалра

1. Айчважвара

- ЗапшгІамтайа ужвы хІызту?
- Агъныла швшпахъвмаруа швара?
- АныхІвамшква зымгІва рацкІыс бзи йыжвбауа запшыйа?
- Асквш шІыц хІананылуа йхІызгІайуа дзачІвыйа?
- Ахьтадада йыхъазла йыгІгІвычауа ачІвыйа?
- Ахьтадада йыхъазла кІара шврыхІазырма?

- Йшпажвбауа, ауи рыцІа дзайгвыргъыуш ачІвыйа?
- 2. Джъгвант Къали йуыса «Ахьтадада» апхьара (73 анапа) (арыпхьагІв ауыса дгІапхьитІ)

V. Тшпещара дакъикъа

Ахьтадада йыхъаз пщдзата
ХІгІакІвашуштІ зымгІвагъи къахвта.
ХІщапІычкІвынквалагъи хІампІуштІ,
ХІнапІычкІвынквагъи хын йаквхІкъыуштІ,
ХІгІахъынхІвуаштІ хІара гъагъата,
ХІгІазбауа йджьарщауата.
ХІацкІвашуштІ хІара зымгІва,
Ахьтададагъи дгІахІпшуа.

VI. Апхьарасахлат атема шІыц адынхалра нар-дзахра

1. Ажвар нхара

- УгъхІырджьум** – гвымхара гъузыхІхІум.
- ХІдахІвракв** – бзирата йхІхаз, хІыззынадзас.
- 2. Асабиква ргвыла ауыса йапхьитІ.
- 3. Асабиква хъвы-хъвы йгІапхьитІ.

VII. Хъвмарра «Аёлка гІвычара»

- Ужвы хІара кытча гІагІдырпхъадза аёлка хъвмаргакІ кІныхІхІумца Ахьтадада аёлка йзыгІгІвычуштІ.
- АрыпхьагІв аёлка адоска йгІакІыдицІитІ, асабиква хъвмаргакІ гІарахвитІ, акытча йгІапхьитІ йгІардыритІта, ахъвмарга аёлка йкІнырхІитІ.

Сара стшычкІвын швабыж йщаласпІ.
АтобачкІвын станарххитІ,
Ауаса йхъалхырныс йагІщитІта
Сыхъвада йыквта са йызгитІ.

(джъаных)

АпхкІ шабгаз йпхызуа
Йгылан агъны йазпшуа.
Азаман ангІадза
ЙгІабгъалтІ акІадза.

(джъаных)

Адзы аныгІвуа – хІара хІщтІапІ,
Адзы аншвра – хІара хІыгІвитІ

(кІанкІа)

Асы апны сблыгъарквын сдухитІ.
Амца аргван снаскІарыквын сыдзхитІ.

(сырчІвачІва)

АйачІвачкІвынква йхъынхІвуа
АжвгІванд йгІабгъалитІ.
Саргъи сгылата сырпшуа
СнапІы апны йратыхитІ. (сы)

VIII. ХІхъа хІырхъвыххпІ

– Йшвгвапхама уахъчІва хІапхъарасахІат.
– РыцІа йшвгвапхайа?

IX. АпхъарасахІат атема шІыц аквырбагъахра

– Запшуусайа уахъчІва хІызпхъаз?
– Ахътадада швйызпшума швара?
– АчІвыйа швара ауи дызлашвыргвыргъуш?

X. ПынхачІвы

Джъгватан Къали йуыса «Ахътадада» збарла
йшвшвырдыр.

Ахътадада йсурат швчпа.

Проект «Асквш шІыц анахъанат акъралъква рпны
йшапылуа» адыжвгалитІ.

XI. Апнапхъара йазалху агІвыраква

1. Тлападчпара. Апса Ф. (74-75 анапаква)
2. Тен. Щбзыхва Л. (76-77 анапаква)
3. МатІа хвыци Быци. Апса Ф. (77 анапа)

18 апхъарасахІат

АпхъарасахІат атема: Тимур дызчмазагІвхайа?

АпхъарасахІат амурад: асабиква рапхъара агъбъчІв-
ра, ауат ахІба йхІвауа йаздзыргІвуа йбжъара, рыз-
гІвадара шырхчуш йазыбжъара.

АпхъарасахІат адгалща: ажважв зну акарточка,
асурат «ТагІвзра».

АпхъарасахІат акІвшаща

I. АпхъарасахІат тшазрыхІазырма

ЗымгІва швымуа, йшвырхъвыхстІ,
Азаджв азаджвгъи швишыхстІ,
ХІабадыритІ, хІабабитІ,
ХІапхъарнысгъи бзи йыгІбитІ.

II. ПынхачІвы рхъвыхра

(пынхачІвыта йрымаз дырхъвыхитІ)

III. Ласыта, хвигта апхъара (разминка)

ДзачІвыйа бзи йзымбуш агъны
ЙанхъгІву бамбила агваны,
АсылгІва къахвдза йангІахІвуа,
Ахвыцква гвыпта йантагІвзуа?

IV. Асабиква рдырраква гІарысабапра, апхъара- сахІат амурадква лыхра

– Ари хІгІазпхъаз ауыса чкІвын ЛагІвычв Джъ.
йуыса «АгІамтаква» йгІалхпІ.

– Шваргъи ауысагІв йапшта агъны бзи йыжвбуа?

– АчІвыйа бзи йзыжвбауа?

– Гъынхъвмарщата йыжвдыруайа?

– АхІауа апны ухъвмарырныс швабыжта азгІва-
дара йасабаппІ. Ауаса учмазагІвхарнысгъи щарда гъа-
тахъым. Ауи ахІатырла, швшымчмазагІвхуш агІа-
мальква жвдырра атахъыпІ.

V. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра

1. АзгІвадара агІамальква аквчважвара

– Апахъ шванхъвмаруа швпхдзыхІварквын тшшвмыр-
тІлан, ахъта швылалуаштІ. (йалкІгІата агъныла)

– Агъныла швандзышра адзы атарала сы йа цхІа-
швы швымфан, швтамакъ швыхъуаштІ.

– ШвцапІква, швчгІвычаква бгІадзахазтын швшна-
шылхуа зынла бахла йшвпсах, йшшвышву йшвмыр-
бахын.

– ШвызгІвадара швхча. Ажважвта йаъапІ:

АзгІвадара зымгІва йрапхъапІ.

2. Апхъагала нхара

– УахъчІва хІара атекст «Тимур дызчмазагІвхайа?» хІапхъуштІ.

– Ауи азцІгІарагыи джъауап ахІтуаштІ. Ауи ахІа-тырла бзита швдзыргІвы.

(АрыпхъагІв атекст дгІапхъитІ)

– Ужвы мацІкІ тшпсхІщапІта анхара джвыквхІ-цІахпІ.

VI. Тшпсцара дакъикъа

Тшхъагыл зны,

Тшхъагыл гІван.

ТшрычІвай зны,

ТшрычІвай гІван.

Йаншара пха-пха тшхъуымгІван.

ЙгІатІы ахъышв, йгІаурыс апшыхъ.

ЙыгыгІауыдсылуашым хъыхъ.

VII. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра нар-дзахра

3. Атекстла айчважвара

– АчІвыйа Тимур дызчмазагІвхаз?

– Ауи йахща длыздзыргІвызарквын дчмазагІв-хушызма?

– Ауи ахІагырла йхІылахІкІра атахъу ачІвыйа?

– ТаразпІ, ахІба йхІвауа уаздзыргІвара атахъыпІ.

4. Асабиква ргвыла йапхъитІ

5. АлкІгІара апхъара

– Атекст апны йгІашваута швгІапхъа, Тимур дыз-чмазагІвхаз, ауи йакІвымкІва йчпаз.

– Тимур йахща йгІайалхІв ачІвыйа? ЙгІашваута швгІапхъа.

– Тимур йымдзыргІвара йгІалцІыз атекст апны йгІашваута швгІапхъа.

6. Суратла гІахІвахра алацІара

– Ари асурат ахъыз «ТагІвзрапІ»

– Йаквнагума ауи ахъыз?

– Амш шпаъу?

– Апсабара аквпшыра шпаъу?

– Асабиква златагІвзуа ачІвыйа?

– Ауат хъзы рыхъхІшвырцІа.

– Асабиква рнашх шпаъу?

– Йшвгвапхама швара ари асурат?

7. Асабиква хъвы-хъвы йгІапхъитІ.

VIII. ХІхъа хІыргъвыххпІ

– ХІапхъара сахІат апны рыцІа йшвгвапхайа?

– РыцІа йшвчвыбаргвыз ачІвыйа?

IX. АпхъарасахІат атема шІыц акврыбагъяхра

– Йзапш гІахІвахрайа уахъчІва хІызпхъаз?

– ДызчмазагІвхаз ачІвыйа Тимур?

– Тимур йапш йымдзыргІвуа дшвылума шваргыи?

X. ПынхачІвы

– Атекст бзита швзапхъауа тшыжвбжъа.

– Швара асурат «ТагІвзра» швчпата йгІажвг.

XI. Апнапхъара йазалху агІвыраква

1. АцІашвы апны. (70 анапа)

2. УгІайгва, усасы! ТхІайцІыхв Б. (71 анапа)

19 апхъарасахІат

АпхъарасахІат атема: «Абазашта – хІышта». «ХІа-ра хІабазапІ». *ТІыгв Владимир.*

АпхъарасахІат амурад: йгІарбу атемала апхъагІв-чва рыбызшва тшауацІнарыхра, абаза бызшва лша-рата, байарата йаму дырдырра, йгІазпхъаз амагІын-хъада рызгІалкІгІауа йбжъара.

АпхъарасахІат адгалща: таблица, ауысаква зну акарточкаква.

АпхъарасахIат акIвшаца

I. АпхъарасахIат тшазрыхIазырра

ЙхъацIа, апарта гъчвартагъвым,

Ауаъа ущIалра гъатахъым.

Йатахъу зымгIва нархъата,

АрыпхъагIв уйыздзыргIвы тынчдзата.

II. ПынхачIвы рхъвыхра.

– ЙагIвсыз апхъарасахIат хIызпхъаз хIыргъыхъуаштI, хIызлачважвас гIахIхIыргвалашвахуаштI.

III. Абызшва тшауацIнарыхра.

1. Пхъадзара. (закIы, гIвба, хпа, пщба, хвба, цба, быжьба, агIба, жвба, жваба)

10 20 30 40 50 60 70 80 90 100

2. Абаза кытква рыхъызква зну атаблица хIгIап-хъуштI.

– Швцри кыт ахъыз швхIва.

Абаза кытква

- Псыж
- Хъвыжв Ду
- Къарапагва
- Хъвыжв ЧкIвын
- АлбыргIан
- Йынджьыгъ ЧкIвын
- Къвбина
- Апсуа
- Къвайдан
- Гвымлокт
- Абаза-ХIабля
- Мало-АбазинкIа
- ТапIанта

IV. АпхъарасахIат атема шIыц амурад ргылра.

Абаза уагIа ртурых, рдунай гIагвынгIвыща, ражва ахIваца швылашвхIвара атахъыпI. Ауи гIашвдахIвара

ахъазла агIвыраква швгватшныта шврыпхъара ата-хъыпI.

V. Асабиква рдырра гIарысабапра, апхъарасахIат амурад лыхра.

1. Айчважвара.

ХIара хIабазапI, КIавкIаз хIбзазитI. АбазакI дгIа-шIарыста уицIгIарыквын, дымхъвыцуата йхIвитI адунай ахъахъ апны рыцIа бзи йбауа йан шлакIву. Ауи йаба йгвыбзыгъара хвду айтитI, анбжъагIвра кърар азйымапI, айгвара дазцIабыргпI. Ауи йхIвитI йцри КIавкIаз бзибара ду шазйыму. Абазаква руысаква, руарадква ззырхIвауа ан гвапа лапш йырпхъадзауа Россия акIвпI. ХIышта хIхчауа, амамыр хIазабакIуа хIбзазитI хIара.

2. ЧвзыкIа ШахIымби йуыса «Сара с-Псадгъыл» гватра азшвымата шваздзыргIвы.

Бзи йызбитI сара с-КIавкIаз

Сара сышта спсы зхъашваз

Ухъызымхуашйа ура упны,

Апхын, адзын бажв, агъны...

ЙзачIв цкъадзайа ура удзыхъква,

ЙзачIв хъагIайа уа ухIауа!

ЙзачIв сыгъдзайа уыщхъа хъыкккв

С-Псадгъыл, спсы апшта йызбауа!

3. АрыпхъагIв йазцIгIараква:

– Ауыса «Сара с – Псадгъыл» ахъазла йшвзыхIвуш ачIвыйа? – АчIвыйа ауысагIв йышта ахъаз йхIвауа?

– Абазашта ахъыз хъарата йгара ахъаз йхIчпара атахъыйа?

ЛагIвычв Джъамльадин йуыса «ХIышта» апны амамыр бзазара цIолата йгIайырбитI:

ХIышта

Амара хIасхатI

Амара кIкIитI,

Амара йацIата

ХIадгъыл фгIвырчитI:

Архъагъи гвыргъытІ,
 Абнагъи кІкІитІ.
 Тынчта, мамырта.
 ХІа хІышта лгІвырчитІ.

Ари асурат апны йану абаза бызшва агІвыра ащатащІацІагІв Тобыль Толыстан Закъарыйа йпа йакІвпІ. Ауи абаза бызшва ахъаз алфавит анйыргІалтІ. Йапхъахауа агІвыраква згІвыз Тобыль Толыстан йакІвпІ. ЙащтагІайуа апхъарасахІат Тобыль Толыстан йзынархата йазхІрыхІазыруаштІ аprojekt «ЗынцІра ауагІахъа йырзыназырхаз»

4. Ласыта, хвита апхъара

Ари аласхІвара чкІвын гІван-хын йхІхІвапІ. «АшІ-рыкІва ашІша – хІва ашІуб йашІшІитІ» (Къвапсыргъан Валентина)

VI. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра

1. Апхъагала нхара. АпхъагІвчва апхъагала йшзын-хауа рхъвыхра.

– Апхъагаква гІахъшвтІы, швгІапхъа атема «Абазашта – хІара хІышта»

– АрыпхъагІв дгІапхъитІ.

– Швгвыла зны швгІапхъа, атекст апны йшвчвыбаргву ажва алазтын, йгІалшвкІгІа.

– Ажвар нхара. АпхъагІвчва йгІалыркІгІаз ажваква рмагІны арыпхъагІв йрайхІвитІ.

Шта – шІыпІа

Абашта – аба йышта, йхъакв

ТшгІва – атгІачва рунагІва

КІвастхахъа – урышвла «головешка»

VII. Тшпсцара дакъыкъа

АхІврапщдза йычвитІ, йгІашІыхитІ

(рнапІква щтІырхитІ, йнадыркъвитІ)

ХъвлагІандзакІ ауи йакъычІитІ

(рнапІква щтІырхитІ, йнадыркъвитІ)

ЙгІапІатІауитІ, тшаркашвитІ (йчІвитІ, йгылитІ)

Амара тшашІанарпхитІ.

VIII. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра нар-дзахра.

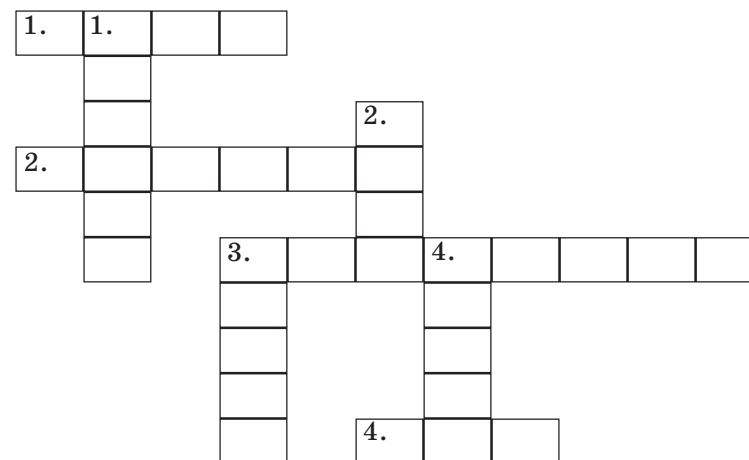
1. Айчважвара.

– ТхІайцІыхв Бемырза йуыса «Абазашта» ахъазла йшвзыхІвуш ачІыйа?

– АчІвыйа ауысагІв йцри шта ахъаз йхІвауа?

2. Атекст апхъагІвчва ажванахъа-ажванахъа йгІапхъитІ.

3. Хъвмарра. Асканвордкава.

Аганла.

1. Зчва загъу цІыхъваршвшва (*бага*)

2. Амара ахъагІацІуа (*баштоу*)

3. Наквпа-гІаквпа цІыхъваршвшва (*къанджъагъра*)

4. Гвры ащардапІ, рахъва гъамам (*пыжв*)

ЙгІабгъалквуа

1. Амара гъаташвауа (*ангІара*)

2. Тшынла йтшыжвлитІ, уахъынла йтшыжвцІитІ (*чуан*).

3. Сгъапхъахъам, ауаса нцІрата йсыму сгІвитІ (*къа-льам*).

4. ЛгІвадъа йблитІ, нына дарамситІ (*джъымыцы*)

– Ари асканворд адунай йахъвыта йалу швхІва.

«Адунай ахъвквуа» – йгІашвырба, таразта рыхъызквуа швхІва. – КІавкІаз гъану адунай ахъвы швхІва.

«Адунай ахъвква»

Восток – баштоу, марагIатшкIарыцIырта

Запад – ангIара, мараташварта

Север – лагъьы

Юг – къабля

IX. XIxъa xIыpxъвыххпI

– АпхъарасахIат апны рыцIа йшвгвапхайа?

– ЙгIашвгвнымгIвыз кIара алума?

X. ЦIхъважва

АбаркIыра азцIгIараква:

– АчIыййа уахъчIва шIыцрата йшвшвырдырыз?

– ЗапшшIыпIайа хIызлачважвуз уахъчIва?

XI. ПынхачIвы

Анапаква 79-81, «Абазашта – сара сышта» бзита швапхъа.

«Сара схаков» Мыхц Къарим збарла йшвшвырдыр.

Апроект «Тобыль Толыстан».

XII. Апнапхъара йазалху агIвыраква

Анапаква 82-84

1. Тобыль Толыстан «Апхъарта».

2. ЛагIвычв Джъамльадин «Ухакв бзи йубара ата-хъыпI».

3. Джъагватан Къали «Абазашта».

20 апхъарасахIат

АпхъарасахIат атема: «Абаза цIасква», «АхIбара-айцIбара». *Смыр Лыльа*

АпхъарасахIат амурад: йгIарбу атемала апхъагIв-чва рыбызшва тшауацIнарыхра, атекст йзпхъаз йзаквчважвахуа, агIвыра йгIанатуа азцIгIараква джъауап рзатхуа йбжъачIвыпI.

АпхъарасахIат адгалца: аласхIвара зну акарточка

АпхъарасахIат акIвшаца

I. АпхъарасахIат тшазрыхIазырма

Ауадгъына йгIастI, йгIашIастI

XIалагатI xIапхъарасахIат,

Тынчта xIадзхъачIвитI апарта

XIрыздыргIвуаштI джъащахъва царда.

II. Абызшва тшауацIнарыхра

1. Пхъадзара. (ЗакIы, гIвба, хпа, пщба, хвба, цба, быжьба, агIба, жвба, жваба.

Жвиз, жвыгIв, жвах, жвищ, жвыхв, жвиц, жви-быжь)

2. Аквахъысхра – Ахъатаква рыхъыз швхIва.

– ЙгIашвырба.

– XIшIыпIа ахъъану швхIва.

«Адунай ахъвква» –

Восток – баштоу, марагIатшкIарыцIырта

Запад – ангIара, мараташварта

Север – лагъьы

Юг – къабля

III. ПынхачIвы рхъвыхра

1. Ауыса «Сара схаков» збарла гIахIвахра.

2. АзцIгIараква джъауап рытра:

– АчIыййа «шта» ззырхIвауа?

– Абаза алфавит гIанзыршада?

3. Апроект «Тобыль Толыстан» рхъвыхра.

IV. АпхъарасахIат атема шIыц амурад ргыла

– АпхъарасахIат абаза уагIа рцIасква, рбзазаца хIалачважвуштI. XIгIазпхъуш атекст йаквыргIапста азцIгIараква джъауап рыхIтуаштI.

V. Асабиква рдырма гIарысабапра, апхъарасахIат амурад лыхра

1. Айчважвара.

2. Презентация. – Асуратква рпны апхъи ужви хIуагIа рбзазаца узырбауа хIырпшуаштI.

– Абаза уагІа йанакІвызлакІгъи рбзазащагъи, рчгІвычагъи пшдзан, ррызкъгъи цкъан, баракъатын. Кърар багъа рымата йгІабзатІ. Амц, хъартшхъвара, хъамабзира лакъырды алырхуан. Йауа ухІварыквын, арат ахІалъква агІвычІвгІвыс дгъдрыпшдзум. Шхай Катйа йылгІвыз ауысачкІвынква ауи йашвапхапІ.

ХъартшхъвагІвы

Йара йхъата уымбаскІва,
Йажва пшдзаква угІапІ.
КІапІикІакІ ахв йымхІваскІва
Адунай хъикъкъкъата йхІвапІ.

Хъамабзи

Ауи йлакта утапшыта,
БалахІкІ дашІыста ухІвапІ.
Ауаса мачІкІ дгІартІтыта
Дшымцыру байандзапІ.

VI. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра.

1. Апхъагала нхара. АпхъагІвчва апхъагала йшзынхауа рхъвыхра
– АрыпхъагІв дгІапхъитІ апхъага 86-88 анапаква
– ШвгІапхъа, атекст апны йшвчвыбаргву ажва алазтын, йгІалшвкІгІа.

2. Ажвар нхара. Ажваквара магІны йаквчважвитІ.
ЦІас -,
Арма -,
Агъьма -,
гІвоу -,
хІвахІвра -,
къвытхІара –

3. АпхъагІвчва закІы-закІ цІас йгІапхъитІ.

VII. Тшпсщара дакъикъа

Швшпагылу? Араса! (асабиква райша йгылапІ)

ШвшпамгІвайсуа? Араса! (йъагылу йайтыпитІ)
ШвшпагІвуа? Араса! (йъагылу йыгІвитІ)
ШвшпапсегІауа? Араса! (рнапІква дыркацитІ)
ШвшпачІву? Араса! (асабиква псайспа йчІвахитІ)

VIII. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра нар-дзахра.

1. АгІвыра «АхІба дахъпагылуа?» ТІыгв Владимир арыпхъагІв дрызгІапхъитІ.

2. АпхъагІвчва хъвы-хъвы йгІапхъитІ.

Йшпхъаз шгІаргвынгІвыз йаквчважвитІ, асуратква йшырну апшта йгылитІта йгІадырбитІ.

3. Асуратква рпны апхъанчІви хъацІа чгІвычи пхІвыс чгІвычи рныпІ, ауи йаквчважвитІ.

Ари апщырца апны йану ахІарыфква йгІарылшвхта апхъанчІви абаза хъацІа чгІвычаква рыхъызква швхІва. Ауат цба йнадзитІ.

кІв	ф	у	а	пІ	а	в
ы	а	т	кІ	а	гв	а
м	жв	ы	ч	л	ж	ы
у	а	къ	а	т	ы	р
п	б	а	ш	л	ы	къ
тл	а	т	кІь	а	п	с
и	г	дж	а	н	к	у

АрыпхъагІв йыхъаз:

Башлыкъ

кІвымжвы

уапІа

къатыр

кІагва

тлаткІапс

– Абаза уагІа цІас пшдза щарда рымапІ. Ауат йрыуапІ аунагІва шІыц йгІашылыз апхІвыспа дшдыр-тлапІауа, дшдыртацауа ацІас.

«ХІтаца»

Къвансыргъан Валентина

ХІара хІтаца, хІара хІтаца!

ЗымгІвагъи швылпшы швтаца!

АгъыцІара дкІыдгылапІ дшдзадзата!

ЙлышвапІ лъахван шкІвокІвадзата!

ЙылнапІыцІапІ лнапІцацІа. ЙылхъапІ абляфа хъахъацІа.

ДгылапІ тшаквылпссауа. ЗымгІвадзугъи дырчв-пхашауа. Хвыцъи дугъи дджъарщитІ. Хвыцъи дугъи дгІакІвдыршитІ. Квнашылра акІвдыршитІ! ХІнана лайцала дгІадзатІ. Ацха чІат гІалырцзатІ. «Ацха аъара дхъагІазтІ! Ацха аъара дгвападзатІ!» – хІва хІтаца лпыкв ацха ахъылщитІ. Ларгъи дгІапшвырхъыччитІ, дгвыргъьачІвитІ.

Апхъарцагъи йахънарцитІ. АнапІасра цІарахитІ. ЙгІахІвитІ ахІбачва. Ауат рымщтахъ айцІбачва. Ауаса йгвыргъьауа йшалаз хІнана тажвдза шкІвокІвачкІвындза, гвакІвачкІвындза ачвартагъвы йтачІваз – дгІагвыжвкІитІ. ДгІагвыжвкІитІта лчвартагъвы дгІакІныцІитІ. Лартмакъгъи гІалахвитІта хъаквакІгъи наталцІитІ. Ллабагъи гІалахвитІта лартмакъ ауаъа йхъалцІитІ. ЙхъалцІитІта лыбгъа йкІыдылцІитІ. Араса лхІвумцара дгІаджвылцІитІ, араса лхІвумцара дгІагварцІитІ: «Сара араъа сгъатахъыхым. Заджвы сара сгъитахъыхым. Йсзыжвгвалахйа ужвы. Спа йпа дшвйырбатІ заджвы. Ауи швлайгвыргъьитІ, дшвыркъагІитІ. КІважвата дшвпхъадзитІ. Йсзыжвгвалахйа сара. Таца пшдза дшваутІ швара».

Йшкытугъи хъыччитІ, йымшыркъьитІ. Йымшыркъьауа араса йцІритІ: «Йызквнагу заджвы хІнанажв дгІахъыншвырхІвых! ДгІахъыншвырхІвых атлапкъ зымгІва йрахІбу! ДгІахъыншвырхІвых атлапкъ рпны йкІважву!»

Ауаъа хІтацачкІвын дгІагвжважватІ. ДгІагвжважван хІнанажв дналхъьдзатІ. ДдзыргІвуа дылщитІ, ддзыргІвуа дхълырпшитІ. ЛанхъвпхІагъи дгІазшІылтитІта ллымхІа йталкІуа закІы лалхІвитІ. АнхъвпхІагъи атаца лажвакв лыркъагІауа йгІалхІвитІ:

– Ари акІвпІ хІтацачкІвын йылхІвауа: атлапкъ зымгІва рацкІыс йахІбу, атлапкъ зымгІва рацкІыс йкІважву, бгварымцІын хІгІакІарышвта. Бгварым-

цІын хІхъазы хІгІаныжъта. АхІба дзымрыпшдзауа дгъпшдзахум. АхІба дзымрыпшдзауа ауагІа рпахъ дыгъхъагІахум». ХІнанажвгъи дгвыргъьачІвауа йгІалхІватІ:

– ХІтаца акъыль лымапІ. Ауи асхъан саргъи насып сымапІ. Ажва гвапа сзыгІадлырхІватІ. Акъыль шлыму лзыгІарбатІ. Сара акыт рахІба, апхъапхъа дгІасмачважвакІва йыгъсурым. Лбжъы пшка сылмыргІакІва йгъаурым.

ХІтацагъи ажва гвапа лалхІвуа тшлыкІвлыршатІ хІнанажв. ХІнанажвгъи дгвыргъьауа лартмакъ гІахъылтІытІ. ЙгІатылхтІ ахъапщъатлын йкІкІауа.

– АхъапщъагІвызу хъапщ лквнасыргитІ! – хІва аъатлын атаца лымачв йхъалцІитІ. Атаца длыцІагыла дгІахъынхІвыхитІ. КІважвата лчвартагъвы дтачІвахитІ.

Ауи акІвын апхъазаман хІапхъанчІвиква хІцІасква шынкъвыргуз. Ауи акІвын хІапхъанчІвиква хІцІасква шнадырдзуз...

IX. ХІхъа хІыргъьыххпІ

- Абаза цІас джъащахъвата йжвдырыз швхІва.
- Сасы дшвызгІайырквын, дшпагІашврайгвуш?
- Швысас дшпанажвдасуаш?
- ХІ-Абазашта ахъыз хъара йгара ахъазла йхІчпара атахъыйа?

X. ЦІхъважва.

- Хабза зырхІвауа йчІвыйа?
- ЦІаста йшвылашвкІра швтахъу запшу швхІва.

XI. ПынхачІвы. Анапаква 86-88 йрыпхытІ

XII. Апнапхъара йазалху агІвыраква. Анапаква 89-92.

1. «Нып» Къвныжв Лъольа.
2. «ГІвыхІва» Къвныжв Лъольа. «Асас йнадасра» Къвныжв Лъольа.

21 апхъарасахлат

Апхъарасахлат атема: «Псадгъыл». *ТхІайцІыхв Бемырза.*

Апхъарасахлат амурад: йгІарбу атемала апхъагІвчва рыбызшва тшауацІнарыхра; ауыса хъвы-хъвы йырзышауа, азцІгІараква рзыргылуа, арыпхъагІв дрыцта йызпхъаз магІын хъадата йгІанарбауа рзалкІгІауа йбжьачІвыпІ.

Апхъарасахлат адгалща: ТхІайцІыхв Бемырза йсурат, йгІвыраква, акарточкаква.

Апхъарасахлат акІвшаца

I. Апхъарасахлат тшазрыхІазырра

Агъвы, йбума, йкІыдпІ ажва?

ХІгІалагитІ апхъарасахлат хІара.

ТшанхІыргІалитІ, тынчта хІчІвитІ.

АрыпхъагІв бзита хІйыздзыргІвитІ.

II. Абызшва тшауацІнарыхра.

Пхъадзара. (ЗакІы, гІвба, хпа, пщба, хвба, цба, быжьба, агІба, жвба, жваба) (Жвиз, жвыгІв, жвах, жвищ, жвыхв, жвиц, жвибыжь)

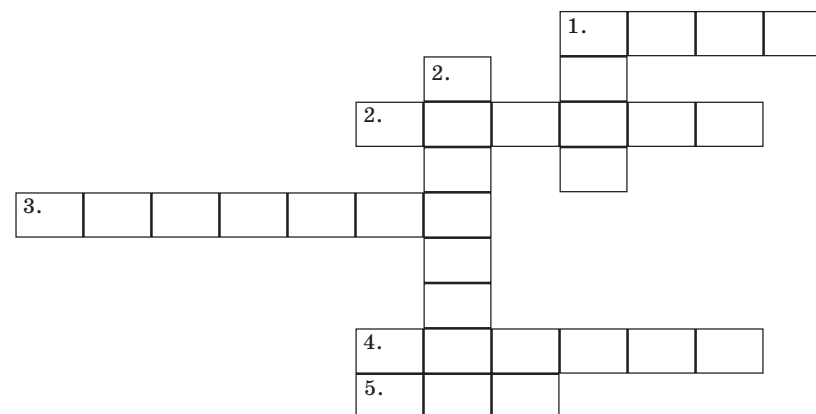
10 20 30 40 50 60 70 80 90 100

III. ПынхачІвы рхъвыхра.

– ЙагІвсыз апхъарасахлат апны шІыцрата йжвдырыз швхІва.

– Абаза алфавит гІанзыршада?

– Абаза цІасква швхІва. Сканворд.

Аганла.

1. Сылаква анхъгІву йызбитІ, йанхъстІра йгъызбахуам. (*пхыз*)

2. АмшІы йгІалху тагІвзыга. (*тларыджа*)

3. Уанджвыкву йуфуш фачІвы. (*быгІвнифа*)

4. Йызтачауа. (*лухъара*)

5. Хабза, йлыху аъаща, чпаща. (*цІас*)

ЙгІабгъалквуауа.

1. Абаза кыт. (*Псыж*)

2. ЙамагІщауа, йашІамсуа йынхауа. (*йамайчуа*)

«АхІба-айцІбара» швапхъата йгІашвхІвахырныс хачІвыта йшвыман.

IV. Апхъарасахлат амурад аргылра. Псадгъыл ззырхІвауа, хІ-Псадгъыл злабайу дырдырра атахъыпІ.

– ТхІайцІыхв Бемырза йуыса «Псадгъыл» швгІаздзыргІвы

Псадгъыл

АчІвыйа Псадгъыл ззырхІвауа?

АчІвыйа Псадгъыл зхъзу?

ЙырбатІ ауи ъагІаджвыквылуа

АцІыхъвагъи ъану.

Ауи уара уамайчуата

Йырбзи, йырду, йыртшхъва,

УацІыхъвангъи ауи апшдзара

Йгъузатуашым цІхъва.

– ХІара апхъарасахІат ТхІайцІыхв Бемырза йуыса «Псадгъыл» хІапхъатІ.

– ТхІайцІыхв Бемырза йгІвыраква датша кІара швапхъама?

1. Айчважвара.

– АуысагІв йалкІгІата дызквчважвауа ачІвыйа?

– Ауыса амагІны швхІвах.

2. АрыпхъагІв дгІапхъитІ.

V. Асабиква рдырра гІарысабапра, апхъарасахІат амурад лыхра

1. Къвапсыргъан Валентина лгІахІвахра «ЙычвхтІ адгъыл» швгІаздыргІвы.

ЙычвхтІ адгъыл. Алащцара хъызата йхънагІватІ. АйачІваквагІы азнакІкІын хъчыта йачхънацІатІ. АмызшІа мзата йгІахъадзгылын, тынчдза адгъыл арыцІситІ. ЙгІашІыхапІ – хІва йазсакъуа йарычвитІ. «Сара садгъыл, адунай йыкву йрагъыпІ», – ахІвауа.

– АчІвыйа агІвгІвы псы зхъалцІаквауа? ЙгІашІышвпхъадза.

– Агъвы апны йалапІатІата ахІарыфква аныпІ.

– Ауат хІырзахвахырквын апхъарасахІат атема гІахІауаштІ.

2. Ажвар нхара. Ажваква рмагІны гІархІвитІ.

ЙартІгІуа – ласа ртІгІра

Къадаба – урышвла «ковер»

АжагІвбырг – ацІахъбырг

3. АпхъагІвчва ауыса закІы–закІ тшчІвара йгІапхъитІ.

VI. Тшпещара дакъикъа

Тшхъагыл зны,

Тшхъагыл гІван.

ТшрычІвай зны,

ТшрычІвай гІван.

Йаншара пха– пха тшхъуымгІван.

ЙгІатІы ахъышв, йгІаурыс апшыхъ.

ЙыгъгІауыдсылуашым хъыхъ.

VII. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра нар-дзахра.

1. АпхъагІчва гвыла дара-дара зны йапхъитІ.

2. БыжхътІыла къазу-къазу йгІапхъитІ.

3. Айчважвара.

– Ажва «Псадгъыл» шпагІашвгвынгІвуа?

– АуысагІв хІ-Псадгъыл дзаладухауа, асурат апны йшгІайырбауа хІаквчважвуштІ.

VIII. ХІхъа хІырхъвыххпІ.

– АпхъарасахІат шІыцрата йжвдырйа?

– Бзита йынхаз, запхъара рыцІа йшвгвапхаз йыхъыз швхІва.

IX. ЦІхъважва.

– УахъчІва хІапхъарасахІат апны хІызлачважваз ачІвыйа?

– Запш уысайа хІызпхъаз?

X. ПынхачІвы. Анапаква 93-94.

– Ауыса йпщбахауа апщсатыркІ збарла йшвшвырдыр.

XI. Апнапхъара йазалху агІвыраква. Анапаква 94-96

1. «ХІара хІдадаква» ТхІайцІыхв Бемырза.

2. «Али йдада» ХІачвыкъва ЗамахІщари.

22 апхъарасахІат

АпхъарасахІат атема: «ХІанчваква рымш». «Сан». *Къанджъа Рацид.* «Дгъаъам лацкІыс аргваны». *ЧъзыкІа ШахІымби.*

АпхъарасахІат амурад: йгІарбу атемала апхъагІвчва рыбызшва тшауацІнарыхра, ауыса йанапхъауа, ашІасраква, ардырга знакква йырквнагу бжъыла тшацырчпара атахъыпІ; апхъага йану асурат агІвыра апны йззынарху ахъвы гІадраура атахъыпІ.

АпхьарасахІат адгалща: ЧвзыкІа ШахІымби йсурат, аласхІвара йгы ажважв зну акарточкаква, анду, ан зну асуратква.

АпхьарасахІат акІвшаца

I. АпхьарасахІат тшазрыхІазырра

ХІгІанаргылитІ хІара щажьдза

Амара ансимшгІадза.

АхІвра йачІва гвыргъытІ.

АцІараква гъвычІгъвычІитІ,

ХІаргы хІгвыргъьачІвауа

ХІгІайитІ апхьара.

ХІадзхъачІвитІ апарта

ХІазпшитІ арыпхъагІв йажва.

II. Абышва тшауацІнарыхра

Пхъадзара. (ЗакІы, гІвба, хпа, пщба, хвба, цба, быжьба, агІба, жвба, жваба)

(Жвиз, жвыгІв, жвах, жвищ, жвяхв, жвиц, жвибыжь, жвагІ, жвежв, гІважва)

III. ПынхачІвы рхъвыхра

ЙагІвсыз апхьарасахІат йызпхъаз рхъвыхра.

IV. АпхьарасахІат амурад аргылра

V. Асабиква рдырра гІарысабапра, апхьарасахІат амурад лыхра

1. Айчважвара.

– АгІвычІвгІвыс адунай дъадзакву зымгІва йрапхъата, аргваныта йыму ан лакІвпІ. Ан швлыздзыргІвы, лгвы швамсын, швлызсакъ.

2. Пщмахва Заудин йуыса «Ан» сшвызгІапхъуштІ.

Уара уангІадрийыз,

Уара уансабийыз.

Уан угІазрийыз,

Уара уызсабийыз,

ЙашІамсуа убжы

Йылнарыхъуа лжы

Уара уахъчІва

Зджьара уцарыквын,

Щарда укъварыквын,

ДуызпшитІ уара уан,

Ачва дамгауа,

УгвыргІва дагауа,

Уара закІ уызнийызтын,

БзиракІ гІаудахІвызтын,

Уыладз зладзугъи

Угвыргъьара зчІвугъи

Уара угІазрийыз

Уан цри лакІвпІ.

Амца уалымрыбылуа,

Ачва дхънамхуа,

ЛгІвылакІ ухъылымхуа,

ЛнапІы уыцІа,

Уара улыгІзапІ.

Ан ушылгІаз удырхуа,

Ан лхІакъ узышвауа,

Ауаса уалуазтын,

Уара уакІвпІ па ззырхІвауа.

3. Айчважвара.

Ан йылзынархапІ хІхъвыцпраква, хІашваква, хІуыс-ква, ан лакІвпІ бзирата йаъу хІзырбауа, хІазыз-бжьауа. Ажваква «АН», «ПСАДГЪЫЛ» агІвычІвгІвыс йгвы зынгы йтымцІуа йтапІ. Ари ауыса йгІахІнарбитІ ан адунай уангІаквыл уалагата лпсы ъадзату ушылхчауа.

4. Ласыта, хвितта апхьара

Ари аласхІвара чкІвын гІван-хын йхІхІвапІ:

«Йадугалызтын уфачІвы, угъахъгвыргІвахрым уа ууачІвы» (Щбзыхва Лариса)

VI. АпхьарасахІат атема шІыц адынхалра

1. Апхьагала нхара.

– АрыпхъагІв дгІапхъитІ 97-98 анапаква.

– Швгвыла швгІапхъа, атекст апны йшвчвыбар-гву ажва алазтын, йалшвкІгІа.

2. Ажвар нхара. Ажваква рмагІны гІархІвитІ.

ГвыргІвабжы –

БагІвча гІвабджы –

ЦхърагІагІв –

Джынджъ –

3. ЙалкІгІу апхъара.

VII. Тшпсцара дакъикъа

Швшпагылу? Араса! (асабиква райша йгылапІ)

ШвшпамгІвайсуа? Араса! (йъагылу йайтыпитІ)

ШвшпагІвуа? Араса! (йъагылу йыгІвитІ)

ШвшпапссгІауа? Араса! (рнапІква дыркацитІ)

ШвшпачІву? Араса! (асабиква псайспа йчІвахитІ)

**VIII. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра нар-
дзахра.**

1. Атекст «Дгъаъам лацкІыс аргваны» арыпхъагІв
дгІапхъитІ.

2. Айчважвара.

– АуысагІв агІвыра ззынайырхада?

– Ан йанакІвызлакІгъи хІшпалзаъазлара ата-
хъыйа?

Ан днурпІ, дмарапІ, дымзыпІ

– Арат ажваква шпагІашвгвынгІвуа?

– Шванчваква шпажвбауа?

– Ан лацкІыс аргваны даъума?

3. Ажважкква рыдынхалра

Ан лсабичва йырзылхалакІгъи лымамачІпІ.

Ан лтгІачва лзацапшпІ.

– ЙшпагІашвгвынгІвуа ари ажважв?

IX. ХІхъа хІырхъвыххпІ

– ХІапхъарасахІат апны рыцІа йалкІгІата йшвгвап-
хайа?

– Швшынхаз швгвапхама?

X. ЦІхъажва.

– УахъчІва хІызлачважвуз дзачІвыйа?

– Ан йылзынархата ашва жвдырума?

– ЙгІайуа апхъарасахІат йазгІашврыхІазыр.

XI. ПынхачІвы.

Анапаква 97-99. Ауыса збарла йшвшвырдыр.

– Апроект «Дгъаъам лацкІыс аргваны» шврыхІа-
зыр.

XII. Аннапхъара йазалху агІвыраква.

Анапаква 99-102

1. «Марджъанат лджъауап» ТхІайцІыхв Бемырза

2. «Ммаду». Шхай Катйа

3. «Нана лгвыжвкІра». Шармат МухІарби

23 апхъарасахІат

АпхъарасахІат атема: «Хъвлапын баргвы».

АпхъарасахІат амурад: йгІарбу атемала апхъагІв-
чва рыбызшва тшауацІнарыхра; агІвыра хъвы-
хъвы йырзышауа, азцІгІараква рзыргылуа, арып-
хъагІв дрыцта магІын хъадала йгІанарбауа рзгІалкІ-
гІауа, аиллюстрацияла азцІгІараква рзыргылуа йбжъа-
чІвыпІ.

АпхъарасахІат адгалща: аласхІвара зну карточка,
ауарад «Мама» ажваква зну алистка, ауи йацу ама-
къым зну адиск.

АпхъарасахІат акІвшаца

I. АпхъарасахІат тшазрыхІазырра

Агъвы, йубума, йкІыдпІ ажва?

ХІгІалагитІ апхъарасахІат хІара

ТшанхІыргІалитІ, тынчта хІчІвитІ

АрыпхъагІв бзита хІйыздыргІвитІ.

II. Абызшва тшауацІнарыхра.

Пхъадзара. (ЗакІы, гІвба, хпа, пщба, хвба, цба,
быжъба, агІба, жвба, жваба)

(Жвиз, жвыгІв, жвах, жвищ, жвыхв, жвиц,
жвибыжъ, жвагІ, жвежв, гІважва)

III. ПынхачІвы рхъвыхра.

ЙагІвсыз апхъарасахІат йгІарнатыз апынхачІвы йгъи апроектква рхъвыхра.

IV. Асабиква рдырра гІарысабапра, апхъарасахІат атема шІыц амурад лыхра.

1. Кытча.

ЗнапІква зымгІва рацкІыс йпшку,
Зылаква зымгІва рацкІыс йаргвану,
Уахъынлагъи, тшынлагъи йхІтахъу,
Зынгъи дхІыгха йамуа? (Ан)

2. Айчважвара.

– Йшпажвбауа, уахъчІва хІапхъарасахІат ззына-хІырхуш дзачІвыйа?

– Ан хвы лыквцІара атахъыпІ ззырхІвауа шпа-гІашвгвынгІвауа? АхІбачва йырхІвалитІ «Ан дъадзауы-му акІвпІ насып ъадзауыму». Ари ажваква йырзынар-хата хабаркІ швгІаздыргІвы.

«ХъацІакІ йангъи йабагъи йымахымкІва дангІанха насып пшгІара дджвыквылтІ.

Ауи гІапсара щарда йбатІ, ддзыштІ, дымлащитІ, ашуара дакІытІ, ахъта дащытІ. Йпсы такІгІвацата йпны дгІадгылхтІ.

ЙуагІа дрыцхІарщатІ, йгІайцхърагІатІ.

ЗунагІва йыгІвну йацкІыс насып зщарду дгъаџам – йхІватІ ахъацІа».

ДъанызлакІгъи йани йаби йызгІаныржъыз ауна-гІва дгІайхтІ.

3. Ласыта, хвитта апхъара

Ари аласхІвара чкІвын гІван-хын йхІхІвапІ:

«Хъыбра лыбра – бра пшдзапІ.

Хъыбра лыбра – бра пшкапІ» (Къвапсыргъан В.)

V. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра

1. Апхъагала нхара. АпхъагІвчва апхъагала йшзын-хауа рхъвыхра

– АрыпхъагІв дгІапхъитІ

– Швгвыла зны швгІапхъа, атекст апны йшвчвы-баргву ажва алазтын, йгІалшвкІгІа.

2. Ажвар нхара. Атекст апны хІзынйауа ажваква рмагІны хІаквчважвитІ.

Йчвхъантахун –

Джъауап –

АдзакІа –

ЛыцІахъата –

3. АлкІгІара апхъара.

VI. Тшпещара дакъикъа

СцитІ сара, уцитІ уара – зны, гІван, хын
Ашва схІвитІ, ашва ухІвитІ – зны, гІван, хын.
ХІцитІ хІара, ашва хІхІвитІ – зны, гІван, хын.
Тынчта хІбзазитІ хІа зымгІва – зны, гІван, хын.

VII. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра нар-дзахра.

1. Атекст «Хъвлапын баргвы» хъвы-хъвы йгІап-хъахитІ.

2. Асабиква ажванахъа-ажванахъа йгІапхъитІ

VIII. ХІхъа хІырхъвыххпІ

– Йшвгвапхама уахъчІва апхъарасахІат?

– РыцІа йшвгвапхайа?

– Зпроект рыцІа йшвгвапхада?

IX. ЦІхъважва

– АпхъарасахІат хІызлачважвуз ачІвыйа?

– ХІан дхІхчара ахъазла йчпачІвыйа?

X. ПынхачІвы.

Анапаква 105-107. Атекст бзита швапхъауа тшыжвбжъитІ

XI. Аннапхъара йазалху агІвыраква. Анапаква 107-112.

1. «АхъынапІква».

2. «Нана лцІайква» Тлабыча Мира.

3. «Ахъазымыждара гІацІнаххтІ» Дагвжвей Му-хІадин.

24 апхьарасахлат

Апхьарасахлат атема: «Мамыр щымтахъа». *ЧъзыкIа ШахIымби.*

Апхьарасахлат амурад: йгIарбу атемала апхьагIвчва рыбызшва тшауацIнарыхра, тамамта, йалыргата, ажва тшчIварадъа йызгIапхъауата, ашIасгаква, ардырга знакква йырквнагу бжъыла тшацырчпауа йазыбжъачIвпI.

Апхьарасахлат адгалща: аласхIвара зну карточка, «ГIапны» зну сурат.

Апхьарасахлат акIвшаща

I. Апхьарасахлат тшазрыхIазырра

Кытча.

ЙаъапI цIис чвадакI

ЙгIаквчIвазтын швъа,

Схъа кIанарщитI,

Сцахныс спхащитI. (ГIвба)

– Ари агIвба гIагIымгра ахъазла хIшпапхъара атахъыйа?

II. Абызшва тшауацIнарыхра

Пхъадзара. (ЗакIы, гIвба, хпа, пщба, хвба, цба, быжъба, агIба, жвба, жваба)

(Жвиз, жвыгIв, жвах, жвищ, жвыхв, жвиц, жвибыжъ, жвагI, жвежв, гIважва)

III. ПынхачIвы рхъвыхра

ЙагIвсыз апхьарасахлат йгIарнатыз апынхачIвы рхъвыхра

IV. Асабиква рдырраква гIарысабапра, апхьарасахлат атема шIыц амурад лыхра.

1. Чквтуу Микаэль йуысачкIвын швгIаздыргIвы.

АгIамтаква

АгIапынла-агIапын,

Агънылагъи-агъны!

АгIамтаква йрагIамкIва,

ЙгъгIайуам хIара хIпны.

– АчIвыйа ауысагIв «йрагIамкIва йгъгIайуам» ззи-хIвауа?

– ХIызту агIамта швхIва.

Агъны ага тшарычвгъазтынгъи агIапын йтнацатI. Амара ангIахъалра, адгъыл гIвазырчитI. АхIвра йачIва тшгIащтIнахитI.

– Акарточка йану атекст «ГIапны» йгIапхъитI.

АгIапын гIаталтI. МартI, апрель, май – гIапын мзыпI. Ари агIамта ауагIа бзи йырбитI.

АгIапын агIан апсабара шIыцхитI, агIайыра щардахитI. АгIайыра магIын ду амапI. ХIара агIапын бзи йыгIбитI.

– Ари апщырца апны йану ахIарыфквa йгIарылшвхта ацIисква рыхъызквa швхIва. Ауат агIба йна-дзитI

д	у	д	а	къ	къ	о
в	ы	п	с	кIь	а	у
а	дз	с	о	б	н	а
п	ы	кIь	л	д	джъ	ы
т	чв	а	х	щ	а	с
ч	а	у	щ	з	х	и
чв	а	гъв	а	р	а	цI

АрыпхъагIв йыхъаз: Дзычва, дудакъ, кIармацIис, ача, ададжъына, чвагъварацIис, пскIау, ахщ, къанджъа.

(Асабиква йырчвыбаргвызтын апсгIачIвквa рсуратквa гIарысабап ауаштI. АцгIайра апны урышвлa йаныпI рыхъызквa)

– Арат ацIисква йрыуата агIапынла апхартала йгIапсгIахуа гIажвдыр.

V. АпхъарасахIат атема шIыц адынхалра.

1. Айчважвара. – Амш анIаталуа, алашара йац-та, апсабара апны йгIаншауа швхIва.

2. ЧвзыкIа ШахIымби йуыса чкIвын швгIаздыргIвы. ЙгIашвхIва, йанбакIву арат агIаншараква ан-гIаншауа, агIамтаква шваргьи йшвырхъвых.

...хIпны асы гIаситI.

ЗымгIвагьи тагIвзитI,

Архъаква тшпсырщитI,

АцIлаква дзыргIвитI.

Амшква айшысдзапI,

Амара накъвдзапI. (*гъны*)

...ацIла къагIитI,

Амара щажьы йгIахъалитI,

АкъачIкъачI урад ахIвитI,

Ачвагъварта бахырчитI,

Архъа йхъалитI, жвла ларцIитI. (*гIапны*)

...амара тшгIащIнахитI,

Абна афгIвы пшдза ухънахитI.

АцIла швыр гIашIалитI,

Амш щажьы йгIаталитI.

АжвгIванд дута йддитI,

Аквашуа гIаквитI. (*пхны*)

...АпстхIваква гIахъыллитI,

ЙхъшвшвахитI уахъынла.

Акъырльуква ахъысхитI,

Апхызквагьи аухитI. (*дъны*)

3. Ласыта, хвитта апхъара

Ари аласхIвара чкIвын гIван-хын йхIхIвапI:

Къымта чкIвыныргIа гIахIвитI, йкъахвпI рыгвква, ласдза йхъынхIвитI. Щбзыхва Лариса

4. Апхъагала нхара. АпхъагIвчва апхъагала йшзын-хауа рхъвыхра.

– АрыпхъагIв дгIапхъитI

– Швгвыла зны швгIапхъа, атекст апны йшвчвы-баргву ажва алазтын, йалшвкIгIа.

5. Ажвар нхара. Ажваква рмагIны хIаквчважвитI.

Барауыз – хъвачви шкIвокIви алата квпшыра.

Ччахъва – лакъырды йрчпауа.

6. АпхъагIвчва ауыса тшчIвара-тшчIвара йгIап-хъитI.

VI. Тшпещара дакъикъа.

Ажъа ацIла йыцIачIвапI,

АлымхIаква пIатIауитI.

Ажъа ахъта йгIанащытI,

АнапIычкIвынква арпхитI.

Йъагылу йхъапалитI.

Зны йхъапалтI, йгIархIахтI,

Абна чвыцIа йылаххтI.

VII. АпхъарасахIат атема шIыц адынхалра нар-дзахра.

1. Ауыса «Мамыр щымтахъа» апхъара.

2. Ауысала айчважвара.

– Ауыса зквчважвауа запш заманйа?

– АуысагIв рыцIа дызквчважвауа ачIвыйа?

– Азаман шпагIайырбауа?

– АчIвыйа ауысагIв ащымтахъа ахъаз йхIвауа?

– АшIырпшырата йгIайрысабауа запш ажвайа?

3. Апхъагала нхара.

– ЗымгIва хIымгвжважвауа хIацгIапхъитI.

– Ауыса тшчIварала йхIшата, ашIасгаква, ардырга знакква йырквнагу бжъыла тшацхIчпумца хIан-къвакъвуа хIгIапхъуштI.

– Ауыса шватагIапхъах. ШвангIапхъуз швыла йгIацIалуаз ачIвыйа?

4. Къытча хIаспI.

– Сгъапхъахъам, ауаса нцIрата йсыму сгIвитI. (*Къальам*)

– Акыт арчитI, йара гъчум. (*Дзылу*)

VIII. XIхъа хIырхъвыххпI.

– АпхъарасахIат апны рыцIа йшвгвапхайа?

– РыцIа бзита йынхада?

IX. ЦІхъважва.

– Ауыса ахъыз швхІва.

– ЙызгІвыда?

– АуысагІв дызквчважвауа шважваквала йауа-
цІыхта йшвхІва.

– ХІуагІа ргвыгъа йштынчрабазару, йшмамыру
швапхала йхъшвтІы.

X. ПынхачІвы.

Анапаква 113-114. Ауыса збарла йшвшвырдыр.

XI. Аппахъара йазалху агІвыраква. Анапаква
114-119.

1. «МартІ» Быда Рубин. «Ауасахча» Джыр ХІамид.

3. «АцІараква», «МартІ». ТхІайцІыхв Бемырза.

25 апхъарасахІат

АпхъарасахІат атема: «АгІапын гІаталтІ»

АпхъарасахІат амурад: йгІарбу атемала апхъагІв-
чва рыбызшва тшауацІнарыхра; дара-дара азцІгІара-
ква аздыргылуа, рыцІа йхъаду азхъвыцра рзгІалкІ-
гІауа, йырзыхІвахуа йазыбжъара; аэкскурсия апны
ашварахъвакв, ацІлакв, акыбкв, ахІврапшдзакв
йрыхаргІвазара атахъыпІ.

АпхъарасахІат адгалща: аласхІвара зну карточка,
апсегІачІвкв рсураткви рыхъызкви зну атаблица,
агІамтакв рсуратква, ауат рыхъызква зну атаблица,
апроект «Абаза календарь».

АпхъарасахІат акІвшаца

I. АпхъарасахІат тшазрыхІазырра.

ХІгІанаргылитІ хІара щажъдза

Амара ансимшгІадза.

АхІвра йачІва гвыргъытІ.

АцІараква гъвычІгъвычІитІ,

ХІаргъи хІгвыргъыачІвауа

ХІгІайитІ апхъара.

ХІадзхъачІвитІ апарта

ХІазпшитІ арыпхъагІв йажва.

– ЙагІвсыз апхъарасахІат йгІарнатыз апынхачІвы
рхъвыхра.

II. Абызшва тшауацІнарыхра.

1. Пхъадзара. (ЗакІы, гІвба, хпа, пщба, хвба, цба,
быжъба, агІба, жвба, жваба)

(Жвиз, жвыгІв, жвах, жвищ, жвыхв, жвиц,
жвибыжъ, жвагІ, жвежв, гІважва)

2. Айчважвара.

– АгІамтакв зъара йнадзауайа?

Гъны

Агъны, агъны, уачІвхъшвашвайа?

УачІвшкІвокІвайа, уачІвпшдзайа?

Агъны, агъны, уымгвжважвауа

Упшдзара хІгвы анырчвгІа.

ГІапны

АгІапын гІаталитІ,

Адгъыл йачІвахитІ,

ЙкъагІуш зымгІва къагІитІ,

ЙпсегІуш зымгІва псегІитІ. (ЧквтІу М.)

Пхны

Адгъыл ахъаз амара

ЧІахъва пхата йдзитІ,

Архъа йхъалын, мамаргІа

Ауи ачІахъва рхчитІ.

Дзны

ЙангІаталра адзын гъра,

Швырла хІгвы хІырчІвитІ хІара,

УадыргІвана-йгІайуаштІ гъны.

Агъынчылыа чвгъапІ хІа хпны. (Щбзыхва Л.)

– АчІвыйа ауысагІв «Адгъыл йачІвахитІ» – ззи-хІвауа?

- Ажва «йачІвахитІ» датша ажвала йшвпсах.
- ХІызту агІамта швхІва.
- Атаблица хІадынхалуаштІ.

АгІамтаква	Амызква
Гъны	Декабрь – 1. ГъынпынцІа. 2. Тшпсщара мзы. 3. ачан (ачІбагІара (абх.)) Январь – Гъынчыльа. Февраль – МазахІван.
ГІапны	МартІ – 1. Чвагъвара мзы. 2. Бжача. 3. Уасахъан Апрель – 1. Надзача 2. Чвагъван Май – 1. КІапсара мзы 2. КІапсан 3. АщхъатыцІмыз. 4. Рахвтцан
Пхны	Июнь – 1. Лашвара мзы 2. Лашван 3. Урышв чвахын. 4. Ащуарахвыц Июль – 1. Уатра рашвара. 2. Апхынчыльа. Август – 1. Чвахын. 2. Братыхмыз. 3. Братыхын

Дзны	Сентябрь – 1. АцІыжвмыз. 2. Чвыббын (абх.).
	Октябрь – 1. Арахв ащхъа йангІайхуа амыз. 2. ЩхъахъынхІвын 3. АрбцІын (абх.)
	Ноябрь – 1. Тыгъауцтын. 2. Ажътаган

III. ПынхачІвы рхъвыхра.

– ЙагІвсыз апхъарасахІат йгІарнатыз апынхачІвы рхъвыхра.

– Ауыса збарла йшддырдырыз дырхъвыхитІ.

IV. АпхъарасахІат атема шІыц амурад аргыла.
Апсабара агІвычІвгІвыс йыхъаз магІныта йаму, ауи хчара шатахъу ргвныргІвра атахъыпІ.

V. Асабиква рдырра гІарысабапра, апхъарасахІат амурад лыхра.

1. Айчважвара.

– АгІапын агІаталра ауыса «ГІапны» апны йшгІар-бу хІырхъвыхуаштІ. АуысагІв ауи злагІайырбауа ашІырпшыра-квпшыраква хІхІвуштІ. АгІапын псы зхъу зымгІва гІанаршІыхитІ. Апсабара агІвычІвгІвыс йбазара апны сабапрата йгІанатуа, ауи хчара шатахъу тшазыгІбжъуштІ.

2. Ласыта, хвितта апхъара

Ари аласхІвара чкІвын гІван-хын йхІхІвапІ:

ЙгІашІалитІ ацІла апхын чІва,

АжвгІванд йалапІ хъапц йачІва». (*Щбзыхва Лариса*)

VI. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра

1. Апхъагала нхара.

– АрыпхъагІв дгІапхъитІ

– Швгвыла зны швгІапхъа, атекст апны йшвчвы-баргву ажва алазтын, йалшвкІгІа.

Апрель

АгІапын гІайтІ,
Апрель гІапынхатІ.
Амара айгІайтІ,
Адгъыл гІапхатІ.

Май

Май агвыргъяхъв акврыдзцаква,
Май агвыргъяхъв пшдзаква,
Къахвта йгІасылалтІ швбыжьква.

– Анкъвакъвра акІвыршара

5. Ауысала айчважвара акІвыршара

– Ауыса апны апсабара шгвлахІару ауысагІв йш-
пагІайырбауа?

– «МартІ хъшвашва чІвыуитІ» – ззихІвауа ачІвыйа
ауысагІв?

– Апрель дшпагІаквчважвауа?

– Май апшдзара шпагІайырбауа?

IX. XIхъа хІыргъыххпІ

– Йшвгвапхама уахъчІва апхъарасахІат?

– ЗапшгІамтайа рыцІа бзи йыжвбауа?

– Йззыжвбауа швхІва.

X. ЦІхъважва.

АрыпхъагІв йазцІгІараква:

– ЗапшгІамтайа уахъчІва хІызлачважвуз?

– АгІапын мызка запшыйа?

– АчІвыйа агІапын квпшырата йаму (амшква ры-
цІа йауырахитІ, апсгІачІвква апхартала йгІапсгІа-
хитІ, адунай къагІитІ...)

– АгІапынла апсабара штшапсахуа узырдыруа
ажваква гІалшвкІгІа.

XI. ПынхачІвы.

Анапаква 120-122. АгІвуысакІ рыуа азакІы рыцІа
йшвгвапхауа збарла йшвшвырдыр.

XII. Апнапхъара йазалху агІвыраква. Анапаква
123-125.

1. «Квашуа» Хвыжь Рацид.

2. «АгІапынла» ТхІацІыхв Бемырза.

3. «Архъабажв» Къвапсыргъан Валентина

26 апхъарасахІат

АпхъарасахІат атема: «Аслъамбакъ – хъартш-
хъвагІвы».

АпхъарасахІат амурад: йгІарбу атемала апхъагІв-
чва рыбызшва тшауацІнарыхра, ахабар йалу ажваква
рмагІынцІакІыра рзыбауа, агІвыра йалу афырква
рчважваца йзаквчважвауа йбжьачІвыпІ, ауыла ату-
расы йалшуш йазыргъыцра атахъыпІ.

АпхъарасахІат адгалца: аласхІвара зну карточка.

АпхъарасахІат акІвшаша

I. АпхъарасахІат тшазрыхІазырра

ХІгІанаргылитІ хІара щажъдза

Амара ансимшгІадза.

АхІвра йачІва гвыргъытІ.

АцІараква гъвычІгъвычІитІ,

ХІаргыи хІгвыргъачІвауа

ХІгІайитІ апхъара.

ХІадзхъачІвитІ апарта

ХІазпшитІ арыпхъагІв йажва.

II. Абызшва тшауацІнарыхра.

Пхъадзара. (ЗакІы, гІвба, хпа, пщба, хвба, цба,
быжьба, агІба, жвба, жваба)

(Жвиз, жвыгІв, жвах, жвищ, жвыхв, жвиц,
жвибыжь, жвагІ, жвежв, гІважва)

III. ПынхачІвы рхъыхра.

ЙагІвсыз апхъарасахІат йгІарнатыз апынхачІвы
рхъыхра

IV. Асабиква рдырра гIарысабапра, апхьарасахIат амурад лыхра.

1. Айчважвара.

Апхьага йгIахIнатуа ахабарква, алокIква ртурых джъащахъвапI. Ауат райхIара рпны йгIарбапI агIаншара джъащахъваквa: ауагIа рхагIагв бзидздза йшырбуз, ацIабыргги амци ашIдырпшрыквын, ацIабыргшайгIайуа. Ахъартшхъвара, амц, агIщара лакъырды шалырхуаз, ауат абазаква йшырцIасым гIарбапI. АгIвычIвгIвыс бзиракI йхазтынгъи, дгIващазтынгъи ауагIа, агвып йрымбауата йгъагIвсуам. Ауаса йнаъазлара, агIвычIвгIвыс йыгIзара, ауи ажвлара дасабапта дгIадзныргылра, ауагIа пIатIу рыквицIауа дбжъара атахъыпI.

АхабаргIвара «Аслъамбакъ – хъартшхъвагIвы» апны ачкIвынчва Муси Аслъамбакъи ртурасква ашIырпшырата йгIарбапI. Хъартшхъвара гъхъацIарам, йгъпщдзарам. Ауи напахъыхрапI, лакъырдырапI.

АхабаргIвара хIазнабжьитI ахъартшхъвара шхIылахIымкIуаш. Сара йшазызбауа, хъартшхъварагъи мцхIварагъи ацапшыпI. Ухъа умыртшхъвауа бзира, пщдзара учпарыквын ауагIа дара уырбуштI.

2. Ласыта, хвитта апхъара

Ари аласхIвара чкIвын гIван-хын йхIхIвапI:

«Йгъхъардурам хъартшхъвара, хIачвшвыргыл ауи хъара». (Щбзыхва Лариса)

V. АпхьарасахIат атема шIыц адынхалра

1. Апхъагала нхара.

– АрыпхъагIв дгIапхъитI

– ШIвгвыла зны шIвгIапхъа, атекст апны йшIвчвыбаргву ажва алазтын, йгIалшIвкIгIа.

2. Ажвар нхара. Ажваквa рмагIны йаквчважвитI

Тшткъвым –

Байа –

ХIалъаль –

ТларыхI –

3. Апхъага 127 анапа йану ажважквa хIгIарыпхъитI. РмагIны алхIыргитI.

VI. Тшпещара дакъикъа.

СцитI сара, уцитI уара – зны, гIван, хын.

Ашва схIвитI, ашва ухIвитI – зны, гIван, хын,

ХIцитI хIара, ашва хIхIвитI – зны, гIван, хын.

Тынчта хIбзазитI хIа зымгIва – зны, гIван, хын.

VII. АпхьарасахIат атема шIыц адынхалра нар-дзахра.

1. Атекст «Аслъамбакъ – хъартшхъвагIвы» арыпхъагIв дгIапхъитI.

2. Айчважвара.

– Аслъамбакъ Муса дшпагIайжъуз?

– Ауи йыгIвза щарда йызхъайцIама?

– Аслъамбакъ йымц ангIацIцI Муса йгIайайхIв ачIвыйа?

– АцIабырг йхIварыквын йызхъарцIушма ауагIа?

3. Хъвмарра. «Ажва агыларта гIашваух».

– Агъвы апны згыларта алапIатIаз ажваквa аныпI.

Ауат шIврытаразхырквын, ажванахъа шIвызгIапхъуштI.

АцIабырг амц йапшIахIыргылпI.

– Ажванахъа шпагIашIвгвынгIвуа?

– ШIвара шIвшаъазлуш шIвхIва.

VIII. ХIхъа хIыргъыххпI

– ЙшIвгIапхIама хIызпхъаз агIахIвахра?

– ШIвшынхаз шIвгIапхIама?

IX. ЦIхъважва.

– ХIызпхъаз агIахIвахра ахъыз ачIвыйа?

X. ПынхачIвы.

Анапаквa 127-128. Атекст бзита шIвгIапхъата йгIаныцIуа шIважIаквала йшIвхIва.

XI. Аппапхъара йазалху агIвыраквa. 127-128 ан.

1. «Аби апачви» Л. Толстой.

2. «АмлыкIви акъыли»

3. «Амари апши» Л. Толстой

27 апхьарасахлат

Апхьарасахлат атема: «Акытчаква, ажважваква, анашанаква».

Апхьарасахлат амурад: йгларбу атемала апхьагIв-чва рыбызшва тшауацIнарыхра.

Апхьарасахлат адгалща: аласхIвараква зну карточка.

Апхьарасахлат акIвшаца

I. Апхьарасахлат тшазрыхIазырра

Апарта гьчвартагъвым,

УщтIалра гьатахъым.

АрыпхьагIв уйыздзыргIвы.

Уборчкава зымгIва рхъйа.

II. Абызшва тшауацIнарыхра.

Пхьадзара (ЗакIы, гIвба, хпа, пщба, хвба, цба, быжьба, агIба, жвба, жваба)

(Жвиз, жвыгIв, жвах, жвищ, жвыхв, жвиц, жвибыжь, жвагI, жвежв, гIважва)

III. ПынхачIвы рхъвыхра.

ЙагIвсыз апхьарасахлат йгларнатыз апынхачIвы рхъвыхра.

IV. Асабиква рдырра гIарысабапра, апхьарасахлат амурад лыхра.

1. Ласыта, хвитта апхьара

Ари аласхIвара чкIвын гIван-хын йхIхIвапI:

«Атыгъь чIвгIва багъьала йкшарныс бзи йабитI»

V. Апхьарасахлат атема шIыц адынхалра

1. Апхьагала нхара.

– АрыпхьагIв дгIапхьитI

– ШIвгвыла зны шIвгIапхъа, атекст апны йшIвчы-баргву ажва алазтын, йгIалшIвкIгIа.

2. Ажвар нхара.

ТшыгIвра –

ХанихъвшвамгIа –

Уандыр –

3. Акытчаква, ажважваква, анашанаква йгларып-хьитI.

VI. Тшпещара дакъикъа

Ажъа ацIла йыцIачIвапI,

АлымхIаква пIатIауитI.

Ажъа ахъта йгIанащытI,

АнапIычкIвынква арпхитI

Йъагылу йхъапалитI.

Зны йхъапалтI, йгIархIахтI,

Абна чвыцIа йылаххитI.

VII. Апхьарасахлат атема шIыц адынхалра нар-дзахра.

1. Йуан ГIалиса йуыса «Ажважваква» арыпхьагIв дгIапхьитI.

2. АлкIгIара апхьара.

3. Айчважвара.

Ажважва рпны ауагIа ргврыхвара гIарбапI, ауат рхIващаква шаъу гIархIвитI. Ажважва урыпхъата цIолата уанрызхъвыцра, абаза уагIа тамамта, райшата, айшыста, цIарата абазара апны йшгIадрьсабапуаз гIаугвынгIвитI. Абызшва йазынархата, йаквчважва-уата акIвпI йшаъу.

Акытчаква рпны ауагIа ракъыль ацIарара гIарбапI. Акытчаква рыпщдзара абазара йгIалхпI, ауат агIвы-чIвгIвыс йгвыбзыгъари йхъвыщри цхърагIагIвта йыр-залитI. АуагIа рырхъвыхраква, ргIахъвыщраква акыт-чаква рпны ажвацIараква йгIадрьсабапуа йгIархIвун, бжъага ажвата йырзалуан. АпкъыгIваква акытчаква рпны хIдырхъыччитI, хIдырхъвыщитI.

4. Хъвмарра. «Кытча хIаситI».

Акарточкаква шIвадзуштI, ауат йырну акытчаква къазула шIвгIарыпхъуштI. ШIвангIапхъауа ауат йгIарныцIуа гIажвдырра атахъыпI.

VIII. XIхъа хIырхъвыххпI

– ШIвшынхаз шIвгIапхъама?

– Кытча асра шIвгIапхъама?

IX. ЦІхъважва.

– АчІвыйа кытча, ажважв, нашана зырхІвауа?

– АчІвыйа уахъчІва шыцрата апхъарасахІат апны йыжвдырыз?

X. ПынхачІвы. Анапа 135. «Ажважвква» *Йуан Галиса*

Ауыса збарла йшвшвырдыр

XI. Апнапхъара йазалху агІвыраква.

1. «Кытча» *Чквту Микаэль.* Анапаква 131-132

2. «Джыбыа йыджьма» *ЧвзыкІа ШахІымби.* Анапа 136

3. «Адзара маджъан хвыцкв» *Апса ФатІумат.* Анапаква 131-132

28 апхъарасахІат

АпхъарасахІат атема: «КІапІатІуш» *ТІыгв Влади-мир* йазикІкІыз алокІква йрыуапІ.

АпхъарасахІат амурад: йгІарбу атемала апхъагІвчва рыбызшва тшауацІнарыхра; атекст йызпхъаз йзаквчважвауата, агІвыра йгІанатуа азцІгІараквала джъауап рзатуа йбжъачІвыпІ.

АпхъарасахІат адгалща: аласхІвара зну карточка, ХІваджъа йсурат.

АпхъарасахІат акІвшаца

I. АпхъарасахІат тшазрыхІазырма

Апарта гъчвартагъвым,

УщІалра гъатахъым.

АрыпхъагІв уйыздзыргІвы.

Уборквва зымгІва рхъйа.

II. Абызшва тшауацІнарыхра

Пхъадзара. (ЗакІы, гІвба, хпа, пщба, хвба, цба, быжьба, агІба, жвба, жваба)

ГІвычІвгІвыс пхъадзара. (Заджвы, гІвыджъ, хгІвы, пщгІвы, хвгІвы, цгІвы, бжъгІвы, агІгІвы, жвгІвы, жвагІвы).

III. ПынхачІвы рхъвыхра

ЙагІвсыз апхъарасахІат йгІарнатыз апынхачІвы рхъвыхра

IV. АпхъарасахІат амурад аргылра

Хабар, локІ ззырхІвауа рзалыргауа йбжъачІвыпІ.

1. Ажважв.

Йуымщыз амшв ачва ахъыумхын

– Арат ажваква шпагІашвгынгІвуа?

2. Чквту Микаэль йуыса «ХІлокІква» швгватшныта шваздзыргІвы, апхъарасахІат хІызлачважвуш гІашвшвырдыр.

ХІлокІква

ХІлокІква, хІлокІква – хІуагІа ракъыль,

ХІлокІква, хІлокІква – хІуагІа ргвы,

Зъара акъыльйа шва йгІасышвтыз,

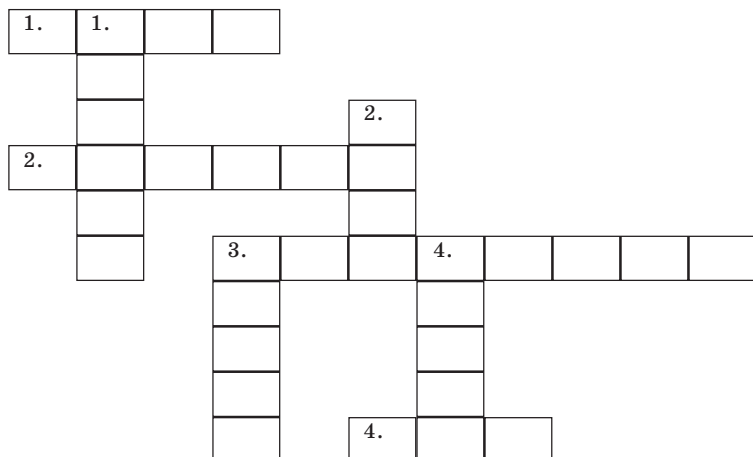
Зъарагвыйа йсауыз швпны!

V. Асабиква рдырма гІарысабапра, апхъарасахІат лыхра

1. Айчважвара.

АлокІква шІалахІварапІ. АлокІква рпны ауагІа рынхара шласхуш, ахъахвитра шаргванхуш ауыс гІащтІнахитІ. Ауат рпны ацІабырг щаквгылитІ. Абзи ачвгъа йайгІайитІ. АлокІ абызшва йаквчважвитІ. АуагІа рбзаца хъанта узырбауа гІвырапІ. РыцІа щардала алокІква рпны ХІваджъа йыхъыз рхІвитІ, фыр хъадата далапІ.

2. Хъвмарра. Сканворд.

Аганла

1. Зчва загъу цІыхъваршвшва (*бага*)
2. Амара ахъгІацІуа (*баштоу*)
3. Наквпа – гІаквпа цІыхъваршвшва (*къанджъагъра*)
4. Гъры ащардапІ, рахъва гъамам (*пыжв*)

ЙгІабгъалквуау

1. Амара ъаташвауа (*ангІара*)
2. Тшынла йтшыжвлитІ, уахъынла йтшыжвцІитІ (*чуан*)
3. Сгъапхъахъам, ауаса нцІрата йсыму сгІвитІ (*къальам*)
4. ЛгІвадъа йблитІ, нына дарамситІ (*джъымцы*)

VI. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра

1. Апхъагала нхара.
 - АрыпхъагІв дгІапхъитІ
 - Швгвыла зны швгІапхъа, атекст апны йшвчвы-баргву ажва алазтын, йгІалшвкІгІа.

2. Ажвар нхара. Ажваква рмагІны гІархІвитІ.

VII. Тшпсщара дакъикъа

Ажъа ацІла йыцІачІвапІ,
АлымхІаква пІатІауитІ.
Ажъа ахъта йгІанащытІ,
АнапІычкІвынква арпхитІ.

Йъагылу йхъапалитІ.

Зны йхъапалтІ, йгІархІахтІ,

Абна чвыцІа йылаххитІ.

VIII. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра нар-дзахра

1. Айчважвара.

ШІакІ йтыцІуа шІакІ йталуамца хІара йхІзагІа-дзатІ алокІква. Ари алокІ апны КІапІатІущ йакъыль-сызра лакъырды алырхитІ, хІазнабжытІ: йубалакІ уымхІван, ухъвыщ, КІапІатІущ дызшІашваз ушашІам-швара ахъазла.

IX. ХІхъа хІырхъвыххпІ.

- АпхъарасахІат рыцІа джъащахъвата йжвгІайа?
- РыцІа бзита йынхада?

X. ЦІхъважва

– Атекст апны хІгІазпхъаз шлокІу гІахІзырбауа ачІвыйа?

– АлокІ хъата-хъата йхІшата бзита хІзапхъауа, хІажваквала йхІзагІахІвахуа тшыгІбжыштІ.

XI. ПынхачІвы. Анапаква 141-143

XII. Апнапхъара йазалху агІвыраква. Анапаква 139-140.

1. «АцІискви арби». Анапаква 139-140
2. «ЗымгІва рацКІыс йымчхъу». Анапаква 144-146
3. «Арби али рлокІ». Анапаква 146-148

29 апхъарасахІат

АпхъарасахІат атема: «Хъвдаш ахъацІара»

АпхъарасахІат амурад: йгІарбу атемала апхъагІв-чва рыбызшва тшауацІнарыхра; йгІазпхъаз ражва-квала йырзыхІвахуа йбжъачІвыпІ.

АпхъарасахІат адгалща: аласхІвара зну карточка

АпхьарасахIат акIвшаца

I. АпхьарасахIат тшазрыхIазырра

Йубума агъвы йкIыду ажва?

XIгIалагитI апхьарасахIат,

ТшанхIыргIалитI, тынчта хIчIвитI

АрыпхьагIв бзита хIйыздыргIвитI.

II. Абызшва тшауацIнарыхра.

Пхьадзара. (ЗакIы, гIвба, хпа, пщба, хвба, цба, быжьба, агIба, жвба, жваба)

ГIвычIвыс пхьадзара. (Заджвы, гIвыджь, хгIвы, пщгIвы, хвгIвы, цгIвы, бжьгIвы, гIгIвы, жвгIвы, жвагIвы).

III. ПынхачIвы рхъвыхра.

ЙагIвсыз апхьарасахIат йгIарнатыз апынхачIвы рхъвыхра

АлокI хъата-хъата йгIапхьитI.

IV. Асабиква рдырра гIарысабапра, апхьарасахIат амурад лыхра.

1. Айчважвара.

Кытча

АпсауышвхIаква зымгIва рацкIыс агIвычIвгIыс йзаргванпI, йцхърагIагIвпI. (Ла).

– АпхьарасахIат хIызлачважвуш ала акIвпI.

АчIвыйа ала агIвычIвгIыс йпны магIныта йаму?

2. Ласыта, хвитта апхьара

Ари аласхIвара чкIвын гIван-хын йхIхIвапI:

Абна йылапI ага швыр, зымгIва рыхъызква швшвырдыр. (Щбзыхва Л.)

V. АпхьарасахIат атема шIыц адынхалра

1. Апхьагала нхара.

– АрыпхьагIв дгIапхьитI

– Швгвыла зны швгIапхъа, атекст апны йшвчвы-баргву ажва алазтын, йгIалшвкIгIа.

2. Ажвар нхара. Ажваква рмагIны гIархIвитI.

VI. Тшпещара дакъикъа

Ажъа ацIла йыцIачIвапI,

АлымхIаква пIатIауитI.

Ажъа ахъта йгIанащытI,

Йъагылу йхъапалитI.

Зны йхъапалтI, йгIархIахтI,

Абна чвыцIа йылаххитI.

VII. АпхьарасахIат атема шIыц адынхалра нар-дзахра.

1. Айчважвара.

– АчIвыйа ари шхабару гIахIзырбауа?

– Ахабар хъата-хъата йхIшуштI

2. Хъвмарра. Хъатаршыга.

– Ари апщырца апны йану ахIарыфква йгIарыл-швхта ацIисква рыхъызква швхIва. Ауат жвба йна-дзитI

гъ	дз	ы	б	а	б	ы
а	п	ф	кIв	жв	т	щ
р	жв	цI	ы	ы	а	л
гъ	м	а	р	н	л	а
а	у	р	кIв	д	а	хIв
цI	с	а	ы	у	жв	а
ы	жв	ч	р	м	цI	ы

АрыпхьагIв йыхъаз:
БжьандахIв, жвцIы,
гъаргъацIыжв, кIвыр-
кIвыр, цIара, жвынду,
дзыбабыщ, лахIва,
лажвцI.

VIII. XIхъа хIырхъвыххпI.

– АпхьарасахIат шIыцрата йжвдырйа?

– Швшынхаз швгвапхама?

IX. ЦIхъважва.

АбаркIыра азцIгIараква.

– АпхьарасахIат шIыцрата йгIалшвкIгIайа?

– ЛокI ззырхIвауа ачIвыйа?

– Хабар ззырхIвауа ачIвыйа?

Х. ПынхачІвы.

Анапаква 149-151.

– Ахабар шабгу шважваквала йшвзыІвахуа тша-
зыжвбжъа.

ХІ. Апнапхъара йазалху агІвыраква. Анапаква
151-155.

1. «Амшв, аквыджъма, абага».
2. «Абаги ацІыкви»

30 апхъарасахІат

АпхъарасахІат атема: «ХІышта афырква»

АпхъарасахІат амурад: йгІарбу атемала апхъагІв-
чва рыбызшва тшауацІнарыхра; дара-дара йзапхъауа,
хачІвыла йаналырхра, хъвы-хъвы йырзышауа, ахъвы
хъа азгІархъвыцуа, планла йырзыгІахІвахуа йбжъа-
чІвыпІ, АйгІайра Ду злагІатгахаз, гвыргъарата, гвы-
гъарата йгІанагыз, агвыргъъара аладз шацыз йахар-
гІвазара атахъыпІ.

АпхъарасахІат адгалща: аласхІвара зну карточка,
афырква рсуратква.

АпхъарасахІат акІвшаца

І. АпхъарасахІат тшазрыхІазырра

ХІгІанаргылитІ хІара щажъдза

Амара ансимшгІадза.

АхІвра йачІва гвыргъытІ.

АцІараква гъвычІгъвычІитІ,

ХІаргы хІгвыргъъачІвауа

ХІгІайитІ апхъара.

ХІадзхъачІвитІ апарта

ХІазпшитІ арыпхъагІв йажва.

ІІ. Абызшва тшауацІнарыхра.

Пхъадзара. (ЗакІы, гІвба, хпа, пщба, хвба, цба,
быжъба, агІба, жвба, жваба). ГІвычІвгІвыс пхъадза-

ра. (Заджвы, гІвыджъ, хгІвы, пщгІвы, хвгІвы, цгІвы,
быжъгІвы, агІгІвы, жвгІвы, жвагІвы).

ІІІ. ПынхачІвы рхъвыхра.

ЙагІвсыз апхъарасахІат йгІарнатыз апынхачІвы
рхъвыхра

ІV. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра.

ТхІайцІыхв Бемырза йуыса швгІаздзыргІвы.

Арса рылахъква йырнызма

ТынчракІ рымамкІва йъанызлакІ?

Айсра йаладзквас афырква

Амамыр йазынхитІ фырта.

**V. Асабиква рдырра гІарысабапра, апхъарасахІат
амурад лыхра.**

1. Айчважвара.

– Адунай хІгъадзакву АйгІайра Амш пІатІу аквхІ-
цІара атахъыпІ. Абашта айсра афырква хІрыквчва-
жвуштІ. Май а 9 АйгІайра амш хІыртлапІуштІ. Ама-
мыр хІазабакІуаштІ. Абашта айсра Ду йазынарху
агІвыраква йалкІгІата хІрыпхъуштІ. Йауа ухІвары-
квын, хІышта, хІкъраль ахчара, амамыр гІащаквыжъ-
ра швазыбжъара ахъаз, ауат агІвыраква магІын ду
рымапІ. ХІуагІа райгІара адунай абзазагІвчва ры-
хъаз магІын ду амапІ. УахъчІвала ауат йхІзыгІархчаз
амамыр бзарара хвду азыгІбара атахъыпІ. Апхъара-
сахІат апны агІахІвахра «Абашта айсра Ду» агІан зхъа
йамайгъдзаз афырква рынцІра-бзазара тшахахІыргІва-
зуштІ.

2. Ласыта, хвитта апхъара

Ари аласхІвара чкІвын гІван-хын йхІхІвапІ:

«УчІва угІапсатІ уара уахъчІва, йыжв ачІван
пхачІва-пхачІва». (*Щыбзыхва Л.*)

VI. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра

1. Апхъагала нхара. АпхъагІвчва апхъагала йшзын-
хауа рхъвыхра.

2. АрыпхъагІв дгІапхъитІ.

3. Айчважвара.

– АгІвыра йгІанарбауа запшзаманйа? Щымта йгІацІуа амара хІанайгвыргъауа, рыцІа-рыцІа йпшдзахауа абазара ахъагІара анхІылахІхІвауа, насып змата йгІадзынгылуа асабиква хІанырпшуа агІан квырмыш рзыхІчпауа хІатарызхъвыцхитІ ари адунай хІзагІазхчаз, Абашта айсра Ду йалаквас. Ауат щардагІвы гыгІацампахтІ.

Адунай хІзагІазхчаз йрыуапІ йацтагІайуа ахабар гІазквчважвауа афырква Дагвжвей Хмара, Къвныжв ЗамахІщари, Бежан Керим, Къардан Мурат, ШвхІагвац Трыквби. Арат афырква анцІрала йгъхІхъаштылуашым, хІхъагъи рыладухитІ. Абашта айсра Ду аналга, ауагІа рбазара, ауыхвара шыц-шыц йджвыквырцІатІ. Айсра йаладзыз зынги йшырхъмаштылуаш асинква дыргылитІ.

Заджвги дгъхІхъаштылрым, закІги гъхІхъаштылрым.

– Арат ажваква рмагІны шгІашвгвынгІвуа, ауи ауагІа йшдырхъйауа швхІва.

4. ШвгІапхъа, атекст апны йшвчвыбаргву ажва алазтын, йгІалшвкІгІа.

5. Ажвар нхара. Ажваква рмагІны гІархІвитІ.

VII. Тшпсцара дакъикъа

Тшхъагыл зны,

Тшхъагыл гІван.

ТшрычІвай зны,

ТшрычІвай гІван.

Йаншара пха-пха тшхъуымгІван.

ЙгІатІы ахъышв, йгІаурыс апшыхъ.

ЙыгъгІауыдсылуашым хъыхъ.

VIII. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра нар-дзахра.

– Абашта айсра Ду агІан хІышта афырква рхъацІара, рфырра узырбауа ажваква гІалшвкІгІа.

– Ауат рапш зхъа цтІазцІаз датшаги йжвдыруада?

– Афырква р-Псадгъыл бзи йшырбуз, ауат рхъацІара, ргІвыра гІазырбауа асатырква гІашвау.

– ЗчІвыла йакъвнагата йхъаранагаз хІхаквлагІвква рылахъ шпаца?

– ХІара ауыжвгІанчІвиква хІгвыргъахъв бзаара ахъазла хІ-Псадгъыл рпачва цІабыргква агъачва йшпарпшІагыл?

– Афырква ртурасква швгІарыквчважва.

1. Айчважвара.

Мыхц Къарим йгІвыра швгІаздыргІвы.

«ЙагІвстІ асквшква. ЙагІвсуаштІ ужвыги сквш щарда. Ауаса ауагІаква зынзаджвыкІги йгъырхъаштылуашым Абашта айсра ду агІан адунай гІацаквызжъыз афырква. Ансимшги мамырта йгІахъадзгылуа амара хІапылуата, ауат квырмыш рзыхІчпитІ, ансигІапны шыц-шыц йгІакъагІауа ахІврапшдза къапцкква хІырпшитІта абазара сайыр хІаквдыргвышхвауа йшхІзыгІакІкІауа йазхъахІцІитІ. Щта, ауат аджъаль гырымам. Ауат апсра йайгІайтІ. Ауат уахъчІва йбзаквушги йырнапапІ, йырнамыспІ.

IX. ХІхъа хІырхъвыххпІ

– РыцІа йшвгвапхайа апхъарасахІат?

– Шыцрата йжвдырйа?

X. ЦІхъважва.

– УахъчІва апхъарасахІат хІызлачважвас ачІвыйа?

– Фыр – хІва йызпхъауа дзачІвыйа?

XI. ПынхачІвы.

– ХІуагІа рхъацІара йаквчважвауата йацтагІайуа агІвыраква пынхачІвыта йшвымазлуштІ.

– Апроект «Афыр хъацІа» шврыхІазыруаштІ.

XII. Аппахъара йазалху агІвыраква.

Анапаква 161-165.

1. «Ла». Меремкъвыль Алимурза.

2. «АчкІвын фыр». ХІачвыкъва ЗамахІщари.

3. «Сара спа». Олег Кошевой йан лгІахІвахра.

31 апхьарасахлат

Апхьарасахлат атема: АцІлаквa ранкъвакъвра.

Апхьарасахлат амурад: асабиква цІлипхъадза сабапрата йалу йахаргІвазара, ауат рыхъызква хІыбызшвала йдырдырра, рыбызшва тшауацІнарыхра, рапхъара агъьчІвра, апсабара бзи йрбауа йбжъара.

Апхьарасахлат адгалща: абна аквпшыра зну диск, ацІлаквa рсуратквa, абна ахчагІвы (лесовичок) йсурат.

Апхьарасахлат акІвшаца

I. Апхьарасахлат тшазрыхІазырра

ХІапхъума, хІанкъвакъвума, хІгІамдума,

Апхьарта йхІчпалакІгъи хІа зымгІва.

ХІчважвитІ пшдзата, йалыргата.

Йгъи хІдзыргІвитІ тынчдзата хІчІвата.

II. Апхьарасахлат амурад лыхра

– Ужвы кытчакІ швасхІвуаштІ. Ауи гІажвдырырквын, уахъчІва хІапхьарасахлат ззынахІыруш гІажвдыруаштІ.

Агъныла хІарпхитІ,

АгІапынла хІаргвыргъьитІ,

Апхынла хІархъшвашвитІ,

Адзынла хІарчитІ.

– ТаразпІ, хІара уахъчІва абна хІалачважвуштІ.

– АчІвыйа йара бна ззырхІвауа?

– ТаразпІ, цІла щардата йъагІайуа.

– Абна бзи йзбауада?

– АчІвыйа ауи бзи йзыжвбауа, ачІвыйа сабапрата йхІызгІанагуа?

– ТаразпІ, ауи аъара сабап злу абна хІшпазаъазлара шпатахъу?

– Йыжвдырхума ГъажъльантІутІ хІыцта абна гІамдара хІанцаз? Абна хІшамзараруаш ахъазла гІамальта йаъу хІрылачважватІ.

– Йыжвдырхума?

– Ужвы ари ауысачкІвын цкъата, йалыргата хІгІапхьарквын ауат зымгІва гІахІгвалашвахуаштІ. Ауат агІамальквa гІымдыруата абна хІгъыларжъуашым.

ЙзыгІбауайа абна бзи?

ЙазыгІгвалайа ауи?

Ашв, ахъышв, хІызквчІву аквчІварта,

Айшва пшдза йыгІвну ачарта,

Апхъагаквa хІызпхъауа.

Акъарандашквa хІызлагІвуа,

ШвахъапшлакІгъи йыжвбауа,

ЙгІалцІитІ абна бзи йыгІбауа.

Ауи ахІатырла шванцара,

Абна тшышвпщарныс швара,

Апсабара шшвхчущ швазгыл,

АгІамальквaгъи швгвыншвкІыл:

Абна апны быжъду швмырган

Швырта йылугъи швмыршван.

Шврымзарарын абна йылу

Бзартата ауаъа йзму.

АпсгІачІквa швырзамлын хъыхъта,

ЙшІшвымчІван къвадама жыхъдъа

Амца шврычвх, швамайгъдзан дзы,

АлгъачІ йашвмырган ртдзы,

Абна хІзыхчузтын уахъчІва

ЙгІахчахуштІ хІдунай зымгІва!

– ЙзапщІлаквайа абна йгІайуата йыжвдыруа?

– Дуб, берёза, осина, липа, кедр.

– Ауат зымгІва таразпІ. Ауаса ауат рыхъызква зымгІвагъи хІыбызшвалагъи йыгІдырра атахъыпІ. Ауи ауысгъи хІадынхалуаштІ хІара хІапхьарасахлат апны.

– ТаразпІ, абна апны цІла щардадзапІ,

Ауат зымгІва ракъыль аквшвауа йацбзазитІ. Ауат зымгІва йрагъуу запщІлайа? Йыжвдырума?

– Зны швгІашпІас. Абна апны йгІаншауа зымгІва здыруа абна апшвыма (лесовичок) дхІызгІайтІ. Ауи гвыргІвакІ йымапІ. Ауи абна йылу ашвырква дгІарщитІ. ХІгІашврыпхъастІ йхІзыгІаргІвуа.

Бзидздза йызІбауа, асабиква! ШвгІахІцхърагІа! ХІыбна апны амакІыра гІаншатІ. АцІлаква йабаргвыжвкІын йгъайчважвауам. Ауат дасузлакІгъи йара рыцІа дагъта тшипхъадзитІ. ХІшвитІ, ауи бзира гъгІалуцІуашымхІва. ХІара ауат зымгІва хІтахъыпІ, ауат хІымамкІва хІгъызбазушым. ШвгІахІцхърагІа!

Ашвырква йгъи апсгІачІвквa

– ХІырцхърагІушма ауат?

– Ари азцІгІара джъауап аутра ахъазла ацІлаквa бзита йыгІдырра атахъыпІ.

– Швара дзачІвызлакІгъи цІлакІ ахъазла апроект адыжвгалтІ.

– Ужвы ауат хІрыздыргІвуаштІ.

– АцІлаквa рамакІыра алхІыргарныс ахъазла абна хІцара атахъхатІ.

– АгІамдара ацІыхъва йщаквхІыргылпІ зымгІва йрагъуу ацІла.

III. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра

– Ужвы зымгІва швхІазырызтын, хІджвыквылпІ абна гІамдара. (абна гІазырбауа авидео йапшитІ)

(ауыса зымгІва йацырхІвитІ).

Абна хІылата хІымгІвайситІ

АхІвра жвпІарагъи хІацгІалситІ.

ХІабаркІыта, къахвта хІшцуз

ЦІлапшдзадзакІ нагІбатІ хІшацыз.

– ЙзапщІлайа ари зымгІва йхІгвапхаз? (тшызрыхІазырыз асаби дгІапхъитІ, асурат гІайырбитІ, ацІахІ (береза) дгІаквчважвитІ.

АцІла пшдза щапІыш чкІвын

ЙгІалкІкІгІитІ абна сышта –

ХІгвы гъанчвгІум ацІахІ,

АбнацІлаквa рахІ.

– ЙауаштІ, йхІгвапхатІ зымгІвагъи бзи йыгІбитІ ацІахІ. Ауаса арахъарат ацІлаквaгъи хІрыздыргІвра атахъыпІ. ХІымгІвайситІ.

Абна байа хІыла

Къахвта хІацымгІвайситІ.

АцІлаквaгъи амайчуа

Бгъыцла ашва рхІвитІ,

ХІаргъи ауат рашва

Швабыж бзи йыгІбитІ.

– ХІгвыргъауа хІара хІшымгІвайсуаз, ХІгІадзатІ адзыхъчкІвын йкІаукІауаз.

Акъвадамаквaгъи адзы йтасуа цІла пшдзакІ нагІбитІ.

– Йыздыруада ауи ахъыз?

Апсахъва цІлапшдзадзапІ,

Абыгъквaгъи цІагІвдзапІ.

Бзи йырбитІ адзы,

Йгъалам сажва мцы.

(ТшызрыхІазырыз асаби апсахъва дгІаквчважвитІ.)

ЙауаштІ, йхІгвапхатІ апсахъва зымгІвагъи.

МгІва хІыквылхпІ...

Абна хІылата хІымгІвайситІ,

АхІвра жвпІарагъи хІацгІалситІ.

ХІабаркІыта къахвта хІшцуз

ЦІлапшдзадзакІ нагІбатІ хІшацыз.

– Ари йзапщІлайа? (дуб – джъчІвы)

(ТшызрыхІазырыз асаби ауыса дгІапхъитІ, асурат гІайырбитІ, аджъычІв дгІаквчважвитІ.)

ЗымгІва йырдыруа,

Абна йабатыру

АджьычІв-джырцІла акІвпІ,
Сквшышв пхьадзарапІ ахв.

– Швабыжта йхІгвапхатІ аджьычІв. Ауаса хІым-
гІвайсра атахъыпІ.

Абна хІылата хІымгІвайситІ
АхІвра жвпІарагы хІацгІалситІ
ХІабаркІыта къахвта хІшцуз
ЦІлапшдзадзакІ нагІбатІ хІшацыз.

– ЙзапшцІлайа ужвы йнагІбаз? (ясень – жачІвы)
(ТшызрыхІазырыз асаби дгІапхьитІ ауыса, асурат
гІайырбитІ, ацІла дгІаквчважвитІ).

КІважва цІлапІа ажачІв,
ГврахІахвапІа азджьакІ.
АжачІв абыгъкъва
ЙыгъгІарылсуам ква.

– ЦІла бзидздзапІ ажачІв, йхІгвапхатІ.
Ауаса хІымгІвайсра атахъыпІ.

Абна хІылата хІымгІвайситІ,
АхІвра жвпІарагы хІацгІалситІ.
ХІабаркІыта къахвта хІшцуз
ЦІлапшдзадзакІ нагІбатІ хІшацыз.

– Арыгы йзапшцІлайа? (кІарма – калина)
(ТшызрыхІазырыз асаби ауыса дгІапхьитІ, акІарма
асурат гІайырбитІ, дгІаквчважвитІ.)

АкІарма къапщыта,
Амцабыз ашІщыта,
ЙгІалпшитІ абна жвпІа,
Азна швыр ашІа.

– Йшвгвапхама акІарма? Йшпауымгвапхуш ауи,
асуратчпагІв швыга пшдзала йшвызшва йгылапІ.
Ауаса хІымгІвайсра атахъыпІ. (абна авидео йапшитІ)

– АцІлаквта рашва пшдзаква хІрыздыргІвуа хІшым-
гІвайсуаз цІлапшдзакІ хІнадгылтІ.

– Ари ацІла пшдза ахъыз ачІвыйа? (липа –
тшачІвы)

(ТшызрыхІазырыз асаби ауыса дгІапхьитІ,
атшачІвы дгІаквчважвитІ.)

Баба-тІатІапІ атшачІвы
Атшрыпшдзара йачІвыпІ,
Абыгъ чІыхквта гвапапІ,
АхІаль шангы тІатІапІ.

IV. Тшпсцара дакъикъа

ХІшнауаз амгІващла хІацыта,
Абна чкІвын хІнадзатІ ласыта.
Абна хІшналуаз зынла
ГІвыдата йгІахІыжвыл гьма!
АгІвыдаква амцІхІцан майрата,
АмгІващчкІвынла хІджвыквылхтІ къахвта.
ПшачвгъакІ гІалаган зынла,
ЙхъкІы-шІкІуа йалагатІ зымгІва.
ЙхънамчІваскІва цІла пшдзадзакІ,
ЙашІасхында апша мачІдзакІ.
Апшагы йашІасхтІ ласдза,
АцІлаквтагы тшцІгырххтІ пшдзадза.

V. АпхьарасахІат атема адынхалра нардзахра

Абна хІылата хІымгІвайситІ,
АхІвра жвпІарагы хІацгІалситІ.
ХІабаркІыта къахвта хІшцуз
ЦІлапшдзадзакІ нагІбатІ хІшацыз.

– Арат ацІлаквта зымгІва йыгІдыритІ. (чІва-хІа)
(ТшызрыхІазырыз асаби дгІапхьитІ)

РфгІвы пшдза угІанаркъахвитІ,
Абна швгІай – хІва йахІвитІ
АбначІва, ахІа –
ЙагъыпІ зымгІва райхІа.

– Бзи йыжвбума – хІва сгъазцІгІушым. Йзымба-
уада бзи ауат. Ауаса хІымгІвайсра атахъыпІ.

Абна байа хІыла,
Къахвта хІацымгІвайситІ.
АцІлаквагъи амайчуа,
Бгъыла ашва рхІвитІ.
ХІаргъи ауат рашва
Швабыж бзи йыгІбитІ.

– Ари зфгІвы пшдзу запщІлайа? (швокъвыд – черёмуха)

(ТшызрыхІазырыз асаби ашвокъвыд дгІаквчважвитІ.)

БнацІла чІыда гъаџам,
ЗымгІвагъи азаџапІ,
ЦІла пшдзапІ ашвокъвыд,
ЙалачІвапІ къвыд-къвыд.

– Ага йхІгвапхазтынгъи ашвокъвыд хІымгІвайсра атахъыпІ.

Абна хІылата хІымгІвайситІ,
АхІвра жвпІарагъи хІацгІалситІ.
ХІабаркІыта къахвта хІшцуз
ЦІлапшдзадзакІ нагІбатІ хІшацыз.

– Ари ацІла хахва ахъыз ачІвыйа? (гъбаса – кедр)
(ТшызрыхІазырыз асаби ауыса дгІапхытІ, асурат гІайырбитІ, ацІла дгІаквчважвитІ).

АгъбасацІла хахапІ,
Амахъвдаквагъи хахвапІ.
КвпІигъвапІ, мхІачІвапІ, квпІипІ,
ТхІвыса бзи йабитІ.

VI. АпхъарасахІат акврыбагъахра

– УахъчІва ацІлаква рыхъазла джъащахъва щардагъи хІагІатІ йгъи йыгІбатІ. Ужвы джъауап ахІшврыт азцІгІара:

- ЗымгІва йрагъу запщІлайа?
- ЙхІызгІалкІгІушма цІлакІ?

– ТаразпІ, ацІлаква зымгІвагъи сабапра рылапІ, рквпшыраквала йапшымызтІхІва ауат зымгІвагъи апсабара йатахъыпІ: ашвырква, апсегІачІвква йыртахъыпІ.

– Ауи ахІатырла ауат хІрызсакъра атахъыпІ, абна хІхчара атахъыпІ.

– Абна хІазарархарквын, абна бзазартата йыззалуа ахІапшхвыпшкквагъи, ашвырквагъи, апсегІачІвквагъи хІрызарархитІ.

– Ужвы арат азцІгІараква джъауап швызгІарытуазтын ацІлаква бзита йыжвдыритІ.

1. Ари ацІла адзы адзхъа йгІайырныс бзи йабитІ, абыгъкквагъи цІагІвчІврыпІ. (псахъва – ива)

2. Ари ацІла зымгІва йырдыритІ. АпхъанчІвиква ауи ачва йыквыгІвуан. (берёза – цІахІ)

3. Ари ацІла ахъыз джыр – хІва йацырцІитІ, йъадуу, йъабагъу ахъазла. (дуб – джъычІв).

4. Ари ацІла цха гІаунатитІ, акъагІараква ахътазгІва аладырбзихитІ. (липа – тшачІвы).

– УахъчІва хІапхъарасахІат салгарныс стахъыпІ ЧвзыкІа Ш. йуыса «АцІлаква джъащахъвапІ» йгІалху асатырквала.

АцІлаква джъащахъвапІ,
ПшдзапІ, џазагІвапІ, гвахъвапІ.
Абна шванцара, йшвгвыншвкІыл,
Апсабара шшвхчуш швазгыл!

VII. ХІхъа хІырхъвыхпІ

– УахъчІва хІапхъарасахІат згвапхада?

– АчІвыйа рыцІа йшвгвапхаз?

VIII. ПынхачІвы.

Атекст: АцІлаква ранкъвакъвра бзита швапхъауа тшыжвбжъитІ. (166-167)

32 апхьарасахлат

Апхьарасахлат атема: «Дата йхІацІла». *Смыр Льи-
льа.*

Апхьарасахлат амурад: йгІарбу атемала апхьагІв-
чва рыбызшва тшауацІнарыхра.

Апхьарасахлат адгалща: аласхІвара зну карточка,
ахІацІла асурат, апроектква.

Апхьарасахлат акІвшаца

I. Апхьарасахлат тшазрыхІазырра

Агъвы йубума, йкІыдпІ ажва?

ХІгІалагитІ апхьарасахлат,

ТшанхІыргІалитІ, тынчта хІчІвитІ

АрыпхьагІв бзита хІйыздыргІвитІ.

II. Абызшва тшауацІнарыхра.

Пхьадзара: (ЗакІы, гІвба, хпа, пщба, хвба, цба,
быжьба, агІба, жвба, жваба)

ГІвычІвгІвыс пхьадзара: (Заджвы, гІвыджь, хгІвы,
пщгІвы, хвгІвы, цгІвы, быжьгІвы, агІгІвы, жвгІвы,
жвагІвы).

III. ПынхачІвы рхъвыхра.

ЙагІвсыз апхьарасахлат йгІарнатыз апынхачІвы
рхъвыхра

– ПынхачІвыта йшвымаз швхІва.

– Апроектква йшврыхІазырыз швгІарыпхья.

– Ажважв.

Пхын мшыкІ сквшыкІ уарчитІ.

**IV. Асабиква рдырра гІарысабапра, апхьарасахлат
амурад лыхра.**

1. Айчважвара. ТхІайцІыхв Бемырза йажваква
сшвызгІапхьюштІ, хІызпхьюш агІахІвахра цІоларата
йаму шгІашвгвынгІвуаш апш.

«Азаман хъараква йгІарылггІитІ ауагІа ршІала-
хІвараква, рлокІква, руарадыжвква, рхабарква. Ауат
йгІауархІвитІ абазаква бзазащата йрымаз. Ахабар-
ква йрылубгІитІ хІуагІа зынгы рхья надмыркъвуата,
щамхъаша йымгылуата, хъацІара рылата йшбзазуз.
Ауат рхья йазазгылуан, йзайсуан, йзынхун, рыбыз-
швагы, рнамысгы гьдымрыдзуазтІ. Йырчпауа зым-
гІва рапхъала йпшуа йырчпун». Ахабар «Дата йхІа-
цІла» ауи йашвапхапІ.

УахъчІва йъагІадзазгы ауатква хІзызчпаз уанрыз-
хъвыцуа, угвы йгІанагитІ арат ажва айшысква:
«КІвыхша хІшвзалтІ, хІапхъачІвиква!»

V. Апхьарасахлат атема шІыц адынхалра

1. Апхьягала нхара.

– АрыпхьагІв дгІапхьитІ

– Швгвыла зны швгІапхья, атекст апны йшвчвы-
баргву ажва алазтын, йгІалшвкІгІа.

2. Ажвар нхара. Ажваква рмагІны гІархІвитІ.

3. АпхьагІвчва закІы-закІ ажванахъа йгІапхьитІ.

VI. Тшпсцара дакъикъа

СцитІ сара, уцитІ уара – зны, гІван, хын.

Ашва схІвитІ, ашва ухІвитІ – зны, гІван, хын.

ХІцитІ хІара, ашва хІхІвитІ – зны, гІван, хын.

Тынчта хІбзазитІ хІа зымгІва – зны, гІван, хын

**VII. Апхьарасахлат атема шІыц адынхалра нар-
дзахра.**

1. Асабиква рыцІа бзита йапхьяуа хъвы-хъвы йгІап-
хьитІ.

2. Айчважвара.

Сквш щарда цІытІ. Дата адунай йхІваджьызтынгы
дырхъмаштылхуашта йыщта гІанийжътІ. ЙлайцІаз
ахІацІла ашвыр гІашІырхпхьадза бзирала дгІаргвала-
швитІ.

3. Апхьяга йану азцІгІараквала нхара акІвхІыр-
шуштІ.

IX. XIxъa xIыpxъвыххпI.

– Швззнабжьауа ачIвыйа ари агIвыра?

– РыцIа бзита йынхада апхъарасахIат?

X. ЦIхъважва.

– УахъчIва апхъарасахIат хIызлачважвуз ачIвыйа?

– АчIвыйа «уынцIра цIла лауцIама» – хIва агIвы-
чIвгIвыс йызыцIгIауа?

XI. ПынхачIвы. 169-171 ан.

– АгIвыра сурат азышвчпуштI.

– АзцIгIараква рышвтуа тшыжвбжьуштI.

XII. Апнапхъара йазалху агIвыраква.

171-172 ан.

«Ашварах чкIвын ахабар». *ЧвзыкIа ШахIымби.*

«АцIис къалагIвыр».

33 апхъарасахIат

АпхъарасахIат атема: «Дата йдзыхъ». Смыр Лъилъа

АпхъарасахIат амурад: йгIарбу атемала апхъагIв-
чва рыбызшва тшауацIнарыхра.

АпхъарасахIат адгалща: аласхIвара зну карточка,
асабиква рсуратква.

АпхъарасахIат акIвшаца

I. АпхъарасахIат тшазрыхIазырра

XIгIанаргылитI хIа щажьдза

Амара ансимшгIадза.

АхIвра йачIва гвыргъытI.

АцIараква гъвычIгъвычIитI,

XIаргыи хIгвыргъачIвауа

XIгIайтI апхъара.

XIадзхъачIвитI апарта

XIазпшитI арышхъагIв йажва.

II. Абызшва тшауацIнарыхра.

Пхъадзара. (ЗақIы, гIвба, хпа, пщба, хвба, цба,
быжьба, агIба, жвба, жваба)

ГIвычIвгIвыс пхъадзара. (Заджвы, гIвыджь, хгIвы,
пщгIвы, хвгIвы, цгIвы, бжьгIвы, агIгIвы, жвгIвы,
жвагIвы).

III. ПынхачIвы рхъвыхра.

– ЙагIвсыз апхъарасахIат йгIарнатыз апынхачIвы
рхъвыхра.

– Асабиква рсуратква рыцIа йбзийу гIалыркIгIитI.

IV. АпхъарасахIат амурад ргылра. Адзы ацкъара,
ахчара, адунай апны магIын хъадата йаму дырдырра
атахъыпI.

Кытча

КIвагъадъа йхъырцIаз ацхIа.

ХанихъвшвамгIа – урышвла «радуга»

Ажвар нхара.

– Ажваква швгIарыпхъа, рмагIны швхIва.

Апсабара агIаншараква

Адз – первые заморозки

ПстIа – роса

Баштоу – восточный ветер

ДзашвкIвар – сосулька

Швыб – иней

СрычвхIва – метель

XIауа – воздух

ЦхIашвы – лед

ПшахъынхIвы – вихрь, смерч

УагIв – засуха

ЖвгIвакв – дождливая погода

1. Айчважвара. АуагIв асхъан абазаква ква гIа-
дырквара ахъазла, амшы кIъанджь пхIвыс чгIвычала
йыргIвычун, «дзиуара» рхIвауа йахъыкIвшун.

Дзиуара, дзиуара,

АхI йпхIа дзышитI.

Уа кватІакІв,
Уа дзытІакІв,
Адзыхъ ахъа – чап, чап,
Абарахъа – чап, чап.

Уа кватІакІв,
Уа дзытІакІв

V. Асабиква рдырра гІарысабапра, апхъарасахІат амурад лыхра.

1. Айчважвара.

Апхъала дзцага гъаъамызтІ, адзыхъ дэбылгала дзы гІаргуан. Адзыхъ ацкъара магІан аман. Бзазагата уыжв-гІандзарагъи йрымапІ.

2. Ласыта, хвитта апхъара

Ари аласхІвара чкІвын гІван-хын йхІхІвапІ:
Кдыни кдыби хклыбкІ, хкдыкІ ларцІатІ.

VI. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра

1. Апхъагала нхара.

– АрыпхъагІв дгІапхъитІ

– Швгвыла зны швгІапхъа, атекст апны йшвчвы-баргву ажва алазтын, йалшвкІгІа.

2. Ажвар нхара. Ажваква рмагІны гІархІвитІ.

ХІабля –

Дзцага –

VII. Тшпещара дакъикъа

Тшхъагыл зны,

Тшхъагыл гІван.

ТшрычІвай зны,

ТшрычІвай гІван.

Йаншара пха-пха тшхъуымгІван.

ЙгІатІы ахъышв, йгІаурыс апшыхъ.

ЙыгъгІауыдсылуашым хъыхъ.

VIII. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра нар-дзахра

1. Айчважвара.

Апсабара гъгІащаквхушым дзы аъамкІва. Ауи акІвпІ адзы ахчара хъадата йзаъу. Адзыхъ уыс хвыцла

йгІалагитІта тенгъызла йалгахитІ. Ахвыц хІымхчауа аду гъхІзыхчушым.

2. Хъвмарра.

IX. ХІхъа хІырхъвыххпІ

– АпхъарасахІат швгвапхама?

– РыцІа джъащакъвата йжвгІайа?

X. ЦІхъважва.

– Ари атекст хІгІазпхъаз шхабару гІахІзырбауа ачІвыйа?

– Ахабар хъата-хъата йхІшата бзита хІзапхъуа, хІажваквала йхІзагІахІвахуа тшыгІбжъуштІ.

XI. ПынхачІвы

XII. Аннапхъара йазалху агІвыраква.

Анапаква107-112.

1. «АхынапІква».

2. «Нана лцІайква». Тлабыча Мира.

3. «Ахъазымыждара гІацІнаххтІ». Дагвжвей Му-хІадин

34 апхъарасахІат

АпхъарасахІат атема: «Абна псауышвхІаква»

АпхъарасахІат амурад: йгІарбу атемала апхъагІв-чва рыбызшва тшауацІнарыхра, абаза бызшва лшара-тата, байарата йаму дырдырра.

АпхъарасахІат адгалща: аласхІвара зну карточка, абна псауышвхІаква рсуратква.

АпхъарасахІат акІвшаща

I. АпхъарасахІат тшазрыхІазырра

ХІгІанаргылитІ хІара щажъдза

Амара ансимшгІадза.

АхІвра йачІва гвыргъытІ.

АцІараква гъвычІгъвычІитІ,

ХІаргъи хІгвыргъачІвауа

ХІгІайитІ апхъара.

ХІадзхъачІвитІ апарта

ХІазпшитІ арыпхъагІв йажва.

II. Абызшва тшауацІнарыхра.

Пхъадзара. (ЗакІы, гІвба, хпа, пщба, хвба, цба, быжьба, агІба, жвба, жваба). ГІвычІвгІвыс пхъадзара. (Заджвы, гІвыджь, хгІвы, пщгІвы, хвгІвы, цгІвы, быжьгІвы, агІгІвы, жвгІвы, жвагІвы).

III. ПынхачІвы рхъвыхра. ЙагІвсыз апхъарасахІат йгІарнатыз апынхачІвы рхъвыхра

IV. Асабиква рдырра гІарысабапра, апхъарасахІат амурад лыхра.

1. Айчважвара.

Адунай апны бзазара гІаншищтарагъи абна апсабара йабайара хъадата йпхъадзитІ агІвычІвгІвыс. Абна – унагІва бзазага гІалырхитІ, абна чгІвычапІ, былчІвыпІ, швъабгъыпІ, уыхвага пкъыгІвапІ, рызкъыпІ, ашвырква, апсегІачІвква йырбзазартапІ, йтшыхчагапІ, йынхагапІ.

2. Хъвмарра.

Арат ачІвыйа? АжвакІла йшвхІва.

1. Къанджъа, хІвыхІв, цІис, жвцІы –

2. МхІачІва, чІат, квпІи, тамщакъ –

3. Къыджъма, къапльан, бага, аслъан – ...

– Ари апщырца апны йану ахІарыфква йгІарылшвхта абна псауышвхІаква рыхъызква швхІва.

й	кв	шв	а	р	а	х
у	ы	н	б	к	в	у
к	джь	м	а	п	ы	жв
о	т	т	г	и	о	м
в	ы	б	а	жь	а	п
б	н	а	джь	м	а	т
н	у	ц	ж	шв	ы	а

АрыпхъагІв йыхъаз: квыджъма, бнаджъма, мшвы, бага, тен, ажъа, шварах, пыжв

– Арат йабабзазауа?

1. Айчважвара.

– Абна хІанцара хІара йапхъахауата йхІчпуш ачІвыйа? (ХІыгъцІыруам, кІара гъкІахІпсум..)

– Абна псауышвхІаква рбзазаца рыцІа йызбаргвыйа?

– Ауат шпахІхчуш?

2. Ласыта, хвитта апхъара

Ари аласхІвара чкІвын гІван-хын йхІхІвапІ, хІыбыз чкІвынква хъхІтшыпІ:

«Ала шитІ! Ала шитІ!

ЙгІаугІауамца йгІапситІ». (Щбзыхва Л.)

V. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра

1. Апхъагала нхара.

АрыпхъагІв дгІапхъитІ.

2. Швгвыла зны швгІапхъа, атекст апны йшвчвыбаргву ажва алазтын, йалшвкІгІа.

3. Ажвар нхара. Ажваква рмагІны гІархІвитІ.

Махъва –

ЧвыцІа –

VI. Тшпсцара дакъикъа.

Швшпагылу? Араса! (асабиква райша йгылапІ)

ШвшпамгІайсуа? Араса! (йъагылу йайтыпитІ)

ШвшпагІвуа? Араса! (йъагылу йыгІвитІ)

ШвшпапсегІауа? Араса! (рнапІква дыркацитІ)

ШвшпачІву? Араса! (асабиква псайспа йчІвахитІ)

VII. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра нар-дзахра.

1. Айчважвара.

– Абнаква рпны йбзазауа датша швыр жвдыруазтын рыхъыз швхІва.

– Ауат рбзазаца, рсабигІзаца шпаъу?

– ЗымгІва рацкІыс алокІква, ахабарква рпны рыцІа зыхъыз гауайа?

– Абага сурат азышвчпа.

Адунай апны бзазара гІаншищтара абна апсабара йабайара хъадата йпхъадзитІ агІвычІвгІвыс.

2. Асабиква хъвы-хъвы йгІапхъитІ.

3. Апхъага йану азцІгІараквала нхара акІвхІыр-
шуштІ.

VIII. XIхъа хІырхъвыххпІ

– АпхъарасахІат швгвапхама?

– Швзнабжъауа ачІвыйа ари агІвыра?

– РыцІа бзита йынхада апхъарасахІат?

IX. ЦІхъважва.

– УахъчІва апхъарасахІат хІызлачважвуз ачІвыйа?

– Ауат абабзазауа?

X. ПынхачІвы

176-177 ан.

– АгІвыра сурат азышвчпа

– АзцІгІараква рджъауапква рыртуа тшырбжъуштІ.

XI. Апнапхъара йазалху агІвыраква. 176-178 ан.

«АмакІра»

35 апхъарасахІат

АпхъарасахІат атема: «АгІвна псауышвхІаква».

АпхъарасахІат амурад: йгІарбу атемала апхъагІв-
чва рыбызшва тшауацІнарыхра, абаза бызшва лша-
рата, байарата йаму дырдырра.

АпхъарасахІат адгалща: аласхІвара зну карточка,
агІвна псауышвхІаква рсуратква.

АпхъарасахІат акІвшаца

I. АпхъарасахІат тшазрыхІазырра

Агъвы йубума, йкІыдпІ ажва?

ХІгІалагитІ апхъарасахІат,

ТшанхІыргІалитІ, тынчта хІчІвитІ

АрыпхъагІв бзита хІйыздыргІвитІ.

II. Абызшва тшауацІнарыхра

Пхъадзара. (ЗакІы, гІвба, хпа, пщба, хвба, цба,
быжъба, агІба, жвба, жваба) ГІвычІвгІвыс пхъадзара.
(Заджвы, гІвыджъ, хгІвы, пщгІвы, хвгІвы, цгІвы,
быжъгІвы, агІгІвы, жвгІвы, жвагІвы).

III. ПынхачІвы рхъвыхра.

ЙагІвсыз апхъарасахІат йгІарнатыз апынхачІвы
рхъвыхра

Ахабар «Дата йдзыхъ» йгІапхъитІ.

IV. АпхъарасахІат амурад аргылра.

Апсабара гІащаквыжъра азабакІра йязыбжъачІвпІ

**V. Асабиква рдырра гІарысабапра, апхъарасахІат
амурад лыхра.**

1. Айчважвара.

АпхъарасахІат апны агІвна псауышвхІаква рквпшы-
раква, рбзазаца, йырфауа, йызланыкъвауа, сабапта
йрылу хІаквчважвуштІ

2. Ласыта, хвитта апхъара

Ари аласхІвара чкІвын гІван-хын йхІхІвапІ:

«ЙгІашІалитІ ацІла апхын чІва,

АжвгІванд йалапІ хъапщ йачІва». (Щбзыхва Ла-
риса)

VI. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра

1. Апхъагала нхара.

– АрыпхъагІв дгІапхъитІ.

– Швгвыла швгІапхъа, атекст апны йшвчвыбар-
гву ажва алазтын, йгІалшвкІгІа.

2. Ажвар нхара. Ажваква рмагІны гІархІвитІ.

ХІатыр –

Тлапад –

VII. Тшпсцара дакъыкъа

СцитІ сара, уцитІ ура-зны, гІван, хын.

Ашва схІвитІ, ашва ухІвитІ – зны, гІван, хын,

ХІцитІ хІара, ашва хІхІвитІ – зны, гІван, хын.

Тынчта хІбзазитІ хІа зымгІва – зны, гІван, хын.

VIII. АпхъарасахІат атема шІыц адынхалра нар- дзахра.

1. Айчважвара

ГІвна псауышвхІата агІвыра йану акІвымкІва,
йжвдыруа швхІва.

Ауат йрыуата швунагІва йшвыму швГарыквчва-
жва.

2. Хъвмарра.

АпсауышвхІаква зну асуратква швырпшуамца
рмагІны швхІва.

IX. ХІхъа хІырхъвыхпІ.

– АпхъарасахІат швгвапхама?

– Запш псауышвхІайа бзи йыжвбауа?

X. ЦІхъважва.

– ХІызпхъаз атекст ахъыз ачІвыйа?

– Ауат абабзазауа?

– Запш гІвна псауышвхІайа швпны йбзазауа?

XI. ПынхачІвы.

Анапа 178.

XII. Аннапхъара йазалху агІвыраква. Анапаква
179-180.

1. «Абабыщчыри АквчІиси».

2. «Пыжв» Щбзыхва Лариса

3. «Бага» Быда Рубин

36 апхъарасахІат

АпхъарасахІат атема: «Ашвырква ъабзазауа».

АпхъарасахІат амурад: йгІарбу атемала апхъагІв-
чва рыбызшва тшауацІнарыхра.

АпхъарасахІат адгалща: аласхІвара зну карточка,
ашвырква зну асуратква.

АпхъарасахІат акІвшаша

I. АпхъарасахІат тшазрыхІазырра

ХІгІанаргылитІ хІара щажъдза

Амара ансимшгІадза.

АхІвра йачІва гвыргъытІ.

АцІараква гъвычІгъвычІитІ,

ХІаргъи хІгвыргъаачІвауа

ХІгІайитІ апхъара.

ХІадзхъаачІвитІ апарта

ХІазпшитІ арыпхъагІв йажва.

II. Абызшва тшауацІнарыхра.

Пхъадзара. (ЗакІы, гІвба, хпа, пщба, хвба, цба,
быжьба, агІба, жвба, жваба)

ГІвычІвгІвыс пхъадзара. (Заджвы, гІвыджъ, хГІвы,
пщГІвы, хвГІвы, цГІвы, бжьГІвы, агІГІвы, жвГІвы,
жваГІвы).

III. ПынхачІвы рхъвыхра.

1. ЙагІвсыз апхъарасахІат йгІарнатыз апынхачІвы
рхъвыхра

2. Ажвар нхара.

– Ажваква швГарыпхъа.

– РмагІны швхІва.

Апсабара агІаншараква.

ХанихъвшвамгІа – радуга

МзакІра – затмение (Луны)

МаракІра – затмение (Солнца)

Квашуа – ливень

ЖвгІванддра – гром

ПстхІва – туман

Агъ – град

**IV. Асабиква рдырра гІарысабапра, апхъарасахІат
амурад лыхра.**

1. Айчважвара. Арат апсабара агІаншараква апса-
уышвхІаква йанарыхІалъабальыкъуа, йанрызарархауа
щардала йгІаншитІ. Ауат ага йшвырызтынгъи, агІвычІв-
гІвыс йымхчауата, ймырчауата, дырцымхърагІауата

йгыызбазум. Ауди акІвпІ хІара щардала апсабара, апсаушвхІаква рхчара хІзалачважвауа, нхара закІвхІыршауа.

2. Хъвмарра.

Заман тшыткІ швымата тшшврыхІазырта, акарточкаква йГІашвадзауа йырну Щбзыхва Лариса луысаква анкъвакъвралашвГІапхъуштІ.

Квуджъма

ЗныкІ аквуджъма щардан,
ХІпсыхІва квуджъма щарда тан.
Абна, архъа, агІвна ршвагун.
КвтІу, уаса гърымхІвузтІ – йыргун.
ЙаквдзтІ аквуджъма ашвыр хІаль,
ЙГІалцІтІ амацІара аджъаль.

Ажъа

Ажъа адзынла йгвыргІвитІ,
АцІла йыцІачІва йдзыргІвитІ.
ЙхъарапІ агъны, йхъара,
ЙшкІвокІвасышхатІ йара.

Бага

ЙхІайльазтынгъи ага,
ЙпшдзапІ, йпшдзапІ ауди абага:
ЙпшкапІ ахъвы, йпшдзапІ ачва,
Цыхъва пшдзакІ ашІапІ рачва.
ЙхварззитІ райша, йкІвашитІ,
Ала хвыцкв къвышта йпшитІ.
ЙфгІвышвитІ – йфгІвышвитІ апынцІа чІвры,
ЙгвъаджъитІ, агъычкІвры.
Йуыртшхъварыквынгъи ага,
Йшбагу йГІанхитІ бага.

– ЙшпагІашвгвынгІвуа арат ажвакв: «Йшбагу йГІанхитІ бага»?

3. Ласыта, хвитта апхъара
Ари аласхІвара чкІвын гІван-хын йхІхІвапІ:
«СомкІи, сомкІи, сомкІи – хсомкІ.

СомкІи, гІвсомкІи – хсомкІ.

ГІвсомкІи, сомкІи – хсомкІ».

V. АпхъарасахІат атема шЫц адынхалра

1. Апхъагала нхара.

– АрышхъагІв дгІапхъитІ

– Швгвыла швГІапхъа, атекст апны йшвчвыбаргву ажва алазтын, йГІалшвкІгІа.

2. Ажвар нхара. Ажвакв рмагІны гІархІвитІ.

VI. Тшпещара дакъикъа

Ажъа ацІла йыцІачІвапІ,

АлымхІаква пІатІауитІ.

Ажъа ахъта йГІанащытІ,

АнапІычкІвынкв гІащтІнахитІ,

Йъагылу йхъапалитІ.

Зны йхъапалтІ, йГІархІахтІ,

Абна чвыцІа йылаххитІ.

VII. АпхъарасахІат атема шЫц адынхалра нар-
дзахра.

1. Айчважвара.

Абна, архъа апны швыр чыр, йа псгІачІв чыр урынйитІхІва уырхъысра гъатахъым. Ауат рйанква йа шварацра, йа фачІв рызгІаргырныс йджвыквылтІ. Ауат рчыркв рмаухырквын йгвмачІуаштІ, рчыркв йырзыпшгІуштІ.

2. Хъвмарра

Арат ачІвыйа? АжвакІла йшвхІва.

1. Ажъа, ацгвы, ахІвынап, апыжв –

2. Абыж, акІауа, ахва, алактападжъ,
арцыш, ацтанчІвы –

3. АлкІгІара апхъара.

VIII. XIxъa xIыpxъвыxхпI.

– АпхъарасахIат апны нхарата рыцIа йшвгвап-хайа?

– Швшынхаз швгвапхама?

IX. ЦIхъважва.

– АпхъарасахIат xIызлачважваз ачIвыйа?

– Рбзазаща шпаъу?

– Ауат рхчара магIныта йамайа?

– Ари йцIыхъвахауа апхъарасахIатпI. Асквш xIыз-пхъаз швхъмаштылуа, швпынква ауат шврылачважва-уа, апхъагаква шврыпхъауа апхын швзаман жвга.

АПХЪАРАСАХIАТКВА РПНЫ ЙГИАРЫСАБАП АУАШ АМАТЕРИАЛКВА

Асабиква рыхъаз ауысаква

1. Адзын цIыхъва

Шхай Катя

Адзын цIыхъва, адзын цIыхъва,
ЙашIамсуа згъырды,
Бзи угъызбум са, адзын цIыхъва
Сгъахъвахуам закIы.

Адзын цIыхъва, адзын цIыхъва,
ЙгIазгуа агъын фгIвы.
Бзи уызбитI са адзын цIыхъва,–
Бзи йызбитI асы.

2. АгIапын

ПычIвта ажвгIванд амачвысра ахъазла,
ПычIвта йкъагIаз ацIла ахъазла,
ПычIвта тшгIауызщтыз ахIвра чкIвын ахъазла
Бзи йызбитI са агIапын.

Адзын

МыцI Къарим

Йчвасысуамца йчвылитI
АхIвра йкIандзауа,
АпсыхIва ннакIылитI
АпстхIва йдзыргIвуа.

Абазашта
Мың Къарим

АмгІва сыквпІ
йгІасшІаситІ апша хьшвашва.
АмгІва сыквпІ
Уа уыхъаз бзиракІ сацта,
Абазашта –
йапхъахуз са сашва,
ЙцІыхъвахуз са сашва –
Абазашта, –
Йсчвыдзызтын мышкІы
Уара улашара
СгІаквхуштІ адгъыл
амгІва змаухуа лашвта,
Абазашта –
Йапхъахуз сбзибара,
ЙцІыхъвахуш сбзибара – Абазашта...

Май гІаталтІ
Тлабыча Мира

Май гІаталтІ
АкъвашвхІаква сачІитІ.
ШкІвокІвасышта
ачІвацІлачкІвын гІашвтІытІ,
Ащхаква
ралалпссгІара уаргъаритІ,
Угвы апынгъи
Ахъшвашвара ратитІ...
– АгІапын атурасы шпагІарбу?

Книга
ТхІайцІыхв Бемырза

Сара йызбатІ апхъагІв
Акнига шйыжвжвас.
УдзыргІвы, уара апхъагІв,
ЙуасхІвуаштІ йыншаз –
Акнига шхчахаз
АйсыгІв къайматла.
Ахвырта чвгъа йыквын,
ЙгІайыцІчІвун ща пха.
АхцІыжквва гІайзыпшгІун,
Дархъвыхуан апсра.
ЙынкъвгауачвапІ артмакъ,
Ахъантара дупІ.
ЙгІайыхъвдихтІ араъа,
Йтакву гІатипситІ,
ЙгІатайжъитІ ауаъа
Книга хвыцкІ ахъазы.
Ахвырта чвгъа даблитІ,
Йкъару мачІдзахитІ.
ЙгъкІайрышвуам ауаса
Акнига ауи.
Йавтомат йацта
ЙыхъвапІ ауи...
Акнига йангІвылаз
Абазара акІвпІ –
Абазара згвыгъаз
ЙкІайрышврызма ауи!

АнхагIвы агIщагIвы
Йуан ГIалиса

АнхагIвы дабан, дчвагъвитI,
АгIщагIвы дчвасыситI.
АнхагIвы дчвагъван, длацIитI,
АгIщагIвы дшIархIыситI.
АнхагIвы дбылуа длашвитI,
АгIщагIвы тширыхъитI.
АнхагIвы тшыгIвра ацIайгитI,
АгIщагIвы дыгъзыджъитI.
АнхагIвы йыгънылгIва читI,
АгIщагIвы дафгIвышвитI.
АнхагIвы льякъвым йфитI,
АгIщагIвы дипшгвыщитI.

АчIыда
Къвансыргъан Валентина

Дади Мади мшIы рхитI,
Агъны ахъаз йаквырцIитI,
Муда дгылапI дырпшуа,
«Сара счIыдапI», – йхIвауа.
Дади Мади уатра рлашвитI,
Ашварахвъа йцIанакIитI,
Муда дгылапI дырпшуа,
«Сара счIыдапI», – йхIвауа,
Дади Мади апахъ рпситI,
Рышта цкъата йалдыргитI.
Муда дгылапI дырпшуа,
«Сара счIыдапI», – йхIвауа
Дади Мади чва рхитI,
ЙдырпшшитI, йаквырцIитI.
Муда дгылапI дырпшуа,
«Сара счIыдапI», – йхIвауа.

Дади Мади хъкIы гIатарцIитI,
Ргвы йазгIайдзауа йырфитI.
Муда айшва дадзхъачIвитI,
«Уара учIыдапI», – гIайдыргIитI.

Сара с-Псадгъыл
ЧъзыкIъа ШахIымби

Бзи йызбитI сара КIавкIаз,
Сара сышта спсы зхъашваз.
УхъызымхуашIа уара упны,
Апхын, адзын бажв , агъны...
ЙзачIв цкъадзайа уара удзыгIвква,
ЙзачIв хъагIайа уа ухIауа!
ЙзачIв сышдзайа уыщхъа хъыквква
С-Псадгъыл, спсы апшта йызбауа!

ЙбзипI
Тлабыча Мира

ЙбзипI ажвгIванд чIыхвта
Амара пхата йанкIкIауа,
ЙбзипI гIальаматта
Уыс баргвдзакI ануырхъйара.
ЙбзипI гвыргъьарала
Йанацбзазауа ауагIа
ЙбзипI йацзакIыта
Йанацынхауа ауат.
ЙбзипI агIапын апшта
ЙанкъагIауа у-Псадгъыл цри.
ЙбзипI гвыли псыли
ЙаначIаухIуа адунай.
ЙбзипI, йнасыпдупI –
ЗымгIвадзугъи йхIтахъу –
АмамырагIа анбагъьу.

Лиза

ЛагIвычв Джьамльадин

Лиза апхьарта дангIайуа
ЙгIарызшIылтитI лыгIвзачва.
ЙщардагIвхитI быжь ду гIархъыцIуа,
ЙдырчвитI аурамгьи ауат насыпла.
Лхъабра пщдзата йалапа,
ЙызчIалхIуа лыкIас брыбыруа,
ЛыгIвзачва чкIвынква дрыларпа
ДгIайитI Лиза апхьарта.
ХачIвыта йлыртуа лмырхъйауата
ЗынзаджвыкIгьи йгьгIаншум.
ДакъикъакI апхьарта дахъшвауата
ЗынзаджвыкIгьи ауи дгьубум.
ШвылшIыбжъа Лиза, чкIвынргIа,
Швлапшха Лиза, чкIвынргIа,
Йлашару швуачIвы швазчIвырхъа!

«Абазашта-сара сгвы»

Мхцы Къарим

«С-Псадгьыл, Абазашта-сара сгвы,
Убзаза йуызшауа ансимшы.
СуыхIвитI, йбылларагIатI уйтшгIва гвыргъахъвы
Йхъшвашву адунай апны!
С-Псадгьыл, Абазашта-сара сгвы,
Унысла са стагылпI адзыршы.
Убзаза йуызгIаталныс ахъазла уачIвы
Амшква йрагъьу Марамшы!

«ХIабаза баракъ»

Хвына Камила

Сабаза уагIахъа
ЙалапI бзазара.
Сабаза уагIахъа
ЙрымапI баракъ пщдза.

ЙкъапщмаскIьу атлагв
ЙачIва шкIвокIвала йхърыспI.
ЙшадкIылу хIуагIа
ЙгIанарбитI анапы.
СаргвыргъыитI сара
Йбрыбыруа хIбаракъ.
СаркъахвитI сара
Йанаквгылу атдзакв.

«ЙзачIв насыпIа!»

Щбзыхва Лариса

Йгвыбзыгъу, йхIальальу, йпщдзу, йъазу,
ЗакIзаджвыкIла йгIазымрыпхашуш суагIа,
ЙзачIв насыпIа йухIварныс: «Сара сабазапI!» –
Сгвы арчIвитI зынла ауи ажва хъагIа.

ЙухIвалакIгьи, йухалакIгьи уыста,
ЙстахъыпI угвы ари таукIныс:
Адунай уангIаквылра гIвычIвгIвыста,
Йухъуымраштылын зынгьи уагIа рнамыс.

ХIмачIпI хIара, хIташвитIхIва рхIвитI мачвхъазакI,
ЙмачIызтIхIва йтлапIапI са суагIа.
Йдухауата швхъа йшвхIва «хIабазапI» –
«ХIани», «хIаби» йрапшпI ауи ажва хъагIа.

«Сыбызшва»

Сыбызшва пщдза,
Сыбызшва хъагIа!
Бзи ушызбауа
Йудырында уа.
Сгвы чкIвын уыркшитI,
Спсып ауыркитI.
Пщдзата йахIвитI,
«ТIыкIв, тIыкIв» – хIва йагитI.
Сыбызшва пщдза,
Сыбызшва байа!

ЙуыладухитІ схъа,
УрымазтІ хІуагІахъа.

* * *

Абаза зыхъзу йхІымчпауа дзамкврышв,
Йъанугъи хІымдыруа хІара щапІшІарышв,
ЙхІборчпІ хІынхарныс,
ХІа хІхъауысква гІбарныс

ЛагІвычв Джъамльадин

АБЖЪАРАСАХІАТКВА РПНЫ ЙАКІВЫРША АУАШ АСЦЕНАРИЙКВА

Амца швазсакъха!

АбжъарасахІат амурад: амца сабапрата йалу аъарагъи рыцхІагІара щарда шацрахІву асабиква йрыларкІра, рхъа шырхчуш амурадква лырхра.

АбжъарасахІат адгалца: амцаблыра гІазырбауа авидео, амцаблыра зрычвуа амашинаква, фырра гІа-тызгаз ауагІаква гІазырбауа авидео.

АбжъарасахІат акІвшаца

АрыпхъагІв: Сара ужвы кытчакІ швасхІвуаштІта, ауи гІажвдырырквын уахъчІва хІызлачважвуш жвдыруаштІ.

Бзы амапІ, ауаса йгышуам.
Пыщ гъамам, ауаса йцхІитІ.
Адзы абарыквын йпситІ.

(мца)

- ТаразпІ, хІара уахъчІва амца хІалачважвуштІ.
- ЙгІасазхІвуашда, амца хІыгІвзума, момкІва йхІагъума?
- АчІвыйа ауи сабапрата йхІызгІанагуа?
- Ауыса чкІвын хІаздыргІвыпІта уацІыхъван хІалачважвапІ.

(ТшызрыхІазырыз асаби дгІапхъитІ)

ЙырдыритІ анцІрала ауагІа зымгІвагы
АгІвычІвгІвыс мцадгъа дшзымбзасуш мшкІгъи.
Уахъынла ауи марахитІ хІара хІыхъаз
АчІахъва пха арыдзитІ асабиква рыхъаз.
Гъынгы пхынгы хІарпхитІ, хІарчитІ
ХІайгвыргъытІ хІаргы, йхІхчитІ.

– Ужвы йгІашІыхІпхъадзапІ амца сабапрата йалу:
(хІарчитІ, хІарпхитІ, амцала айхаква апыр-
щылитІта атыдзка, ахъвахІква, ацхІаква руыхвитІ)

– Ауаса амца уазымсакъырквын, ауи швабыж
рыцхІагІара щарда уызгІанагитІ. Ауи дакъикъаквакІ-
ла агІвычІвгІвыс сквшпхъадзарала йадигалыз, йуы-
хвас ыквначІвакытІ. УапшІагылырнысгъи швабыжта
йбаргвыпІ йгъи шварагІварапІ.

– ЗымгІва хІацгІашврыпхъастІ:

Амца бзира щарда гІалцІитІ
ЙхІыгІвза бзита хІа йыгІбитІ.
Амца блыра йазымсакъуа
Агъа чвгъата тшгІайнарбитІ.

(Аэкран апны амца абнаква, акытква, атыдзка
шыквначІвакыуа гІанарбитІ.)

АрыпхъагІв: Мца блыра ангІаншара ауат зрычвуа
ужвы машина щардагы аъапІ. Абнаква зрычвуа аса-
молётква, авертолётква щардата йаъапІ. Ауат нзыр-
хауа, амца блыра зрычвуа ауагІаква зымгІва фырпІ
ухІварыквын угыгІващушым. Ауат рхъа йамайгъдза-
уата, йазымхъвыцуата рыцхІагІара йашІашвас ауагІа
йырцхърагІитІ. Ауи апш рыцхІагІара ангІаншара ам-
ца рычвра зъанатІу ракІвымкІвагы йагІвсуаз ауагІа-
квагы щардагІвы фырта тшгІадырбитІ. Ауат афыр-
ква саби щардагІвгы рылапІ.

(1-2 угІарыквчважва ауаштІ авидео йапшуамца)

АрыпхъагІв: Ауаъара рыцхІагІара зпщылу амца
блыраква гІанымшара ахъазла аратква гІдырра ата-
хъыпІ.

1. Амца гъхъвмаргам.

2. Сарныкъла уымхъвмарын.

3. Атыдзка, абораква, ачва хІаджквва рыдзхъа
мца уымчпан.

4. Мца учпазтын, йшблыркІвауа уджвыквмылхын.

5. Амца ахъахъ джвджвахъа умырбахын.

6. Айту шашІарышву швджвыквмылхын.

АрыпхъагІв: Айту шашІарышву йджвыквылквауа
рыхъазла ужвы уысачкІвынкІ хІаздыргІвауаштІ:

(ТшызрыхІазырыз асаби дгІапхытІ)

ХІыгвла пхІвыспачкІвын Мариха

Лан дылцхърагІалитІ, дгІажвдырхма?

ЗныкІ хъвлапны айту ауи

ЙыквылцІун лъахвтан дари.

ЛыгІвза Мира дангІацІры

Айту йыквылрышвтІ агъвы.

Заман бзидздагы данагха

Лъахвтан пшдзачкІвынгъи уымбахра.

АлгІва йцІанакІытІ агІвна зынла

МачІкІ уымсакъырквын йбылуаштІ зымгІва.

АрыпхъагІв: УахъчІва хІызлачважвас аправилакв
швырхъйарыквын рыцхІагІаракІгъи гъгІашвайдзу-
шым. Ауаса йалкІгІата хІаквчважвара стахъыпІ абна
апны амца блыра. КІавкІаз хІбзаситІ. ХІшІыпІаква бна
щардапІ. Ауаъа тшпсщара щардала хІцалитІ. ХІпса-
бара хІхчарныс ахъазла арат аправилакв гІдырра
атахъыпІ.

Абна апны быжъду уыргара гъатахъым.

Швъабгъы, чІвыца птшы, тара агъиква гІаныжъ
гъауам.

Ауат гІахъвшвата йуыцгІагх.

Амца дзы аквчвата йрычвра атахъыпІ. Ауи амщ-
тахъ нышвгъи аквпсахра атахъыпІ.

АрыпхъагІв: УахъчІва хІызлачважвас зымгІва
швылашвкІырквын хІпсабарагы хчахуштІ, швхъагы
швхчуштІ.

АзгІвадари анасыпи швымазтІ!

Ачлахъва – зымгIва йырхъапI

АбжъарасахIат амурад: ачIахъва хвы азырбауа йбжъара, ауи гIапсарата йадыргалуа йахаргIвазара, агIвычIвгIвыс йынхара хвы аквырцIауа, анхара бзи йырбауа, агIщара хъара йачвгылуа йбжъара.

АбжъарасахIат адгалща: анхара йазынарху ажважв-ква зну аплакваткIва, йырчу ачырпIикIва, ачвагъвара угIалагата ауи чIахъваханцIкIа йшадынхалуа гIазыр-бауа авидео, агвадз шыла йгIалху арызкъквала йад-галу айшва.

АбжъарасахIат акIвшаца:

АрыпхъагIв:

– ЙгIажвдырстI араъа йхъгIвата йсыму (ачIахъва йхъгIвата йымапI).

ЙаъапI шкIвокIвата ауи,
ЙанквайчIвугъи бзи йыгIбитI.
ЙхIымамкIва хIыгъчIвум чара,
Шва йгIажвдырхъазапI йара?

Асабиква: ЧIахъва!

АрыпхъагIв: Йшпажвбауа, ачIвыйа хIара уахъчIва хIызлачважвуш?

– ТаразпI, ачIахъва. Бзи йыжвбума швара чIахъва?

– ЧIахъва ацымкIва швчума?

– ЙабагIайуа йара ачIахъва? АцIла йгIашIалума? ЙгIазлыху ачIвыйа? Ашыла гIазлырхуа ачIвыйа? Агвадз абагIайуа?

АрыпхъагIв: Йшаъула ачIахъва гIапсара щарда адугалра атахъыпI. Ауи акIвзапI йаргъи ауи аъара йызхъагIу. Йыжвдырума йара ачIахъва шгIаншаз?

ШвдзыргIвы:

Щардала – щардала щтахъла утхъахта азаманкIва рагIан, агIвычIвгIвыс дангIанша азаманкIва рагIан ауи

швабыж дгIапсун, дымлациуан. АуагIакIва йхъвшвам-швауа йныкъвун, анаъа хIвракI рфун, анаъа швыркI гIащтIырхуан. Ауаса зны дшхъвшвамшвуз заджвы хIвракI йыла наквшватI. Ауи ахIвра цыракIвакIгъи ашIан. АгIвычIвгIвыс ацыракIва гIашIйырпIлан йкъа-къуа далагатI. ЙанигIвапха йгIашIйырпIлан йатай-фахтI. Йаргъи йымгIва арчвытI. Ауи анырдыр ауат ацыракIва йларцIауа, йадынхалуа йалагатI. Ауи ахIвра агвадз ачхъа акIвын. Ауаса агIвычIвгIвыс ачIахъва къуат шацIаз гIайдыртI. Йаргъи рызкъыта йаъу зымгIва рапхъа йыргылуа далагатI. ЧIахъви дзи йымата агIвычIвгIвыс амла дгъагушым. Ауи акIвпI йаргъи ачIахъва ауи аъара хвы зазырбауа.

– ХIгIашврыпхъастI арат ажвакIва:

АчIахъва – зымгIва йырхъапI,

АчIахъва – зымгIва йрапхъапI.

Айшва йыквырцIитI зымгIва рапхъа,

Хвы аквырцIитI зымгIва райхIа!

АрыпхъагIв: Ауаса чIахъва уымазлара ахъазла тшурьгIапсара атахъыпI. ЙгъмайрачкIвыным ауи адынхалра. АгIщара бзира гъгIалцIуам. АчIахъва йадынхалкIвауа йагIщата руыс йаназаману, амш ан-бзийу йдмырхъйарыквын чIахъвадъа хIгIанхуштI. Ауи йакIвахIатхауата сара турыкI швасхIвра стахъыпI.

– Йшвтахъума шваргъи швалазларныс атурых?

– ЙауаштI цта, швдзыргIвы.

Йаъан, йбзасун Амара, Адгъыл, Анхара. Адгъыл хIвра гIанарйуан. Амара агIайыракIва гIанарпхун. Анхара ауат ахчун. Ауаса АгIщара гIаншатI.

АгIщара: Сара закIыта бзи йызбитIта сагIщарныс, зымгIва рацкIыс йсчвымыгъу жвдырума? Нхара. Йгъжвымбама йара ауи?

Анхара гІаталитІ агвадзчхъа амата йащцуа.

АгІщара: ЙщцалакІгъи Адунай шабгу сара йсчІв-хуштІ.

Анхара: Момо. Сара сайгІайуаштІ.

АгІщара: УгІай, АгІвычІвгІвыс дгІазшІыхІтпІта хІицІгапІ. Йтахъума пхдзы кІайчвауа дынхарныс, момкІва ажъора апны дщтІазларныс гІалихуашма?

АгІвычІвгІвыс дгІаталитІ.

Анхара: Абар агвадзчхъа, ауи йузыгІарйуазтын бзира ухуштІ. АуагІа уыргвыргъуштІ.

АгІщара: ЙузыгІамырйуазтын уари сари хІагІвзачвапІ.

АгІвычІвгІвыс Анхара тшазынайырхитІта йхІвитІ: УызгІвадахатІ, сара уара угъгІасырпудрым.

АгІвычІвгІвыс гвадз лайцІитІ (йаквипсауа тшич-питІ).

АгІайыраква гІакІылситІ (асабиква агвадзчхъа зну ахъылпачкІвынква рхъата йгІаталитІ).

АгІщара: Ай, нхара сайгІайуаштІ! ЗакІ гІахъвыцра атахъыпІ. Ахъта дгІазшІыстпІта агІайыраква ахъта йайсырцапІ.

Ахъта дгІаталитІ

Анхара: Асабиква швгІасцхърагІа! (асабиква агІайыраква гІакІвдыршитІ).

Ахъвмарра «Аркъан хъызгауа»

АрыпхъагІв: ШвгІай, хІанкъвакъвпІ. Аркъан хІахъкІялала йгІахъыгІгузтын агІайыраква хІара йхІчІвыпІ. Швара йхъыжвгузтын агІайыраква ахъта йарцитІ.

(йамцІыхъитІ: ахъатакІла Ахъти АгІщари, ахъатакІла АгІвычІвгІвыс, Анхара йгъи асабиква).

Асабиква агІайыраква гІархчитІ.

АгІщара: Сара уыжвгъи апша чвгъаква сымапІ.

Апшаква гІаталитІ

АгІвычІвгІвыс: ХІгІайыраква дзы ртахъыпІ. Ауат рщапІква багъьамызтын Апша йгІалнахуаштІ. Анаъа йхъарамкІва дзтагыла аъапІ. Ауаъа йгІатыгІгата дзцарда гІагра атахъыпІ. Апша гІашвызарархуштІ, швсакъха.

Ахъвмарра «Дзы кІауымчван» (МхІачІвала дзы гІаргитІ. Апшакви асабикви закІы-закІ хъатала йыгІвитІ. Асабиква агІайыраква рахъкІялала йыгІвитІ)

АгІвычІвгІвыс: ШвызгІвадахатІ, ауат дзыла йнахъатІ. Ауаса ужвы мара гІарыквпхазарквын йауашын.

АгІщара: Сара Амара пстхІвала йхъызгІватІ.

АрыпхъагІв: Швара йыжвдырума АгІвычІвгІвыс апстхІвакка шизамцІцауа? ХІаргъи апстхІвакка амцІ-хІцапІ.

Ахъвмарра «АпстхІвакка амцІцара» (Асабиква рылакка шІахІвата йырчу агъажъква гІарауитІта йагвдырцитІ)

АгІщагІвы: ШвсайгІайтІ. Сара сджвыквылхитІ. АгІайыраква швара йшвчІвыпІ.

АрыпхъагІв: Йыжвбума ачІахъва баргвырата йацу. Агвадз ангІайра ауыгъи гІаухчарныс гъмайрам. Ужвы агІайыраква дзгъи раутІ, амара тшандыршуамца йаура атахъыпІ. Ауыгъи заман атахъыпІ.

– Швара йгІашвгвынгІытІ йзапшуысызлакІгъи, агІщара ууыргІай шамуаш.

АрыпхъагІв: Архъа гвадз ъагІайуа АгІщара бзи йгъабум. Сара ужвы уысакІ сшвызгІапхъуштІ. Швара ауи хъзыкІ азгІашвхъвыц.

(Д. Ушаков «О пользе труда» абазала йтакІта)

ЙашІашван зны гІвкІватанкІ,

Йабамбумца йцан заманкІ.

АзакІы йхийын йыгъзыджъуан,

ЙыгІвбахуз йкІазкІазыджъуан.

ЙгъгІасгвынгІвуам ахІватІ йажвыз
Агвгъи йасуа йахийыз:
Уаргъи саргъи мшкІы хІгІаншатІ,
Уара сшупшувала йуызшадзапІ.
Сара угІаспшы сшабгу самцІпІлитІ,
Ага схъа схчазтынгъи сажвитІ.
Уара агІвыга апшта укІкІитІ,
УнаскІапхъадзагъи рыцІа-рыцІа угІвзитІ.

Ауаса йзаъайа йгІасахІв?

ЙуыстапІ амадзагъи ахв.

Сара сынхун, сгъамайгъдзузтІ схъа,

Хъара сачвгылуан агІщара.

ЙахІватІ араса акІватан йкІкІуз.

Йшджъанащаз акІватан йажвыз.

Йджъашвымщан шваргъи, ахвыцквa,

АнхагІвгъи йгІайхъыцІитІ анур хъапцквa!

(Анкъвакъвра акІвдыршитІ рыцІа йаквшвауа хъы
гІазхъвыцуа)

АрыпхъагІв: ЙауаштІ, ауасагъи йахъцІа. Ауаса
йара авторгъи хъыта йайттІ араса «Анхара сабапра-
та йалу»

– Йаквшвума ахъыз?

– АчІвыйа сабапрата йалу анхара?

– ТаразпІ, анхара згІвадарапІ. АгІщара згІва щарда
гІалцІитІ: агІвычІвгІвыс дымпІатІауырквын, йща
бзита йгъныкъвум, ауи акІвпІ азгІваквa гІазлыцІуа.

– Ауи ахІатырла, анхара бзи йыжвбара атахъыпІ.
АгІщара зынгъи йшвшвмыргІайын. АгІщара заджв-
гъи хвы гъйыквнацІум.

Абазаквa ажважв щарда рымапІ анхари агІщари
йырзынархата. Ауат бзира щарда гІахІыларцІитІ,
хІазырбжъитІ. Йыжвдыруайа швара ауи апш ажважв-
та? (асабиквa йырхІвитІ).

– Сара рыцІа йхъадата йазызбитІ ари ажважв:

АгІвычІвгІвыс дызрыпшдзауа йыхъыз гъакІвым –
йуыс акІвпІ.

– Швара йшпажвбауа? Шваргъи ауаса йшвпхъа-
дзума?

– Ауи йапшу ажважквa щардадза йнадзитІ. (аса-
биквa йрымхІвазтын арат ажважквaгъи йгІарып-
хъитІ).

– УахъчІва йузыхуш ауыс уачІвы йазыщтІауым-
цІан.

– АгІапын йлауымцІаз адзын йгъуаухрым.

– АхІвара майразтІхІва ачпара баргвыпІ.

– Чарала дайныжвпІта, нхарала джвындупІ.

– Ари ажважквa шпагІашвгвынгІвуа?

– ТаразпІ, датшата йухІвушызтын ачара апны
дапхъапІ, анхара апны дцІыхъвапІ.

– Ари хІызлачважвауа ажважквa йаквшахІат-
хауата Къвапсыргъан В. уысачкІвынкІ лымапІ. Ауи
шваздзыргІвырныс стахъыпІ. Ауи ахъыз «АчІыда»
(тшызрыхІазырыз асаби дгІапхъитІ).

АчІыда

Дади Мади мшІы рхитІ,
Агъны ахъаз йаквырцІитІ.
Муда дгылапІ дырпшуа,
«Сара счІыдапІ», – йхІвауа.
Дади Мади уатра рлашвитІ,
Ашварахъва йцІанакІитІ.
Муда дгылапІ дырпшуа,
«Сара счІыдапІ», – йхІвауа.
Дади Мади апахъ рпситІ
Рышта цкъата йалдыргитІ.
Муда дгылапІ дырпшуа,
«Сара счІыдапІ», – йхІвауа.
Дади Мади чва рхитІ,
ЙдырпшитІ, йаквырцІитІ.

Муда дгылапI дырпшуа,
«Сара счыдапI», – йхIвауа.
Дади Мади хъкIы гIатарцIитI,
Ргвы азгIайдзауа йырфитI.
Муда айшва дадзхъачIвитI,
«Уара учIыдапI», – гIайдыргIитI.

– Дшвгвапхама Ачыда?

Ауи швимапшхан. Ауи йапшкву хвы гырызирбум,
лакъырды йырчпитI.

АрыпхъагIв: ХIара йшхIхIваз апшта ачIахъва
рыцIа йрызкъ хъадата йырпхъадзитI. Ауи хIайшва
йагымхарныс ахъазла щардагIвы йамайчуа
йадынхалитI. Ужвы акытчаква хIзыгIадыруазтын
ауат йзачIвкву гIагIдыруаштI.

Ажьора апны дыгыщтIамызтI,
Тшпсищарнысгьи йгвы йыгытамызтI.
Дчвагъвун, длацIун йанбзийу амш,
ДыжвдыруазапI шваргьи ауи йапш.
(тракторнкъвцагIв)

Шшала йгылагуам ажва.
Шылата йлагитI агвадз.
(лагагIвы)

Йгъаба гъанйыршуам ахIакв
ЧIахъва пха рзыридзитI хIхакв.
(чIахъварыдзыгIв)

АрыпхъагIв: АчIахъва швабыжта щардагIвы йад-
гIапсалитI. Ауат зымгIва хIрыквгIашIасырквын заман
щарда хIыквнахуаштI. Ужвы ауыса чкIвын бзита
шваздзыргIврыквын йгIашвгвынгIвуаштI ачIахъва
гIапсарата йаду, йгьи йазхъасцIитI ауи рыцIагьи хвы
шазыжвбуш.

(ТшызрыхIазырыз асабиква гIапхытI, авидео
йапшитI.)

ЙгIаквлырныс ачIахъва хIайшва,
ЙгIамнадитI йауыру амгIва.
ЩардагIвы уахъгьи тшынгьи
Йамайчуа йадынхалтI ауи.

Йчвагъвара атахъыпI апхъапхъа адгъыл.
Агвадз цыраквагьи йымкъвахуа йадгал.
Ауат тшыркIвабумца гIапын квала.
Йгьи тшдырпхумца мара нурла,
ЙгIалагылитI агвадз чхъаква,
Ауат гIарщцитI апша пхаква.

Агвадз чхъачкIвынква аншвра.
ЙIалагитI агвадз ахра.
Агвадз рхитI, йырпкъитI, йдырпшшитI,
Адзылу шылата йырлагитI,
АчIахъварыдзырта ашыла рхвитIта,
АчIахъва пха хIыздрыдзитI хвитта.

ЙадгIапсалыз аджъамгIат рхIатырла,
Хвы азыжвба ачIахъва пха анцIрала!

АрыпхъагIв: Ауи аъара гIапсара адта угвы шпа-
уаш ачIахъва уамайгъдзауа йкIаурышвырныс, йугвы-
чIарныс. Сара йазхъасцIитI хIара ачIахъва гвчIагIв
азызымчпауа, хвы азызымбауа дшхIылам.

– ЙхIшвырхIвастI йара, ачIахъва хIшпазсакъуаш:

– Йшвзымфуаш чIахъва щарда гIашвмахвын.

– АчIахъва зджьара йщтIата швагIвымсын, йгIащ-
тIышвх.

– АчIахъва азаджв-азаджв йгъизауырщтуам,
пщдзата йазсакъуа йыртитI.

АрыпхъагIв: УахъчIва хIызлачважваз швылашвкI-
та ачIахъва хвы азыжвбарквын анхара бзи йыжвба-
рыквын, ауагIагьи хвы швзырбуштI. Ужвыгьи зны
хIгIашврыпхъахстI арат ажвакв, йгьи йшвгвыншв-
кIыл:

АчІахъва – зымгІва йырхъапІ,
АчІахъва – зымгІва йрапхъапІ.
Айшва йыквырцІитІ зымгІва рапхъа,
Хвы азырбитІ зымгІва райхІа!

АрыпхъагІв: ХІаргъи хІгІайыраква йауытІ, йацІагІ-
гахтІ. Ужвы хІайшва арызкъ лыхква йцІахъыртшитІ.
ЗымгІва швгІахІрайгвитІ.

(Асабиква ранчва йадыргалыз йапшым арызкъ зи-
гІваква айшва йаныргІалпІ.)

Атшпщара заман йучпа ауаш

1. Апша чвгъа гІаситІ,
АцІла хъыннаркІытІ.
Апша рыцІа-рыцІа йтусынхитІ
АцІла рыцІа-рыцІа йхІагІахитІ

2. Ажъа шкІвокІва чІвапІ,
АлымхІачкІвынква щтІапІ. (йгІахІырбитІ)
Ахъта йащитІ ажъа,
АнапІычкІвынква арпхитІ араса. (йгІахІырбитІ)

Ажъа гъзыгылуам зджъара,
Йхъапал-шІапалитІ йара. (йхъапалитІ)

Ажъа гІанаршватІ закІы,
Ох, йуымбахра ашвагІвы! (йыгІовитІ)

3. ЗакІы – хІгІагылитІ, щачвла тшщтІыхІхитІ
ГІвба – тшнахІыркъвитІта, тшхъагІгылхитІ.
Хпа – хІнапІычкІвынквагъи хын йаквхІкъытІ.
Пщба – хІнапІква амцІыхІхитІ пщдзата
Хвба – ацІисква рапшта хІгІата хІпссгІитІта
Цба – тынчдзата хІчІвахитІ хІа зымгІва.

4. ХІа хІымгІвайситІ, хІа хІымгІвайситІ,
ХІнапІквагъи хІагІата йщтІыхІхитІ.

ХІпшызтын, акыбцІагъа чкІвын ацІахъ йчІвата,
Бага чкІвынкІ гІахІпшитІ къвыщдзата.
ХІа ауи ласдза йгІагІжъата,
Щачвла хІагІвсуаштІ псайспадзата.
Ажъа чкІвынкІ гІахІыгІвкъъатІ архъа,
ХІа ауи хІашІпшыхуаштІ къахвта.
Ауаса хІхъвмаррагъи алгатІ,
ХІаргъи хІапхъара атахъхатІ.

5. Шва швгІапсама? Ужвы швгІагылстІ
ШвнапІквагъи хІагІата йщтІышвхстІ
Ужвы агІвынала йыжвга ласдза
Швыпкъ йташвыргыл пщдзадза.
Агъма-армала тшхъшвыркІыта
Азаджв азаджвгъи швиппшыхта
ШвчІвах ужвы, хІынхапІ тынчдзата.

6. Са нхара бзи йшызбауа!
УыскІ сымхакІвагъи сшамуа.
Са йгъи ссахвапІ, йгъи сымчхъапІ
Сызлагаз ауыс сырхъйапІ.
ЙыгъмачІсачІым уыста йсхаз,
Са сшамайжъахуа йсхІваз.

7. АсемчкІачкІвын швапшыстІ
Ахъапщтыт чкІвын йашІшвырпшыстІ.
АхъачкІвын хъыннархІвуа,
Амара пха нанадаситІ.
ЙшчІвахуа амара зынла
АхъачкІвын щтІанацІитІ швапшла.
ЙангІашахра цымтахъа
ЙхъыннархІвуаштІ ауи ахъа.

8. **АрыпхъагІв:**
ЗакІы-гІвба
Хпа-пщба

Хвба-цба
Быжьба-агІба

АпхьагІвчва:

ХІхъачкІвын хІагІата йщтІыхІхитІ.
ХІнапІычкІвынква пщдзата йамцІыхІхитІ
Тынчта хІчІвахитІ
АгІщаражв кІахІрышвхитІ.

9. АцІара чкІвынква ацІла йыквчІва,
Ажвла чкІвынква рхъвшвун зымгІва.
УацІыхъван рдамаква дыршвшван,
АмгІващ чкІвын йгІалачІван,
ЙхъвшвамшватІ бзидздзара ауат.
Рдамаквашагы аквыркъбан,
ЙпсегІахтІ зджьара даргы йнахъан.

10. Акъазчырква апстхІва ахъахъ
ЙпсегІун рдамаква амцІыхъ.
ЙангІапса ауат зынла
АхІвра йгІалачІватІ зымгІва.
АхІвра удзышвагы чвыркІвкІвын
Абыжбыж чкІвынквашагы ркІын
Га-га-га – хІвагы йцІыруа
ЙалалхтІ ажвгІванд йапцІырххва.

Акъанджьаква

АцІла ахъахъ хІурам апны
Къанджьа къомкІ йхъвмаруан зны.
Амш шабгаз йцІыруан ауат,
Асабиква гъзымчвуазтІ рпны.
Хъвлапынхъа ауат анчІвахъ,
Асабиквашагы тшпсырщахтІ.

(асабиква рнапІква ркъытІ йпсегІушва, ацІыхъва
йшычвуа гІадырбитІ.)

АсахІат чкІвынква

СахІатта йаъу зымгІвагы
ЙашІамсуа йынхитІ уахъгы, тшынгы.
ЦІыкъ-цІыкъ, цІыкъ-цІыкъ.
Йамайчуа ауат уахъгы тшынгы
Заман хІдырбитІ шваргы хІаргы.
ЦІыкъ-цІыкъ, цІыкъ-цІыкъ,
ХІхъвмаруа ауат хІыршІпшитІ щарда
Аныла-арылагы тшхъхІыркІытІ хІара.
ЦІыкъ-цІыкъ, цІыкъ-цІыкъ.

Зпа ддухауа аба йашва *Йуан ГІалиса*

Абар, сара сычкІвын сзайгвыгъауа, удохитІ,
ЙгІаупылитІ марата йджъащахъву заман.
УчІвырхъа щапІ багъала,
Уамайчын, слашара,
Абазара уалал, спельуан.

Абазара уалал, ауаса са суыхІвитІ:
ХІагІагв ацІас бзиква хІарамта йуымчпан.
АхІба уихъамгылуа,
АйцІба дгІаузымгылуа,
Уандухара, сычкІвын, уымцан.

НхарапІ дызлабзазауа, агІвы дызладуу,
УнапІы-щапІ абгата нхарадъа уымчІван.
Чарала уайныжвта,
Нхарала ужвындута,
Уандухара, сычкІвын, уымцан.

АнкъвакъврапІ абазара пахъла йызщтиуа,
Уыс бзикІла йапхъысуа зынгы угІайхъымшван.
УайгІайуа мцхІварала,
Ухвамышвта чхІарала,
Уандухара, сычкІвын, уымцан.

ЩардапI аъачIвагIаква, ухвитпI уызланхушла,
Ауаса, узырпудуаш аъачIвагIа нкъвуымган.
АнцIрала угъыч-кIвачта,
АхIапса ухIамачта,
Уандухара, сычкIвын, уымцан.

Афырра анцIралгъи чIахIра азырчпитI,
ЧIахIныгIва утахъызтын афыр угIайхъымшван.
АгIвна ухъартшхъвагIвыта,
УанджвылцIра ушвагIвыта,
Уандухара, сычкIвын, уымцан.

Асабиква рымшцаца

АбжъарасахIат атема: Асабиква рымшцаца.

АбжъарасахIат амурад: асабиква амш сабапра ала-
та йшырцтиуаш йазыбжъара, ауи азгIвадара йшащату
йахаргIвазара.

АбжъарасахIат адгалща: журнал, апхъагаква, аз-
гIвадара ахъазла йатахъкву зну асуратква.

АбжъарасахIат акIвшаца

АрыпхъагIв: УахъчIва хIара журналкI анапаква
ахъхIрышвтуамца хIапшуаштI. «Асабиква рымшца-
ца»– хIва ажурнал йахъызпI. Ауаса хIара хIжурнал
угъапхъум, ауи уапшитI йгъи уаздыргIвитI. ХIара
хIжурнал йгъдууым, ауаса ауи щардагIвы амш сабапра
алата йуцти шауаш хIазнабжъитI. Ажурнал анапа-
ква къазу-къазу йгIахъхIрышвтуамца хIапшуаштI.
(Ауарад амакъым йгIаситI)

Ари амакъым йгIаспхъадза хIжурнал напакI тшгIа-
хънатIуаштI.

УахъчIва хIара дгIахIрайгвитI зымгIва рацкIыс
йбергъльу «АйъазагIв».

АйъазагIв: Швымш бзита, нбжъагIвыргIа! Сара
ужвжвы швапхъарта сьагIайуаз снапшыгIапштI. Саби
бзипI араъа йапхъауа, йшызбазла. Акласкква цкъапI,
йалыргапI. УщапIква пIайта апхъарта угъгIаржъыл-
уашым. Адежурнаква ацкъара йащтапI. ШвызгIвада-
хатI, сшвыргвыргъьатI.

ЙазхъасцIитI, швара ари ажурнал йапхъахауа ана-
па йгIазквчважвауа апхIвыспачкIвын лапш дшшвы-
лам.

Йапхъахауа анапа

АрыпхъагIв: Швацтазла йшшвцтиуаш амш
Сабапра шшвызгIанагуаш апш.
ШвамагIщан, йшвырхъйа швхачIвы,
Йазшвмырпшын ауи уачIвы!

– Ауаса зымгIвагъи азаман йшатахъу апш йгъгIад-
рысабапуам. АпхIвыспа ГIайщат лапш хIара дшхIы-
ламла швхIрыбагъьитI.

Ауыса асабиква гIапхъитI.

ГIайщат дагIщатI

ТхIайцIыхв Бемырза

АпхIвыспахвыц ГIайщат
УахъчIва мачIдзакI дагIщатI:
Лчварта дгIазлыцIыс щцтIаркIваз,
АхIисап йылчпуз шбжачпаркIваз,
Щыбжъанщтахъ налырдзатI,
Дызцапхъузгъи дгIархъшватI.
АпхIвыспахвыц ГIайщат,
АсахIат дапшын
ЙылхIватI:
«Счварта хъвлапны йынсцIахуаштI,
Йаззгвалайа йызнысххуаш?
ЙгIахIыртхуаштI пынхачIв шIыц,
Ауи уахъчIва сакъвыцIпI».

АпхІвыспа хвыц ГІайщат
 МышкІыла луыс дгІахьшватІ.
 МышкІыла луыс дгІахьшвазтІхІва,
 Сара тамамта йшвасхІвитІ:
 Ауи мызкІ уыс надзитІ,
 Дахьымдзахнысгьи ауитІ.
 АпхІвыспахвыц ГІайщат,
 Брызхъвыц бзи-бзи арат:
 СахІаткІла мачІкІ багІщама,
 БхачІвы зынла йгъбымчпама -
 БынцІра закІыла йбжапІ.
 Йазбгвалайа нцІрабжа?

*Амакъым йгІаситІ. ЙыгІебахауа анапа тшгІахъ-
 натІумІ.*

Йабаъу счгІвычаква?

ХІамид дангІашІыха асахІат дапшытІ:
 – Апхъарта сгІахьшвитІ!
 ТшигІвычара йтахъыпІ, ауаса йчгІвычаква гъау-
 хуам. ХІамид дгвыжвкІитІ:
 – Йабаъу сас?!
 – Арымдза ацІахъ сыцІапІ, йахъа ауаъа сыцІау-
 рышвтІ, – ахІватІ ас.
 – Щта сайква абаъу?
 – Сара апхъагаква срылапІ. Уара йахъа ауат сры-
 лаурышвтІ.
 – СцапІхъацІаква абаъу?
 АцапІхъацІаква руыс рыцІагьи йбаргвыпІ: азакІы
 ачварта ацІахъ йыцІапІ, азакІы – асыра ацІахъ. АгІы-
 лахІва ХІамид тшигІвычатІ, ауаса азаман агІвстІ.
 ХІамид апхъарта дгІахьшватІ.
 – ДхІылуа хІара ХІамид йапш?
 – ЙхІгвынхІкІыла атахъу ачІвыйа?
 ШвчгІвычаква йъатахъу йщтІашвцІала!

*Амакъым йгІаситІ. Йхпахауа анапа тшгІахъ-
 натІумІ.*

АрыпхъагІв: Швыра йыжвдырума амш таразта
 йушцира шатахъу? ЙхІшвырхІвастІ.

1. ХІгІагылитІ.
2. Зарядка хІчпитІ.
3. Ачварта ныхІхитІ.
4. ТшыгІджвджвитІ.
5. ХІчитІ.
6. Апхъарта хІцитІ.
7. Апхъарта хІгІайхитІ.
8. ТшыгІджвджвитІ.
9. ХІчитІ.
10. ТшпсхІщитІ.
11. ПынхачІвы хІчпитІ.
12. ТшпсхІщитІ, уыс хІхитІ,
 ан, аба хІырцхърагІитІ.
13. ХІчитІ.
14. Сурат хІчпитІ, книга хІапхъитІ, фильм хІап-
 шитІ.
15. ХІычвхитІ. **АрыпхъагІв:** Ауаса асценка йалу
 ачкІвынчва амш шушциуаш мачІкІ йаладырпІатІатІ.
 – Рамазан, уара йудырума режим ззырхІвауа?
 – Йауа йызымдыруа. Мшцаща – йанстахъу йста-
 хъу считІ.
 – Момо. Мшцаща – ауи амш шушциуа акІвпІ. Уара
 амш йатахъу зымгІва учпума?
 – Щта, йсчитІ. Йсчпа гъакІвымта, йахънасыр-
 хІвитІ.
 – Ауи йшпакІву?
 – Амшцащала гІван тшпсщара атахъыпІ, сара
 пщын тшпсщитІ.
 – А-а, уара йгъахънауырхІвум, амшцаща путшитІ.
 Йудырума амшцаща аъазлара шатахъу?
 – ЙыздыритІ: ХІгІагылтІ, зарядка хІчпитІ, тшы-
 гІджвджвитІ, чварта ныхІхитІ, хІчитІ, тшпхІщитІ, пын-
 хачІвы хІчпитІ, апхъарта хІцитІ.
 – Ай, ауаса йшамура. Ауаса уагІщцагІвхуштІ йгьи
 уампхъауа угІанхуштІ.

- Момо.
- Йауа?
- Йауа ухІварыквын, мамадууи сари амшцаща шабгу нахІырдитІ.
- ЙшпакІву?
- Абараса: аъарагІвшара сара йсчитІ, аъарагІвшара мамаду йылчитІ.
- Сара сгІагылитІ, ммаду зарядка лчитІ, ачварта нылхитІ, тшылджвджвитІ. Сара считІ, гІамдара сцитІ. АпынхачІвкв ммадууи сари йацыхІчитІ, гІамдара – сара, чара – сара.
- Угъымпхащума ура? Ужвы йгІасгвынгІвытІ ура ауаса уызхъылапсу, уызгІащагІву!

*Амакъым гІаситІ, йпцбахуа анапа
гІахъхІтІумІ*

– Ужвы акытчаква гІажвдырырквын хІпшдзахарныс, хІцкъазларныс, йгІахІыхъвауа апкъыгІвакв гІагІдыруаштІ.

Йгъбнам сара съагІамдауа
Самайчуа ахъабра сналситІ са.
Аквыджьма апыцкв рапш саргьи
ЙсымапІ пыц шардадзагьи. (*ХъхІва*)

Агвыбзыгъа гвыбзыгъа дйбахитІ,
Йгвыбзыгъам дгІайбатІ хъагадзакІ.
ДаннаскІа хІыгвла ШатІа ауи аргван
ЧкІвын пІайдзакІ дгІанарбатІ, швгІамырхІан.
(*ГІвыга*)

ГІвзата йшвымазтІ шва ауи
Швпыцкв гъшвыхъуашым зынги. (*Пыцрыцкъага*)

АрыпхъагІв: УахъчІва хІжурнал йцІыхъвахуз анапа ахъхІрышвттІ. УахъчІва хІызквчважвас швылашвкІта амш сабапра алата йшвцтійырквын, амш швтымцІуата швбзаузтын швызгІвадазлуштІ. АйъазагІвгьи зынги дгъшвтахъхушым.

АХЪАКВА

АПХЪАЖВА	3
2 АҚЛАСС АПХЪАГА «АБАЗА АЖВА» АРЫПХЪАРАЛА КАЛЕНДАРЬ-ТЕМАТИКА ПЛАН	5
2-ХАУА АҚЛАСС АПХЪАРАСАХІАТКВА РТЕМАКВАЛА ЙАУАЦІЫХУ АПЛАНКВА	7
1 апхъарасахІат. Дырра мшы. Ната лгвыргъара	7
2 апхъарасахІат. <i>ТхІайцІыхв Бемырза.</i> «Араъа у-Псадгъыл гъагъахитІ»	10
3 апхъарасахІат. <i>ЧквтІу Микаэль.</i> «ХІапхъарта». <i>Цекъва Пасарби</i> «СапхъитІ». «Саби ларбагІвыга»	13
4 апхъарасахІат. Ацкъари азгІвадари	16
5 апхъарасахІат. АгІамтакви амызкви. Мчыбжъы. Амшкв рацтацаща	18
6 апхъарасахІат. Пхны. ТшкІвабара	24
7 апхъарасахІат. Абна апны. (апхъарасахІат – гІамдара)	28
8 апхъарасахІат. <i>ЧвзыкІа III.</i> БзипІ. <i>Къвансыргъан В.</i> Чвахра	35
9 апхъарасахІат. Адзын гІаталитІ. Адзын	39

10 апхъарасахIат. <i>Мыхц Къ</i> . «Абыгъб гIважъ-квa». <i>Апса Ф</i> . «Нанууи ацIис чкIвыни»	41
11 апхъарасахIат. СынбжъагIвчва гIасцхъ-рагIатI	46
12 апхъарасахIат. ТгIачва	49
13 апхъарасахIат. <i>Шармат МухIарби</i> . «ПIатIа-пIай»	53
14 апхъарасахIат. Апачваквa.	56
15 апхъарасахIат. <i>ЧвзыкIъа ШахIымби</i> . «Кърар»	60
16 апхъарасахIат. Агъны гIайтI	63
17 апхъарасахIат. <i>Джъгватан Къали</i> . «Ахътадада»	66
18 апхъарасахIат. Тимур дызчмазагIвхайа? . .	68
19 апхъарасахIат. <i>ТIыгв Владимир</i> . «Абазашта – хIышта». «ХIара хIабазапI»	71
20 апхъарасахIат. «Абаза цIасквa». «АхIбара-айцIбара»	76
21 апхъарасахIат. <i>ТхIайцIыхв Бемырза</i> . «Псадгъыл».	82
22 апхъарасахIат. <i>Къанджъа Рацид</i> . «ХIанчваквa рымш», «Сан». <i>ЧвзыкIъа ШахIымби</i> . «Дгъаъам лацкIыс аргваны».	85
23 апхъарасахIат. «Хъвлапын баргвы».	89
24 апхъарасахIат. <i>ЧвзыкIъа ШахIымби</i> . «Мамыр щымтахъа»	92

25 апхъарасахIат. «АгIапын гIаталтI»	96
26 апхъарасахIат. «Аслъамбакъ – хъартш-хъвагIвы»	103
27 апхъарасахIат. «Акытчаквa, ажважвквa, анашанаквa»	106
28 апхъарасахIат. <i>ТIыгв Владимир</i> . «КIапIатIушц»	108
29 апхъарасахIат. «Хъвдаш ахъацIара»	111
30 апхъарасахIат. «ХIышта афырквa»	114
31 апхъарасахIат. АцIлаквa ранкъвакъвра .	118
32 апхъарасахIат. <i>Смыр Лыльа</i> . «Дата йхIацIла»	126
33 апхъарасахIат. <i>Смыр Лыльа</i> . «Дата йдзыхъ»	128
34 апхъарасахIат. «Абна псауышвхIаквa» . .	131
35 апхъарасахIат. «АгIвна псауышвхIаквa» . .	134
36 апхъарасахIат. «Ашвырквa ъабзазауа» . .	136
АПХЪАРАСАХIАТКВА РПНЫ ЙГИАРЫСАБАП АУАШ АМАТЕРИАЛКВА	141
АБЖЪАРАСАХIАТКВА РПНЫ ЙАКIВЫРША АУАШ АСЦЕНАРИЙКВА	149

Лафишева А.И., Малхозова Г.П.

**МЕТОДИЧЕСКОЕ ПОСОБИЕ
К УЧЕБНИКУ «РОДНАЯ РЕЧЬ»
2 класс**

На абазинском языке

Первое издание

**Редактор Смыр Л.Х.
Корректор Шовгенова Ф.Р.
Технический редактор Балаева Т.А.**

Подписано в печать 06.12.2016 г. Формат 60x90/16.
Бумага офсетная. Гарнитура Школьная. Печать офсетная.
Усл. печ. л. 10,75. Уч. изд. л. 7,65. Тираж 50 экз. Заказ № 0180.

Государственный заказчик РГБУ ДПО «Карачаево-Черкесский
республиканский институт повышения квалификации
работников образования».
369000, г. Черкесск, ул. Фабричная, 139.

ООО «Полиграф-ЮГ». 385000, г. Майкоп, ул. Пионерская, 268.
E-mail: guripp2@yandex.ru.